GARGANTUA ŞI PANTAGRUEL

FRANÇOIS RABELAIS

CARTEA A CINCEA (Le Cinquième Livre 1564)

Cuprins

PRECUVÎNTAREA SCRIITORULUI CĂTRE CITITORII DE BUNĂVOIE 3
CAPITOLUL I. Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Clopotelor 6
CAPITOLUL II. Cum era locuit ostrovul Clopotelor de bocitoare şi cum s—au prefăcut în păsări 7
CAPITOLUL III. Cum în ostrovul Clopotelor nu se află decît un singur papagău 8
CAPITOLUL IV. Cum toate păsările de pe ostrovul Clopotelor sînt călătoare 10
CAPITOLUL V. Despre căpeteniile ostrovului Clopotelor, lipsite de grai 11
CAPITOLUL VI. Cum se hrănesc păsările din ostrovul Clopotelor 12
CAPITOLUL VII. Panurge povesteşte paracliserului întîmplarea cu măgarul şi armăsarul 13
CAPITOLUL VIII. Cum am izbutit cu mare greutate să—l vedem pe papagău 15
CAPITOLUL IX. Cum am ajuns la ostrovul Ferecat 17
CAPITOLUL X. Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Norocului 18
CAPITOLUL XI. Cum am coborît în vizuina Pisihoţului, mai—marele cotoilor îmblăniţi 19
CAPITOLUL XII. Cum ne—a cerut Pisihoţul să—i dezlegăm o ghicitoare 21
CAPITOLUL XIII. Cum a dezlegat Panurge ghicitoarea Pisihoţului 22
CAPITOLUL XIV. Cum trăiesc din vînat cotoii îmblăniţi 23
CAPITOLUL XV. Cum voia fratele Ioan să—i scarmene pe cotoii îmblăniţi 24
CAPITOLUL XVI. Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Apedefţilor cu degete încîrligate şi despre grozăviile ce—a văzut aici 26
CAPITOLUL XVII. Cum am trecut prin ţara îmbuibaţilor şi cum Panurge era să fie omorît 29
CAPITOLUL XVIII. Cum s—a împotmolit corabia noastră şi cum am fost ajutaţi de nişte călători din ţara Chintesenţei 30
CAPITOLUL XIX. Cum am ajuns cu bine în ţara Chintesenţei, căreia îi mai zice şi Entelehia 32
CAPITOLUL XX. Cum vindeca Chintesenţa bolile cu ajutorul cîntecelor 33
CAPITOLUL XXI. Cum îşi petrecea regina ceasurile de după—masă 35
CAPITOLUL XXII. Cu ce se îndeletniceau slujitorii Chintesenţei şi cum am fost primiţi în tagma abstractorilor 36
CAPITOLUL XXIII. Cum a fost slujit ospăţul reginei şi ce bucate am mîncat 37
CAPITOLUL XXIV. Cum s—a ţinut în faţa reginei un bal, în chip de întrecere la luptă 38
CAPITOLUL XXV. Cum s—au luptat între ei cei treizeci si doi de jucători 40
CAPITOLUL XXVI. Cum am ajuns la ostrovul Odelor, unde drumurile umblă 43
CAPITOLUL XXVII. Cum am coborît pe ostrovul Galenţilor şi despre călugării fredoni 44

CAPITOLUL XXVIII. Cum Panurge, punînd întrebări unui frate fredon, a primit răspunsuri scurte 46
CAPITOLUL XXIX. De ce lui Epistemon nu—i plac posturile 50
CAPITOLUL XXX. Cum am ajuns în ţara Mătăsurilor 52
CAPITOLUL XXXI. Cum am văzut în ţara Mătăsurilor pe Se—Zice şi despre şcoala martorilor 54
CAPITOLUL XXXII. Cum am nimerit în ţara Luminilor 56
CAPITOLUL XXXIII. Cum am coborît pe ţărmul Lihnobienilor şi am intrat în ţara Luminilor 57
CAPITOLUL XXXIV. Cum am ajuns la oracolul Butelcii 60
CAPITOLUL XXXV. Cum am coborît sub pămînt pentru a pătrunde în altarul Butelcii şi pentru ce Chinon e cel dintîi oraş din lume 61
CAPITOLUL XXXVI. Cum am coborît treptele numerelor şi despre spaima care l—a cuprins pe Panurge 62
CAPITOLUL XXXVII. Cum s—au deschis singure porţile templului 64
CAPITOLUL XXXVIII. Cum era alcătuită pardoseala templului şi înstemată cu pietre rare 65
CAPITOLUL XXXIX. Cum era înfăţişat războiţii biruitor pe care Bachus l—a purtat împotriva indienilor 66
CAPITOLUL XL. Cum s—a luptat Bachus cu indienii 67
CAPITOLUL XLI. Cum era templul luminat de o lampă minunată 68
CAPITOLUL XLII. Cum ne—a arătat marea preoteasă Bacbuc fîntîna luminoasă din mijlocul templului 69
CAPITOLUL XLIII. Cum apa din fîntînă lua gustul vinului dorit de băutor 71
CAPITOLUL XLIV. Cum l—a înveşmîntat Bacbuc pe Panurge pentru a primi cuvîntul Butelcii 72
CAPITOLUL XLV. Cum s—a înfăţişat Panurge înaintea sfintei Butelci 73
CAPITOLUL XLVI. Cum a tălmăcit Bacbuc cuvîntul Butelcii 74
CAPITOLUL XLVII. Beţia poetică a lui Panurge şi a celorlalţi 76
CAPITOLUL XLVIII. Cum ne—am despărţit de Bacbuc şi de sfînta Butelcă 79

E p i g r a m ă

Rabelais nu—i mort!
Ne dă o nouă carte,
Iar mintea lui mai vie străluceşte!
L—am regăsit şi scrisul său trăieşte,
Căci el e, printre noi, cel fără moarte.
NATURE QUTTE [1]

[1] Semnătură considerată ca fiind o anagrama a lui Jean Turquet, obscur poet din acea vreme.

PRECUVÎNTAREA SCRIITORULUI CĂTRE CITITORII DE BUNĂVOIE

Băutori neosteniţi şi voi, sfrinţiţi mult preţuiţi, întrucît văd că vă bucuraţi de puţin răgaz (şi nici eu n—am altceva mai bun de făcut), am să vă pun o întrebare întrebătoare: De ce se spune azi pretutindeni, că lumea s—a deşteptat? *Dacă s—a deşteptat, înseamnă că s—a trezit din somn şi nu mai doarme; dar înseamnă, în acelaşi timp, că e mai cuminte, vede şi judecă mai bine, e mai înţeleaptă. Aţi putea să—mi răspundeţi, ce ne îndreptăţeşte să spunem că lumea e mai cuminte astăzi decît înainte? Ce—o făcea pînă acum să fie proastă? Ce ar fi trebuit să îndeplinească, pentru a se deştepta? De ce era neroadă? De ce e acum înţeleaptă? După ce se cunoştea nerozia ei de ieri? După ce se vede isteţimea ei de astăzi? Cine o ţinea nepricepută? Cine a trezit—o din prostie ? Şi care sînt mai mulţi? Cei care o voiau nătîngă sau cei care o doresc luminată? De unde îi venea sminteala dinainte? De unde a izvorît înţelepciunea de acum? De ce tocmai în zilele noastre a luat sfîrşit prostia şi n—a mai zăbovit? Ce rele veneau din nerozia de ieri? Ce bunătăţi va rodi deşteptăciunea care i—a urmat? Cum s—a risipit zăpăceala de altădată? În ce fel s—a înstăpînit dreapta judecată de acum?*

Răspundeţi dacă găsiţi cu cale. Nu vă iau cu zorul, ca să nu stîrnesc setea luminăţiilor—voastre. Nu vă sfiiţi. Judecaţi—l cu toată asprimea pe Herr del Tyfel, *duşmanul raiului, protivnicul adevărului. Sus inima, flăcăi! Dacă sînteţi de—ai mei, beţi de trei ori pe rînd, ca să vă dregeţi glasul şi apoi cuvîntaţi. Dacă sînteţi din tabăra vrăjmaşă, vă zic* Avalisque Satanas[2]! *Căraţi—vă ! Iar dacă nu—mi veţi da o mînă de ajutor întru dezlegarea întrebărilor ce v—am spus, vă jur pe barba tuturor sfinţilor că mă voi simţi foarte mîhnit. E ca şi cum m—aţi lăsa să apuc singur lupul de urechi. Aţi spus ceva? Nu v—aţi hotărît să—mi răspundeţi? Vă voi arăta aici, nepricopsiţilor, cele scrise de un prea cinstit învăţat, în cartea lui care se cheamă* Cimpoierul feţelor bisericeşti. *Ce spune, păcătosul? Ascultaţi, capete de măgari, şi luaţi aminte:*

Veni—va Anul Jubiliar cu rost,
După 30, dar nu va fi an prost,
Cum lumea l—a bîrfit în neştiinţă;
Ci stăruind în lege şi—n credinţă,
Nici rău, nici lacom, anul nu va fi;
Iar floarea primăverii timpurii
Rodi—va poame dulci, cum n—au mai fost.

Aţi auzit? Aţi înţeles? Învăţatul care a scris stihurile acestea a trăit demult; cuvintele sînt puţine, dar înţelesul lor e plin de taine şi de ascunzişuri, căci gîndurile pe care vrea să le înfăţişeze sînt adînci şi anevoioase. Unii tălmăcitori pricepuţi ai bătrînului înţelept spun, că precizarea lui urmează să se îndeplinească între anul 1530 şi anul în care ne aflăm, 1550. Aşadar, la primăvara viitoare lumea va înceta de a mai fi proastă ! Smintiţii, al căror număr, după cum spune Solomon, e nesfîrşit, vor muri de turbare, şi orice soi de nebunie va înceta. Căci smintelile, cum arată Avicena, sînt fără număr: Maniae infinitae sunt species. *Iarna, ele se trag mai la adînc, dar mustează şi ies din nou la iveală ca sucul din tulpina copacilor. Cercetaţi şi veţi vedea că bătrînul Hipocrate avea dreptate. Lumea se va cuminţi (puteţi s—o credeţi cu ochii în lacrimi şi cu paharul în mînă); nu se va mai teme să vadă înflorind fasolea primăvara, adică în postul mare. Puzderia de cărţi, care umblau printre noi ca un roi de fluturi, mai plicticoase, mai primejdioase şi mai spinoase decît ale lui Heraclit (mai neînţelese decît chiar numerii lui Pitagora, cel dintîi care a dat cu bobii, după spusele lui Horaţiu) — vor pieri fără urmă şi nu se vor mai citi. Aşa le—a fost scris!*

În urma lor vor curge din păstăi boabele pline: cărţile vesele şi roditoare despre Pantagruel, care, pînă să vină aşteptatul An Jubiliar, *se vînd pretutindeni ca pîinea caldă, spre deplina mulţumire a cititorilor. (Toată lumea spune, că sînt încărcate de înţelepciune.) Acesta e răspunsul la întrebare. Aşadar, binevoiţi a vă face oameni de treabă. Tuşiţi bine o dată şi beţi de nouă ori paharul plin, fără grijă, fiindcă viile făgăduiesc rod bogat, iar cămătarii au început, unul cîte unul, să se spînzure. O să mă coste cam scump frînghia, fiindcă nu vreau să le—o vînd pe bani, le—o dau degeaba, oricîţi vor voi să—şi pună laţul de gît. (Cruţăm, va să zică, plata călăului.)*

Aşadar, dacă voiţi să vă înfruptaţi din înţelepciunea zilei de mîine tămăduindu—vă de orice

---

[2] Piei, Satană! (lat.). (Imprecaţie magică.)

sminteală, daţi afară din casa voastră icoana bătrînului filozof cu bucile de aur, care vă opreşte să mîncaţi de frupt. E în afară de orice îndoială — lucru adevărat şi mărturisit între toţi bunii prieteni de pahar — că opreliştea lui nu se deosebeşte de aceea a doftorului de apă chioară, Amer, nepotul advocatului din Camelotiere, care nu dădea voie bolnavilor lui să se înfrupte din aripi de potîrniche, tîrtiţă de găină şi piept de porumbel, zicînd: ala mala, cropium dubium, collum bonum pelle remota[3]. *În schimb, punea la o parte pentru el bucăţile bune, lăsînd pe suferinzi să roadă oasele. Tot astfel unii popi, care i—au urmat pilda, vă opresc să mîncaţi de dulce, adică să gustaţi din cărţile lui Pantagruel. Aşa făceau Filoxen şi Gnato Sicilianul, gămani ai desfătării burţii lor călugăreşti, care în mijlocul ospăţului, cînd cele mai gustoase feluri erau aduse la masă, scuipau în bucate, ca ceilalţi, de scîrbă, să nu se mai atingă de ele. Aşa fac toţi aceşti făţarnici hidoşi, răpciugoşi, băloşi şi găunoşi, care, în auzul lumii ca şi între patru ochi afurisesc cărţile mele plăcute şi, cu gură spurcată scuipă asupra lor, fără ruşine. Dar eu, unul, deşi văd că se tipăresc acum în limba noastră franţuzească atîtea scrieri minunate, şi de toate felurile, rămînînd prea puţine resturi din făţărnicia veacului gotic, mi—am pus în gînd să fluier şi să gîngăvesc partea mea, ca o gîscă printre lebede, ca să nu rămîn mut în faţa atîtor cîntăreţi cu viers plăcut şi alături de atîţi iscusiţi meşteri ai cuvîntului. Mai bine să mă aflu în treabă, asemeni unui ţăran prost printre cărturari pricepuţi, decît să fiu pus în rîndul celor care fac degeaba umbră pămîntului, şi cască gura după muşte, mulţumindu—se să mişte din urechi la auzul cîntecului, ca măgarii din Arcadia.*

Alegînd această cale, socot că nu fac un lucru de dispreţuit, dînd de—a dura butoiul lui Diogene; n—o să mai spuneţi că pierd vremea fără nici un rost. Mă uit la atîţi poeţi şi povestitori francezi, ca Marot, Drouet, Colinei, Saint—Gelais, de Salel, Massuel, şi alţi o sută ca ei. După ce, de—a lungul anilor, au învăţat meşteşugul de—a potrivi stihurile la şcoala lui Apolo sub îndrumarea voioaselor muze, şi s—au adăpat din belşug la fîntîna Cabalină, cînd au pornit să înfrumuseţeze vorbirea noastră cea de toate zilele au folosit numai marmură de Păros,alabastru, porfir şi pietre nestemate.

Ei povestesc fapte de vitejie şi isprăvi îndrăzneţe, lămuresc gîndiri adînci şi pline de tîlc, într—un grai mlădios şi colorat. Scrisul lor e asemenea nectarului zeiesc: un vin minunat, rîzător, aromat, dulce şi desfătător. Iar din această faimă nu s—au împărtăşit numai bărbaţii, ci şi unele doamne, printre care se cuvine a fi amintită în locul cel mai de cinste acea coborîtoare a regilor Franţei[4], care a uimit veacul nostru cu scrierile ei adînc gîndite, înveşmîntate în podoaba graiului celui mai strălucit. Urmaţi—i pilda, cei ce sînteţi vrednici. Eu nu mă simt în stare. Nu—i dat oricui în lume să vadă Conntul! La zidirea templului lui Solomon a adus fiecare un siclu de aur; atît cît a putut. Şi fiindcă văd că a face la fel nu sînt în stare, m—am hotărît să dau ajutor la înălţarea clădirii, după pilda lui Regnault de Montauban: slujind pe zidari şi pregătindu—le de mîncare. Tovarăş neputînd a le fi, voi rămîne cititorul plin de rîvnă al minunatelor lor scrieri.

N—aveţi decît să plesniţi de ciudă, voi toţi, Zoili clevetitori şi pizmaşi! Alegeţi—vă singuri craca pe care să vă spînzuraţi; frînghia n—o să vă lipsească. Jur aici, înaintea Heliconului meu şi în auzul muzelor cereşti, că de—mi va fi dat să trăiesc sănătos şi zdravăn măcar vîrsta unui cîine şi a trei ciori laolaltă — ca sfîntul căpitan al evreilor Xerofil—Cîntăreţul sau ca Demonax cel înţelept — mă voi strădui, cu pilde de nezdruncinat şi cu dovezi grăitoare, să dovedesc sub nasul tuturor cîrpacilor de petice, de sute de ori cusute şi descusute, în ciuda tuturor strîngătorilor de fiare vechi latineşti şi a tuturor vînzătorilor de cuvinte moarte, reci şi mucegăite, că graiul poporului nu—i atît de sărac, atît de grosolan şi atît de nevrednic, după cum îl dispreţuiesc dumnealor. De aceea, cu toată smerenia îi rog, ca aşa cum altădată Apolo, împărţindu—şi darurile sale, i—a găsit lui Esop o slujbă de pilduitor, să se milostivească a mă primi şi pe mine ca pe un biet ucenic de—al zugravului Pyreicus[5]. Nu mă vor izgoni, că sînt toţi, pînă la unul, buni, darnici şi drăgălaşi, cum nu se mai găsesc alţii pe lume! Iată de ce, beţivilor, iată de ce, hodorogilor, voind dumnealor să se bucure pe de—a—ntregul de aceste cărţi, le citesc în adunările lor, le învaţă pe dinafară şi tot scotocind adîncul lor înţeles, năzuiesc la acel renume pe care şi l—a cîştigat Alexandru cel Mare cu cele dintîi scrieri de filozof ie ale lui Aristotel.

Burtă peste burtă! Ce mai ticăloşi! Ce mai cîrpaci!

Aşadar vă vestesc din bună vreme, sugacilor, să puneţi la o parte spre păstrare cît mai multe din aceste cărţi, de îndată ce veţi afla că sînt de vînzare; să nu le răsfoiţi în pripă, ci să vă înfruptaţi din ele

---

[3] Aripa e rea, tîrtiţa îndoielnică, gîtul e bun dacă—i scoţi pielea (lat.).
[4] Margareta de Navaria.
[5] Pictor roman, despre care pomeneşte şi Pliniu.

ca dintr—un leac întăritor, lăsîndu—le să vă pătrundă de—a dreptul în inimă; veţi vedea ce bucurie le—a fost dată culegătorilor de boabe pline! Vă pun aici dinainte cîteva coşuri adunate din aceeaşi grădină ca şi celelalte, rugîndu—vă ca darul meu să—l primiţi cu plăcere şi să aşteptaţi în linişte întoarcerea rîndunelelor.

CAPITOLUL I. Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Clopotelor

Urmîndu—ne mai departe calea pe mare, am mai mers încă trei zile, fără să întîlnim alte ţinuturi. A patra zi am zărit uscatul, iar căpitanul corăbiei ne—a spus că am ajuns la ostrovul Clopotelor. Am desluşit un zgomot care venea de departe, năvalnic şi stăruitor. Ascultîndu—l, ni se părea că sînt clopote. Clopote mari şi mici, cîntînd toate deodată, ca la Paris, la Tours, la Jargeau sau la Nantes, în zilele de sărbătoare mare. Cu cît ne apropiam, cu atît larma lor se înteţea.

Ne întrebam ce putea să fie? Dodona cu ale ei căldări? Poarta Heptafonului din Olimpia? Murmurul neîntrerupt al uriaşului ridicat deasupra mormîntului lui Memnon la Teba? Sau, poate, acelaşi freamăt care se auzea odinioară lîngă cripta din Lipari, unul dintre ostroavele eoliene? Înfăţişarea locurilor era însă alta.

— Bănuiesc, a spus Pantagruel, că e vremea cînd albinele roiesc pe—aceste meleaguri, iar oamenii, pentru a le opri zborul, au pornit să sune din căldări, din cratiţe şi din lighene, ca din talgerele preoţilor coribanţi ai Cibelei, bunica tuturor zeilor.

Apropiindu—ne mai mult, am auzit străbătînd prin glasul clopotelor un cîntec stăruitor, pesemne al oamenilor care trăiau în acele părţi. Pantagruel a găsit de cuviinţă, ca înainte de a pune piciorul pe pămînt, să îndreptăm corabia în apropierea unei stînci mai mici, unde se zărea aşezarea unui schit, în mijlocul unei grădini. Aici am dat peste un pustnic puţintel şi bătrîn, care ne—a spus că îl cheamă Prohabus şi e de fel din Glenay. Pustnicul ne—a dat lămuriri depline asupra sunetelor ce auzisem şi s—a îmbiat să ne găzduiască, dar într—un chip foarte ciudat. Ne—a pus să ajunăm patru zile de—a rîndul, spunîndu—ne că altminteri nu vom fi primiţi pe ostrovul Clopotelor. Nimerisem tocmai în postul celor Patru—Timpuri!

— Nu pricep cum vine vorba, a spus Panurge. Ar trebui să—i zică mai degrabă postul celor Patru—Vînturi, căci de patru zile, de cînd ajunăm, numai vînt am înghiţit. Cum adică? Nu ştiţi să vă petreceţi vremea pe aici, decît postind? Slabă treabă ! Mi se pare că o să ne lăsăm păgubaşi de ospăţul care ne aşteaptă la palat.

— În gramatica lui Donatus, a spus fratele Ioan, n—am găsit decît trei timpuri: timpul de faţă, timpul trecut şi viitorul. Al patrulea ar fi să fie timpul cînd li se dă vin slugilor.

— Al patrulea timp, a spus Epistemon, e mai mult decît imperfectul grecilor şi al latinilor. E un trecut umflat şi răsuflat. Răbdare ! cum spun leproşii.

— E aşa cum v—am arătat, a răspuns pustnicul. Cine crede altfel e un eretic şi bun de pus la foc.

— Înţelegi, părinte, a spus Panurge că, fiind călători pe mare, noi ne temem mai mult să nu ne udăm decît să ardem. O să postim, cu ajutorul lui Dumnezeu, dar de atîta post ce—am ţinut, am ajuns numai piele şi os. S—ar putea, pînă la urmă, să slăbească stîlpii de tot şi să se dărîme şandramaua! Şi mai am o teamă, să nu—ţi aduc vreo supărare; fiindcă de cînd ajunez m—am făcut cam cîrcotaş. Mi—au mai spus—o cîţiva şi îi cred.

Dinspre partea mea, ajunez cît poftiţi şi nici nu—mi pasă! Nimic nu—i mai lesne şi mai la îndemînă decît să nu mănînci. Mi—e teamă însă că, neavînd cu ce să leg gura pînzei şi ce să macin la moară, se duce postul pe copcă !

Să răbdăm, cu voia şi cu ajutorul lui Dumnezeu, dacă am nimerit tocmai în sărbătorile Postului. E multă vreme de cînd nu le mai ţinusem !

— Iar dacă vom fi nevoiţi să ajunăm, a spus Pantagruel, n—avem altceva de făcut, decît să căutăm a ajunge cu bine la capăt, ca pe un drum desfundat, între timp, voi cerceta cărţile mele pentru a vedea dacă ştiinţa despre apă e tot atît de folositoare ca aceea despre uscat, fiindcă Platon, voind să înfăţişeze pe omul nerod, nepriceput şi neştiutor, îl aseamănă cu unul care ar trăi într—un butoi şi ar privi lumea prin crăpătura doagelor.

Postul nostru a fost lung şi cumplit: în prima zi am ajunat pe apucate, a doua zi cu săbiile îndoite; a treia zi ca fierul dat la tocilă, iar a patra zi, ca pe jeratic. Aşa era rînduiala sărbătorilor.

CAPITOLUL II. Cum era locuit ostrovul Clopotelor de bocitoare şi cum s—au prefăcut în păsări

Sfîrşindu—se cele patru zile de post, pustnicul ne—a dat la mînă o dovadă către un oarecare Albian Camat, zis *Aeditus*[6], paracliserul ostrovului, pe care Panurge l—a botezat *Antitus*[7].

Era un biet unchiaş pleşuv, cu nasul stacojiu şi îmbujorat la faţă. Ne—a primit bine, fiindcă pustnicul îl înştiinţase că ţinusem postul cu toată străşnicia.

După ce ne—a ospătat cum nu se poate mai bine, ne—a vorbit despre unele ciudăţenii ale ostrovului. Vechii lui locuitori fuseseră *siticinii,* adică bocitori şi bocitoare, dar cum toate pe lume sînt schimbătoare, s—au prefăcut în păsări. Abia atunci am înţeles cele spuse de Atteius Capito, Paulus, Marcellus, Aulu—Gellu, Atheneu, Suidas, Amonius şi alţii, despre bocitorii *siticini* şi dănţuitorii *sicinişti*; şi nu mi—a mai fost greu să cred în întrupările lui Nyctimen, Prognu, Itys, Alcmena, Antigona, Tereus[8] şi alte zburătoare. Nu m—am mai îndoit că fetele Matabrunei au fost preschimbate în lebede şi că oamenii care se scaldă de nouă ori în mlaştinile lui Triton din Tracia, la Palena, se prefac în păsări.

Paracliserul ne—a vorbit apoi despre colivii şi despre păsări. Coliviile erau arătoase, bogate, împodobite cu multă îndemînare şi bine clădite. Păsările erau mari, frumoase, vesele şi binecrescute, semănînd aidoma cu oamenii de pe la noi. Mîncau şi beau ca oamenii, se găinăţau ca oamenii, mistuiau ca oamenii, zburdau, dormeau şi pîrţîiau ca oamenii. Într—un cuvînt, uitîndu—te la ele, ai fi putut să—i iei drept oameni. Dar nu erau. Cel puţin aşa ne—a încredinţat paracliserul, care a spus că nu sînt nici laici, nici mireni. Frumuseţea penelor lor era de asemeni, uimitoare. Unele aveau pene albe; altele în întregime negre; altele, cenuşii; unele, jumătate albe, jumătate negre, altele în întregime roşii; altele, jumătate albe, jumătate albastre. Ţi—era mai mare dragul să le priveşti! Bărbătuşii se numeau: călugărei, stăriţei, episcopoi, cardinalăi şi papagău, acesta din urmă fiind numai unul singur. Femeiuştile se numeau: călugărele, stăriţele, episcopele, cardinaline şi papagaiţe. Precum însă printre albine se amestecă şi trîntorii, care nu ştiu decît să mănînce şi să spurce stupul, tot astfel, de vreo trei sute de ani se abătuse asupra acestor păsări vesele o puzderie de jivine făţarnice, care din cinci în cinci luni murdăreau şi necinsteau întreg ostrovul. Atît erau de pocite şi de hidoase, încît toate celelalte păsări fugeau să nu le vadă. Aveau gîtul strîmb, labele păroase, gheare şi pîntece de scorpie, tîrtiţă de stimfalidă[9]. Zadarnic au încercat să scape de ele: omorau una, şi răsăreau în loc alte douăzeci şi patru!

Le—am urat să aibă parte de un alt Hercule, care să le stîrpească. Fratele Ioan, văzîndu—le, îşi ieşise din minţi, iar Pantagruel, a păţit ca *messir* Priap, cînd a stat să se uite la jertfele zeiţei Ceres şi i s—a scurtat pielea.

---

[6] Paracliser, paznic.
[7] Antitus de Cressoniere, un erou ridicol al anecdotelor vremii.
[8] Personaje mitologice, prefăcute de zei în plante sau păsări.
[9] Păsări cu o groaznică diaree (Virg. f., VIII, 214).

CAPITOLUL III. Cum în ostrovul Clopotelor nu se află decît un singur papagău

Am întrebat apoi pe meşterul Aeditus, paracliserul, de ce printre atîtea cinstite păsări de toate soiurile, care se împerechează şi se înmulţesc, nu se află decît un singur papagău. Ne—a răspuns că aşa a fost, de la începutul—începutului, hotărîrea şi destinul stelelor: din călugărei se nasc stăriţei (fără împreunare trupească, aşa cum după spusa lui Aristeu, albinele pot să nască un tăuraş cu aripioare); din stăriţei se nasc episcopoii, din aceştia cardinalăii, iar cardinalăii, dacă nu mor cu zile, ajung papagăi. Papagăul nu—i însă decît unul singur, după cum într—un stup de albine nu se află decît o singură matcă şi pe cer un singur soare. Cînd moare papagăul, se zămisleşte altul în locul lui, dintre cardinalăi: dar ţineţi minte, fără împreunare trupească! Acest neam de pasăre, mărginindu—se la o singură făptură, se reînnoieşte astfel necontenit, ca pasărea Fenix din Arabia. E drept, că acum vreo două mii şapte sute şaizeci de ani s—au ivit pe lume doi papagăi, dar aceea a fost cea mai mare pacoste ce s—a abătut vreodată asupra ostrovului.

— Căci, ne spunea meşterul Aeditus, toate păsările s—au încăierat şi s—au jumulit între ele, iar bătălia a ţinut atît demult, încît ostrovul părea ameninţat să rămînă pustiu. Unele păsări ţineau cu papagăul cel dintîi şi se băteau pentru el; altele se dăduseră cu cel de—al doilea şi—l apărau pînă la moarte; multe din ele tăceau ca peştii, iar clopotele amuţite n—au mai cîntat. În timpul acelei răzmeriţe, păsările din amîndouă taberele au chemat în ajutorul lor pe împăraţi, pe regi, pe duci, pe marchizi, pe conţi, pe baroni şi cetăţile de pe uscat; iar dihonia n—a încetat, pînă în ceasul cînd nu ştiu care din cei doi papagăi a răposat, lăsînd din nou pe celălalt de unul singur.

Am întrebat apoi, ce anume le îndemna pe—acele păsări să cînte şi mereu să cînte, fără oprire. Paracliserul ne—a lămurit, că ţin isonul clopotelor care atîrnă deasupra coliviilor lor. Apoi ne—a întrebat:

— Doriţi să auziţi cum cîntă aceşti călugărei bardocuculiţi[10], care poartă pe cap o glugă, ca ciocîrliile?

— Cu plăcere ! am răspuns noi.

Paracliserul a sunat de cinci ori din clopot, iar călugăreii s—au strîns numaidecît laolaltă şi au început să cînte.

— Dacă trag şi eu clopotul, a întrebat Panurge, cîntă? Aş vrea să—i aud pe ăia cu pene de culoarea scrumbiei afumate.

— Bineînţeles, a răspuns paracliserul.

---

[10] Călugări purtînd glugile numite *bardocucullus.*

Panurge a tras clopotul şi păsările cu pricina au început să cînte. Glasul lor era însă răguşit şi supărător. Paracliserul ne—a lămurit că erau al cincilea soi de jivine făţarnice, care se aciuiaseră de curînd pe ostrov şi se hrăneau cu peşte, ca stîrcii şi cormoranii. Robert Valbringue, care trecuse pe—acolo venind din Africa, le—a dat de veste, nu de mult, că se va abate asupra lor, în curînd, al şaselea neam, al capuţinilor, mai prăpădit, mai ciufut şi mai rău decît toţi ceilalţi musafiri nepoftiţi ai ostrovului.

— Africa are însuşirea de—a scoate la iveală tot felul de lucruri nemaivăzute şi pocite, a spus Pantagruel.

CAPITOLUL IV. Cum toate păsările de pe ostrovul Clopotelor sînt călătoare

Pantagruel a vorbit mai departe:

— Ne—ai arătat cum cardinalăii zămislesc pe papagău, cum cardinalăii, la rîndul lor, purced din episcopoi, episcopoii din stăriţei, iar stăriţeii din călugărei. Aş vrea să ştiu cum se ivesc pe lume călugăreii?

— Sînt păsări călătoare şi vin de pe alte meleaguri, a răspuns paracliserul. Unele sînt dintr—o ţară foarte întinsă, care se cheamă a Flămînzilor. Altele dintr—un ţinut de la Soare—Apune, numit al Nepricopsiţilor. În fiecare an, călugăreii sosesc în stoluri, părăsindu—şi părinţii, rudele şi prietenii. Aceasta se întîmplă mai ales, cînd în acele părţi ale lumii se nasc prunci prea mulţi: băieţi şi fete. Cum, după voia lui Dumnezeu şi după legea firii, averea părintească urmează să se împartă între toţi deopotrivă, moştenirea s—ar fărîmiţa curînd; de aceea ţările leapădă din ce prisoseşte, trimiţînd pe călugărei în acest ostrov, pe care l—au poreclit al gheboşilor, fiindcă toţi sînt cocoşaţi, chiori, şchiopi, ciungi, boşorogi, schilozi, răpciugoşi, făcînd degeaba umbră pămîntului.

— Fecioarele vestale se alegeau cu totul altminteri, spuse Pantagruel. Labeo Antistius arată, că în această tagmă a preoteselor nu era primită nici o fată care să fi avut sufletul întunecat de patimi, vreunul din simţuri în scădere sau vreo meteahnă trupească oricît de neînsemnată.

— Mult mă mir, a spus mai departe paracliserul, cum mamele din acele părţi ale lumii poartă nouă luni odraslele lor în pîntece, iar după ce le—au dat naştere, nu pot să le sufere pe lîngă ele mai mult de nouă ani, cîteodată nici şapte. Le îmbracă într—o singură cămaşă, le taie nu ştiu cîte smocuri de păr din creştetul capului, bolborosesc nişte descîntece de pocăinţă, ca egiptenii, şi, fără nici o vătămare sau însîngerare, prin metempsihoză lui Pitagora, le preschimbă de—a dreptul în păsări aşa cum le vedeţi. Un singur lucru nu l—am desluşit încă: de unde vin femeiuştile : călugărelele, stăriţelele, papagaiţele şi toate celelalte? Pentru ce în loc să cînte imnuri închinate graţiilor sau motete luminoase cum se obişnuia pe timpul lui Oromasis, se oţărăsc în tînguiri jalnice şi în blesteme, parcă s—ar închina diavolului Ariman? Şi de ce — vorbesc despre cele tinere ca şi despre cele bătrîne — se roagă necontenit pentru neamurile şi prietenii lor, care le—au prefăcut în păsări?

Aproape toate vin din ţara Flămînzilor, unde trăiesc oamenii cei mai mulţi. Ei se numesc *asafizi,* adică întunecaţi. Cînd nu mai au ce să mănînce şi cînd foamea rău—sfătuitoare îi chinuieşte, în loc să înveţe un meşteşug sau să slujească unui om de ispravă, fiindu—le silă să muncească, nu se apucă de nici o treabă, ci vin aici să trăiască la adăpost de griji. Tot aşa se întîmplă cu cei care n—au avut noroc în dragoste, ori au dat greş în cele ce—au întreprins; cu cei care au săvîrşit vreo fărădelege şi sînt căutaţi pentru a fi daţi unei morţi mişeleşti. Toţi aleargă şi se adăpostesc aici, unde li—e traiul îndestulat; vin slabi ca nişte ogari şi se îngraşă ca nişte porci, găsind prea lesne ceea ce căutau: tihnă, simbrie şi iertare.

— Dar toate aceste mîndre păsări care se aciuiază aici, nu se mai întorc niciodată în lumea unde s—au născut? a întrebat Pantagruel.

— Cîte unele, a răspuns Aeditus. Mai demult plecau foarte puţine; tîrziu şi cu părere de rău. De la o vreme încoace, de cînd au început să fie tot mai dese întunecimile de stele, au început să ia drumul întoarcerii din ce în ce mai multe. Dar nu—i nici o supărare, fiindcă în aceeaşi măsură creşte tainul celor care—au rămas; iar cele ce îşi iau zborul îşi lasă penele prin urzici şi mărăcini.

Am zărit şi noi vreo cîteva, printre care, căutînd mai bine, am găsit, cu vîrful în sus, pana unui grămătic.

CAPITOLUL V. Despre căpeteniile ostrovului Clopotelor, lipsite de grai

Abia şi—a sfîrşit vorba paracliserul şi am văzut zburînd în apropierea noastră vreo douăzeci şi cinci—treizeci de păsări, împodobite cu pene în fel şi fel de culori, cum nu mai întîlnisem încă pe tot ostrovul. Veşmîntul lor împăunat se schimba la faţă din ceas în ceas, ca pielea cameleonului sau ca floarea de tripolion. Toate purtau sub aripa stîngă un semn, alcătuit din două linii întretăiate, una culcată şi alta în picioare. Acest semn nu lipsea nici uneia, dar era de culori deosebite: la unele alb, la altele verde, la altele roşu, vioriu sau albastru.

— Ce sînt aceste păsări şi cum le numiţi? a întrebat Pantagruel.

— Sînt corcituri! a răspuns paracliserul. Noi le zicem: cavaleri. Aveţi şi pe la voi din aceştia, de diferite soiuri.

— Fă—le, rogu—te, să cînte. Aş dori să le aud ghiersul.

— Cavalerii nu cîntă niciodată ! a răspuns Aeditus. În schimb, mănîncă de două ori mai mult.

— Femeiuştile unde sînt? am întrebat eu.

— N—au parte femeiască.

— Cum aşa? s—a mirat Panurge. Or fi, poate, plini de rîie sau mîncaţi de sfrinţie, te pomeneşti?

— În adevăr, aceste racile sînt foarte obişnuite la acest neam de păsări, din pricina aerului de mare care nu le prieşte. S—au apropiat de noi, ca să vadă dacă nu se află printre dumneavoastră vreuna din acele păsări răpitoare, care nu—s încă deprinse să apuce momeala, nu cunosc mănuşa şoimarului şi, după credinţa lor, trăiesc în lumea de unde veniţi dumneavoastră.Unele din aceste păsări de pradă poartă sub genunchi o panglică frumoasă şi de preţ, cu un inel pe care scrie: „Afurisit să fie cine se gîndeşte la rău"[11]! Altele poartă pe fulgii gîtului un diavol răpus în luptă[12]. Altora, în sfîrşit, le atîrnă pe piept o blană de berbec[13].

— Meştere paracliser, a spus Panurge, o fi cum le tălmăceşti dumneata, dar noi nu le—am văzut niciodată.

— Am vorbit destul, a încheiat Aeditus. Hai să bem!

— Pe nemîncate? a întrebat Panurge.

— Să bem şi să mîncăm; să mîncăm şi să bem. Nimic nu—i mai preţios decît timpul. Se cuvine, deci, să—l folosim pentru cele bune.

Ne—a dus mai întîi să ne îmbăiem, în feredeul cardinalăilor, care e cu adevărat minunat şi încîntător. Băieşii ne—au uns pe trup cu uleiuri îmbălsămate, dar Pantagruel spunea că ar fi băut şi—altminteri cu destulă sete. Paracliserul ne—a poftit apoi într—o sufragerie foarte frumoasă şi ne—a spus:

— Am aflat de la pustnicul Prohabus că aţi ajunat timp de patru zile. De acum înainte va fi dimpotrivă. Veţi bea şi veţi mînca fără încetare, patru zile împlinite.

— Fără să dormim? a întrebat cu îngrijorare Panurge.

— Voia dumneavoastră! a spus paracliserul.Cel ce doarme — bea. Doamne, Dumnezeule, ce—am mai băut şi—am mai mîncat! Nimerisem peste un om cumsecade.

---

[11] Ordinul arhanghelului Mihail.
[12] Ordinul Linii de aur.
[13] Aluzie la ordinul Jartierei: „Honni soit qui maly pense".

CAPITOLUL VI. Cum se hrănesc păsările din ostrovul Clopotelor

Pantagruel se întunecase la faţă şi nu părea de fel împăcat cu acel ospăţ de patru zile, la care ne osîndise Aeditus. Acesta a cam băgat de seamă şi i—a spus:

— Înălţimea—ta, precum bine ştii, şapte zile înainte şi şapte zile după ceaţă, nu—i niciodată furtună pe mare. Aceasta e o înlesnire, pe care văzduhul o dăruieşte *alcionilor,* păsările închinate lui Thetis. În timpul de faţă ele îşi clocesc ouăle pe ţărm şi puii lor ies din găoace. Apoi marea se răzbună după o linişte atît de lungă, şi patru zile în şir se frămîntă amarnic, ori de cîte ori sosesc pe ţărmul nostru călători străini. Iar aceştia sînt nevoiţi să rămînă în mijlocul nostru, fiind bine găzduiţi şi înfruptîndu—se din bunurile ostrovului Clopotelor. Să nu vă temeţi însă că veţi fi siliţi a pierde vremea fără folos. Veţi rămîne vrînd—nevrînd, dacă nu doriţi să vă războiţi pe apă cu Junona, Neptun, Doris, Eol şi ceilalţi zei răzbunători. Hotărîţi—vă, aşadar, să beţi şi să mîncaţi din plin.

După cele dintîi îmbucături, fratele Ioan l—a întrebat pe paracliser:

— N—am văzut pe acest ostrov decît păsări şi colivii. Nici o pasăre nu ară, nici una nu seamănă; zburdă, ciripesc şi cîntă. De unde se revarsă asupra lor, acest corn al belşugului, încărcat cu atîtea bunătăţi de soi?

— De pe tărîmul celălalt, a răspuns paracliserul; numai unele ţinuturi de la miazănoapte ne pun, de cîţiva ani, beţe în roate.

— Mac, mac ! a spus fratele Ioan. Ce—or să se mai căiască, şi pe dinainte şi pe dinapoi. Să bem, fraţilor!

— Dumneavoastră din care ţară sînteţi? a întrebat paracliserul.

— Din Tourraine, a răspuns Panurge.

— Bună cloşcă aţi avut, dacă—n Tourraine v—aţi născut! Binecuvîntată ţară ! Ne trimite în fiecare an atîtea bogăţii! Am auzit de la un om din partea locului, călător pe—aici, că ducele de Tourraine s—a văzut nevoit să—şi mai strîngă brăcinarul, în urma darurilor pe care le—au trimis înaintaşii lui acestor sfinte păsări, îndopîndu—le cu fazani, potîrnichi, prepeliţe, găini de India, claponi graşi, vînat de toate felurile, cu pene şi cu păr.

Să bem, prieteni! Priviţi această mulţime de păsări dolofane şi grăsuţe; din daniile primite s—au îngrăşat şi în cinstea celor care le—au trimis cîntă atît de frumos. Nici privighetorile nu ronţăie mai dulce mîncarea lor ca aceste cîntăreţe, cînd trag clopotul cel mare din turla coliviei! Să bem, prieteni! Ziua de azi e prielnică băuturii ca şi toate celelalte. Să bem ! Beau în sănătatea dumneavoastră din toată inima. Bine—aţi venit!

— Să nu vă fie teamă că vor lipsi bucatele şi vinul. Chiar de s—ar fereca bolta cerului şi s—ar preface pămîntul în aramă, sîntem îndestulaţi pentru un şir lung de ani, de—ar fi şapte, de—ar fi opt, mai mult decît a ţinut pe vremuri foametea în Egipt. Să bem împreunaşi iubirea de oameni să ne ţină strînşi laolaltă.

— Ei, drăcia dracului, bine o mai duceţi pe lumea asta ! a spus Panurge.

— Pe lumea cealaltă va fi şi mai bine, a răspuns paracliserul. Cîmpiile elizee ne—aşteaptă. Să bem, prieteni! Închin paharul în sănătatea voastră!

— Duhul cel sfînt a coborît asupra strămoşilor voştri, bocitorii, dezvăluindu—le mijlocul de a avea din belşug tot ceea ce, îndeobşte, oamenii doresc. Această înlesnire n—a fost dată multora; sau, ca să vorbim drept, nimănui. O, fericiţi muritori! O, zei din oameni născuţi! Al vostru e raiul pe pămînt şi va fi şi pe lumea cealaltă. Să—mi dea şi mie Dumnezeu la fel.

CAPITOLUL VII. Panurge povesteşte paracliserului întîmplarea cu măgarul şi armăsarul

După ce am mîncat şi am băut zdravăn, Aeditus ne—a poftit într—o încăpere frumos dichisită cu aşternut de covoare şi cu pereţii înveşmîntaţi în aur. Ne—a pus dinainte fructe uscate, dulciuri, ienupăr zaharisit, băuturi felurite şi un vin minunat. Ne—a poftit să gustăm din acele leacuri, care, ca şi apa rîului Lete ne vor face să uităm toată osteneala ce—am îndurat în lungul nostru drum pe mare. A trimis de asemeni merinde din plin corăbiilor trase la ţărm. Ne—am lăsat odihnei; dar n—a fost chip să aţipim, din pricina clopotelor care cîntau fără istov.

La miezul nopţii, Aeditus a venit să ne trezească şi ne—a poftit să bem. Ridicînd cel dintîi paharul, a spus:

— Voi, vietăţile de pe tărîmul celălalt, spuneţi că neştiinţa e mama tuturor relelor. Adevărat! Şi cu toate acestea, n—aţi izgonit—o cu totul din mintea voastră. În ea trăiţi. Cu ea şi prin ea. Iată de ce vă încearcă zi de zi atîtea suferinţe. Mereu vă plîngeţi şi mereu vă tînguiţi. Nicicînd nu sînteţi îndestulaţi. Şi tot astfel văd că se întîmplă în clipa de faţă, căci numai neştiinţa vă ţine în aşternut, cum Vulcan l—a legat odinioară în lanţuri pe zeul războaielor. Nu înţelegeţi, că sînteţi datori să cruţaţi somnul şi să nu lăsaţi să se irosească belşugul acestui ostrov minunat? S—ar fi cuvenit să vă ospătaţi pînă acum de trei ori. Luaţi aminte la cele ce vă spun: pentru a vă înfrupta din toate bunătăţile ostrovului Clopotelor, cuvine—se cu adevărat să vă sculaţi o dată cu zorile. Mîncînd, bucatele sporesc. Lăsîndu—le la o parte, se împuţinează. Iarba cosită în primăvară creşte mai deasă şi aduce mai mult folos; lăsată în voia ei, tînjeşte şi o năpădeşte mușchiul. Să bem, prieteni! Să bem cu toţii! Păsările noastre cele mai gingaşe cîntă în cinstea dumneavoastră. Să bem, dacă nu vă supăraţi, în sănătatea lor. Luaţi şi beţi! Cu cît veţi bea mai mult, cu atît veţi scuipa mai bine. Să bem! O dată, de două ori, de nouă ori! *Non zelus, sed charitas*[14]!

În zorii zilei ne—a trezit din nou şi ne—a poftit la o ciorbă de burtă. Apoi ne—am aşezat din nou la masă şi am lungit ospăţul toată ziua, trecînd din una în alta, fără popas de odihnă, de la gustare la ojină, de la ojină la prînz, de la prînz la cină şi aşa mai departe. Din cînd în cînd mai dădeam o raită pe cărările ostrovului, ca să privim acele binecuvîntate zburătoare şi să ascultăm cîntecele lor voioase.

Spre seară, Panurge i—a spus paracliserului:

— Prietene, îngăduie—mi să—ţi povestesc o întîmplare cu haz, care s—a petrecut la Chatelleraudois, acum vreo douăzeci şi trei de luni:

Într—o dimineaţă de aprilie, grăjdarul unui cavaler plimba caii pe cîmp, cînd s—a întîlnit cu o păstoriţă, care

stînd la umbra unui tei,
îşi păzea turma de miei,

cu măgarul lîngă ea şi vreo cîteva capre.

Intrînd în vorbă cu păstoriţa, grăjdarul a poftit—o să se urce cu el în şa, îmbiind—o să—i arate grajdurile şi să ia împreună o fărîmă de gustare, la botul calului. În vreme ce glumeau amîndoi despre cîte toate, calul i—a şoptit măgarului la ureche (căci în anul acela, dobitoacele, pe alocuri, vorbeau): — „Mi—e milă de tine, urecheatule, şi te plîng. Eşti mic şi prăpădit, munceşti cît e ziua de mare şi de atîta trudă, ţi s—a ros spinarea. N—ai ce face, dacă aşa te—a lăsat Dumnezeu, să fii slugă la oameni. Eşti un măgar cumsecade. Dar — oricum ! — să nu fii ţesălat niciodată, decît în răspăr, să porţi pe greabăn o povară atît de grea şi să flămînzeşti mereu, mi se pare un lucru nedrept şi fără noimă. Te văd ciufulit, deşelat, costeliv şi hrănit ca vai de lume, numai cu ciulini şi cu rogoz. întinde pasul, măgarule, şi hai cu mine să—ţi arăt cum sîntern ţinuţi şi îngrijiţi noi, cei care ne—am născut pentru războaie şi luptă. Nici n—o să—ţi vină să crezi, cînd vei vedea porţia mea de ovăz !" — „Viu bucuros, domnule cal". — „Zi «domnule armăsar», măgarule!" — „Iertaţi—mă, domnule armăsar, noi ăştia de la ţară nu prea ştim să potrivim vorbele cum se cuvine. Fiindcă sînteţi însă atît de bun să mă poftiţi, voi veni bucuros în urma dumneavoastră, ceva mai departe, să nu mă loviţi (vă rog să mă credeţi că mi—e pielea ferfeniţă!)"

Păstoriţa s—a suit călare, iar măgarul a luat—o după armăsar, în nădejdea că, ajungînd acasă, o să—i facă şi lui parte din traista de ovăz. Grăjdarul, văzîndu—l, a poruncit însă argaţilor să—l ia la

---

[14] Nu rîvnă, ci milostenie! (lat.).

goană cu furca şi cu ciomege pe spinare. Măgarul a luat—o la sănătoasa, chemînd în ajutor pe Neptun, zeul ocrotitor al călăreţilor. „Are dreptate, spunea în gîndul lui. Nu se cuvine măgarului să meargă în rînd cu domnii cei mari. Soarta mea e să slujesc pe cei săraci. Aşa m—a învăţat Esop, şi ar fi din partea mea o îndrăzneală prea mare. N—am altceva de făcut decît s—o iau din loc, şi cît mai repede, pînă nu începe să—mi joace ciomagul pe spinare !" Şi măgarul a început să fugă, sărind, tropăind şi pîrţîind.

Păstoriţa, zărindu—l cum fuge, a spus grăjdarului că măgarul e al ei, şi dacă nu se poartă frumos cu el, se lasă păgubaşă de gustare. Ca să—i facă pe voie, grăjdarul a poruncit să i se dea măgarului cît o putea să mănînce, chiar de—ar rămîne caii fără ovăz timp de opt zile. A fost însă mai greu să—l cheme pe măgar înapoi. Degeaba îl îmbiau băieţii: — „Hai, măgăruşule ,hai! Vino, să—ţi dăm ovăz !" Măgarul zicea: — „Nu viu, că mi—e ruşine". Cu cît îl pofteau mai drăgălaş, cu atît sărea şi pîrţîia mai tare. Şi dus ar fi fost, dacă păstoriţa nu i—ar fi îndemnat pe argaţi să sune în mers ovăzul pe fundul baniţei. Ceea ce au şi făcut. Măgarul s—a întors dintr—o dată cu urechile spre ei şi le—a spus: — „Ovăz? Vreau ovăz. Numai furca să n—o văz ! Staţi! Staţi că viu !" Şi măgarul a venit, cîntînd cu acel glas frumos şi mlădios, pe care, după cum ştiţi, îl au dobitoacele din Arcadia.

L—au luat şi l—au dus în grajd, alături de armăsar; l—au şters, l—au frecat, l—au ţesălat şi l—au periat; i—au aşternut pe jos culcuş de paie pînă sub burtă, i—au umplut ieslele cu fîn şi i—au pus dinainte o baniţă de ovăz, pe care argaţii au avut grijă să—l cearnă. Măgarul mişca din urechi, voind să spună că i se face o cinste prea mare şi că el ar fi mîncat ovăzul, cu aceeaşi poftă, şi necernut. După ce s—au săturat bine amîndoi, calul l—a întrebat pe măgar: — „Ei, urechiatule, cum te simţi? Plăcutu—ţi—a ovăzul? Şi mai făceai mofturi! Ce zici?" — „Jur pe smochinele pe care le—a mîncat strămoşul meu făcîndu—l pe Filimon să moară de rîs, că nici regii şi împăraţii nu prînzesc mai bine. Un singur lucru mai lipseşte, ca să fie plăcerea întreagă. Dumneavoastră, domnilor cai, vă rog să iertaţi, unde vă bălegaţi?" — „Ce vorbă e asta? s—a supărat armăsarul. Ţi s—au încins creierii? Mă iei drept măgar?" — „I—a! I—a ! a spus măgarul pe limba lui. Sînt cam tare de cap şi n—am învăţat să vorbesc pe ocolite, ca domnii cai. Să fie cu iertare, unde vă faceţi nevoile, domnilor armăsari? Aici în grajd, e voie?" — „Vorbeşte mai încet, mintosule, că te aud domnii argaţi şi—or să—ţi tragă vreo cîteva cu furca, să—ţi treacă pofta de bălegat! Noi, nici udul nu îndrăznim să ni—l lăsăm în grajd, de frica bătăii! Altminteri, după cum vezi, trăim ca în sînul lui Avram !" — „Jur pe muchea samarului pe care îl port în spate, ca mă lipsesc de aşternutul, de fînul şi de ovăzul vostru. Trăiască ciulinii cîmpului, unde poţi să—ţi faci nevoile cum îţi place ! Eu am o vorbă: mîncarea e fudulie, bălegatul e ce e ! E fînul şi ovăzul nostru. Hei, domnule armăsar, dacă ne—ai vedea cînd ne adunăm la sfat în zilele de tîrg, cu ce voie bună ne uşurăm, în timp ce stăpînele noastre îşi vînd gîştele şi puii. Şi cu asta, basta ! Am zis."

Panurge a tăcut. Pantagruel l—a rugat să ne spună tîlcul povestirii. Dar paracliserul a răspuns:

— Pentru cine ştie să priceapă e de—ajuns. Am înţeles foarte bine unde vrei să baţi cu pilda calului şi a măgarului. S—ar cuveni să ai puţină ruşine ! Ce doreşti dumneata nu se poate. Să nu mai vorbim.

— Văzui adineauri pe—aici, a spus Panurge, o stareţă albă, pe care mai bucuros aş umbla călare, decît s—o port de mînă. Atît e de frumoasă şi de curată, încît aş păcătui cu ea fără grijă, o dată sau de două ori. Nu m—am gîndit la nimic rău, Doamne fereşte ! Să dea Dumnezeu să m—ajungă în orice clipă, răul la care m—am gîndit!

CAPITOLUL VIII. Cum am izbutit cu mare greutate să—l vedem pe papagău

A treia zi am petrecut—o ca şi pe cele două dinainte: mîncînd şi bînd. Pantagruel a cerut cu stăruinţă să—l vadă pe papagău, dar paracliserul a răspuns că nu—i lucru atît de uşor.

— Cum adică? a întrebat Pantagruel. Poartă coiful lui Pluto pe cap, inelul lui Gyges în gheară sau un cameleon în sîn, ca să se facă nevăzut?

— Nu, dar prin firea lucrurilor e anevoie să ajungă cineva pînă la el. Voi face totuşi astfel ca să—l vedeţi, dacă va fi cu putinţă.

Spunînd acestea, ne—a lăsat sa ne luptăm cu paharele. După vreun sfert de ceas s—a întors, spunînd că papagăul poate fi văzut la acea vreme. Ne—a dus în tăcere şi pe furiş pînă la colivia unde papagăul şedea pe vine, înconjurat de doi cardinalăi mai mărunţei şi vreo şase episcopoi înfoiati şi graşi. Panurge i—a privit cu uimire înfăţişarea, mişcările, statura, apoi a strigat:

— Ducă—se pe pustii! Seamănă cu o pupăză !

— Vorbeşte mai încet, pentru Dumnezeu ! a spus paracliserul. E o pasăre cu urechi, cum bine a băgat de seamă înţeleptul Michel din Macon.

— E o pu—pă—ză... a şoptit Panurge.

— Dacă v—aude cum îl bîrfiţi sînteţi pierduţi, oameni buni! Vedeţi în colţul coliviei o căldăruşă?

În ea sînt numai fulgere şi trăsnete, tunete şi furtună, e diavolul însuşi, pe care îl va asmuţi asupra dumneavoastră şi într—o clipă vă veţi prăvăli în prăpastie, la douăzeci de stînjeni sub pămînt!

— Ar fi mai bine, a spus fratele Ioan, să ne aşezăm din nou la masă. Panurge rămăsese într—o adîncă smerenie în faţa papagăului şi a celorlalţi sfetnici ai lui, cînd a zărit deasupra coliviei o cucuvea. Atunci a spus:

— Ajută—ne, Doamne, că ne ia dracul! Sîntem pierduţi! Am murit! Ne cîntă cucuvaia ! Asta—i ţara ielelor, nu—i a păsărelelor ! E ţara belelelor, ţara cucuvelelor!

— Vorbeşte mai încet, s—a răstit paracliserul. Nu—i o cucuvea, e un cuvios !

— Dar papagăul nu cîntă? a întrebat Pantagruel. Mult am dori să—i auzim sfîntul glas.

— Are zilele lui cînd cîntă şi ceasurile lui cînd se aşază la masă, a răspuns Aeditus.

— Mie nu mi se potriveşte, a spus Panurge. Pentru mine toate ceasurile sînt bune. Hai să bem !

— Iată, acum ai grăit înţelepţeşte. Vorbind astfel, nu vei cădea în erezie nicicînd. Ai dreptate. Să mergem!

Întorcîndu—ne la paharele noastre, am zărit stînd turceşte un bătrîn episcopoi cu moţul verde, însoţit de un suflegau şi trei onocrotali[15], păsări vesele; episcopoiul sforăia la umbră. Lîngă el şedea o stăreţică nostimioară, care atît de dulce cînta, încît am fi vrut să fim numai urechi din cap pînă în picioare, să nu pierdem nici o picătură din viersul ei.

— Stăreţică îşi sparge pieptul cîntînd, a spus Panurge, iar episcopoiul sforăie ca un porc. Să vedeţi, cum o să—l fac eu acum să cînte !

Panurge a început să tragă clopotul cel mare care atîrna deasupra coliviei, dar cu cît suna mai tare, cu atît episcopoiul sforăia mai cu nădejde, şi nici gînd să cînte.

— Stai, cimpoi bătrîn, că am eu ac de cojocul tău ! s—a supărat Panurge, şi ridicînd un bolovan de pe jos, a vrut să i—l azvîrle în burtă. Dar paracliserul a strigat:

— Ce faci, omule? Loveşte, turteşte, ucide pe toţi regii şi împăraţii din lume; jupoaie—le pielea şi dă—le otravă, cînd vrei şi cum vrei; ia la goană îngerii din cer; pentru toate te va ierta papagăul. Dar să nu te atingi de păsările sfinte, dacă ţii la viaţa ta şi a neamurilor tale, la sufletele prietenilor tăi morţi sau vii; căci nici urmaşii urmaşilor lor nu vor scăpa de urgia osîndei! Priveşte căldăruşă asta...

—Ar fi mai bine să bem şi să mîncăm, a spus Panurge.

— Aşa e, domnule paracliser, a întărit fratele Ioan. Privind aceste păsări drăceşti, ispitiţi sîntem a cîrti şi a striga blesteme; bînd vinul din ulcea, pe Domnul vom lăuda. Să bem din pahar, ce vorbă cu har !

Trei zile de—a rîndul ne—am războit cu paharele (aşa după cum bănuiţi), după care paracliserul ne—a dat voie să plecăm. I—am dăruit o custură frumoasă, care i—a făcut mai multă plăcere decît ulciorul cu apă proaspătă pe care un ţăran, odată, i l—a întins lui Artaxerxe, dîndu—i să bea. Ne—a mulţumit cu vorbe din adîncul inimii şi ne—a încărcat corabia cu toate de care aveam nevoie. Ne—a

---

[15] Un sufragant şi trei protonoiari.

poftit călătorie bună şi ne—a urat să ajungem sănătoşi la capătul drumului. Ne—a pus să jurăm pe Jupiter—Petru, că la întoarcere ne vom opri din nou la ei. Cînd să ne despărţim, ne—a spus:
— Prieteni, nu uitaţi, că în lumea aceasta sînt mai multe păcate decît oameni. Să ţineti minte!

CAPITOLUL IX. Cum am ajuns la ostrovul Ferecat

Am pornit din nou la drum, cu burta plină şi cu vîntul în spate. Am întins pînzele şi în mai puţin de două zile am ajuns la ostrovul Ferecat. Era un ţinut pustiu, în care am văzut cu ochii o sumedenie de copaci purtînd pe crengile lor: tîrnăcoape, cazmale, hîrleţe, seceri, sape, mistrii, securi, cosoare, ferăstraie, foarfeci, custuri, cleşti, lopeţi, sfredele şi burghie.

În alţi copaci am zărit pumnale, junghere, paloşe, bricege, sule, săbii, iatagane, spade, cuţite şi săgeţi.

N—aveai decît să scuturi copacii, şi toate acele fiare cădeau ca prunele, iar din cădere nimereau într—un fel de trestie, ce—i mai zice şi teacă. Trebuia să bagi bine de seamă să nu—ţi pice vreunul în cap, peste picioare sau altă parte a trupului, fiindcă, aşa cum pornea cu vîrful în jos, putea să te sfîrtece. Sub nişte alţi arbori, nu ştiu cum le spune, am văzut un alt soi de ierburi, care semănau cu nişte suliţe, lănci, halebarde, baltaguri, furci, ţepi şi ţepoaie. Creşteau atît de înalte, încît creştetul lor atingea ramurile copacilor, unindu—se cu tăişurile şi vîrfurile care li se potriveau. Copacii le ţineau dinadins pregătite, cum păstrezi la îndemînă hainele copilului, cînd a crescut şi vrei să—l scoţi din scutece. Mai mult decît atît. Ca şi cum ar fi voit să adeverească spusele lui Platon, Anaxagora şi Democrit (filozofi de lepădat să fi fost aceştia?) copacii de pe ostrovul Ferecat semănau cu nişte vietăţi ale pămîntului, deosebindu—se de ele nu fiindcă n—ar fi avut carne, grăsime, vine, artere, încheieturi, nervi, zgîrciuri, oase, măduvă, sînge, mitră, creieri sau alte mădulare, căci pe acestea, cum a arătat Teofrast, le aveau; ci fiindcă stăteau cu capul (adică tulpina) în jos, cu părul (adică rădăcina) în pămînt şi cu picioarele (adică ramurile) în văzduh: întocmai ca un om care s—ar răsturna cu crăcii în sus.

Aşa cum podagroşii se pricep să spună cînd se strică vremea ori se îndreaptă, după durerile pe care le simt în genunchi sau prin şale, tot astfel acei copaci, datorită rădăcinilor, sucului şi măduvei lor, ştiu ce fel de teci vor creşte sub ei, pregătindu—le fierul nimerit. E drept că în toate (afară de cele ale lui Dumnezeu) se întîmplă uneori cîte o greşeală. Natura însăşi n—o nimereşte totdeauna şi dă la iveală cîteodată lucruri şi fiinţe pocite sau hidoase. Copacii ostrovului Ferecat au şi ei cîteva cusururi, pe care le—am însemnat, aşa cum le—am văzut: un crîmpei de suliţă, care creştea pe o creangă purtătoare de felurite fiare, s—a împreunat cu o mătură. (Nu—i nici o pagubă, va sluji la curăţatul hornurilor.) Un cuţit s—a lipit de—o foarfecă. (Bună îmbinare pentru curăţatul omizilor.) Un mîner de halebardă a atins un tăiş de seceră, parcă ar fi fost un fătălău ! (Sculă potrivită pentru cositul ierbii.) Mare lucru e să crezi în Dumnezeu !

Întorcîndu—ne la corăbiile noastre, mi s—a năzărit că în dosul nu ştiu cărui tufiş erau niscaiva oameni, care ascuţeau parcă nişte fiare, pe care le ţineau nu ştiu unde şi nici n—aş putea să spun în ce fel.

CAPITOLUL X. Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Norocului

Părăsind ostrovul Ferecat, ne—am urmat călătoria mai departe, iar a doua zi am ajuns la ostrovul Norocului. Acest ţinut seamănă aidoma cu Fontainebleau—ul, iar pămîntul lui e atît de sărac, că oasele (adică stîncile) îi ies prin piele. E un ostrov nisipos, sterp, nesănătos şi urît. Cîrmaciul ne—a arătat două stînci pătrate, însemnate pe fiecare faţă cu nişte puncte mici şi negre, iar în întregimea lor atît de albe, încît mi s—au părut a fi tăiate în alabastru sau acoperite pe de—a—ntregul cu zăpadă. Cîrmaciul ne—a spus că sînt zaruri. Ne—a mai lămurit că în acele stînci cu şase feţe se află cuibul celor douăzeci şi patru de diavoli ai norocului, atît de temuţi în ţara noastră. Cei mari, doi fraţi gemeni, merg alături şi se numesc Şase—Şase. Celor mai mici le zice: Unu—Unu, Doi—Doi, Trei—Trei, Patru—Patru, Cinci—Cinci ; pe ceilalţi îi cheamă: Şase—Cinci, Şase—Patru, Şase—Trei, Şase—Doi, Şase—Unu, Cinci—Patru, Cinci—Trei şi aşa mai departe. Mi—am adus aminte, că prea puţini sînt jucătorii care nu—l pomenesc pe dracul, aruncînd cele două zaruri cu ceaşca şi strigînd, de pildă: *„Senes*[16]*,* prietenul meu ! (adică dracul cel mare), *Ambezar*[17], puştiule ! (adică diavolul cel mic) „Patru—Doi, băieţaşii mei" şi aşa mai departe, fiecare cu porecla şi cu numărul lui. Nu numai că jucătorii le spun tuturor pe nume, dar sînt cu ei prieteni şi cunoscuţi. E drept că dracul nu vine totdeauna cînd îl chemi, ba adeseori trimite pe altul în loc, el fiind în altă parte, unde fusese poftit mai din vreme. Aceasta nu înseamnă că dracii au simţurile tocite şi că nu aud. Dimpotrivă.

Ne—a mai spus, că de jur împrejurul ostrovului aceluia şi prin apropierea stîncilor, s—au înecat mai multe corăbii şi au pierit mai multe vieţi decît pe meleagurile tuturor Caribdelor, Sirtelor, Sirenelor, Scilelor, Strofadelor şi celorlalte vîrtejuri şi genuni ale mării. L—am crezut fără greutate, amintindu—mi că odinioară înţelepţii Egiptului scriau cu ieroglife numele lui Neptun pe o faţă a zarurilor. Apoi, pe rînd: Apolo era *unu,* Diana *doi,* Minerva *şase* şi aşa mai departe. Am mai aflat că se găsea pe ostrov un şip cu sînge din vasul sfîntului Graal, moaşte dumnezeieşti, pe care puţini le cunosc. Panurge s—a rugat cu atîta stăruinţă de paznici, încît aceştia s—au înduplecat să ni—l arate, cu pregătiri şi închinăciuni de trei ori mai mari decît la Florenţa pentru *Pandectele* lui Justinian sau la Roma pentru sfînta Veronica. N—am văzut de cînd sînt atîtea lumînări şi atîtea făclii. Toate acestea, ca să ne arate, ce? O buză de iepure fript. Altceva vrednic de luare—aminte n—am văzut, decît pe mucalitul Haz, fiul tristului cavaler de Necaz; apoi găoacele celor două ouă pe care le—a clocit pe vremuri Leda şi din care au ieşit Castor şi Pollux, fraţii frumoasei Elena. Paznicii ne—au dăruit cîte o aşchie, s—o bem cu apă neîncepută. La plecare, am cumpărat o ladă cu fesuri, nişte tichii şi broboade din care se poartă pe ostrovul Norocului. Nu cred că o să am vreun cîştig din vînzarea lor. Puţini o să se grăbească să le cumpere, şi nimeni n—o să vrea să le poarte.

---

[16] Şase—şase.
[17] Iec.

CAPITOLUL XI. Cum am coborît în vizuina Pisihoţului, mai—marele cotoilor îmblăniţi

Cîteva zile mai tîrziu, după ce era cît pe—aici să ne ducem la fund de vreo două—trei ori, am trecut pe lîngă ostrovul Pedepselor — un ţinut tot atît de pustiu — şi am ajuns la ostrovul Judecăţilor.

Pantagruel n—a vrut să coboare din corabie şi foarte bine a făcut, fiindcă pe noi ne—a prins şi ne—a închis căpetenia cotoilor—îmblăniţi, Pisihoţul, pe cuvînt că cineva din ai noştri ar fi încercat să vîndă unui poliţai fesuri din ostrovul Norocului. Cotoii îmblăniţi sînt nişte fiare cumplite şi înfricoşătoare: mănîncă copii mici şi pasc pe trepte de marmură. Puteţi să vă închipuiţi, beţivilor, cît de cîrn le e nasul! Nu le creşte părul pe piele, ci sînt îmblăniţi pe dinăuntru, iar fiecare din ei poartă, ca semn de recunoaştere şi drept lozincă o turbincă larg deschisă. N—o poartă însă toţi în acelaşi fel. Unii şi—o leagă la gît, ca pe—o băsmăluţă; alţii o încing peste burtă; unii şi—o atîrnă pe şold; alţii la şezut, nu se ştie de ce. Au gheare atît de puternice, de lungi şi de ascuţite, că nimic nu le scapă, cînd apucă. Unii poartă pe cap o tichie cu patru streşini şi în patru colţuri; alţii, o scufie cu marginile răsfrînte; alţii un fel de coif de catifea neagră, ca un potcap turtit.

Intrînd în vizuina lor,
ne—a spus aşa un cerşetor,

căruia i—am dat o leţcaie la ieşirea din biserică:

— Oameni buni, să vă ajute Dumnezeu, să nu vă lăsaţi oasele pe—aici ? Uitaţi—vă la mutrele acestor straşnici împărţitori ai dreptăţii încotoşmănate. Luaţi seama ! Numai şase olimpiade de veţi mai avea de trăit, înainte de a împlini vîrsta a doi cîini la un loc, o să vedeţi cum aceşti cotoi—îmblăniţi vor pune gheara pe toată Europa şi vor stăpîni după poftă toate bunurile ei, afară numai dacă prin vreo pedeapsă a cerului nu se vor irosi în mîinile urmaşilor lor cîştigurile ce—au dobîndit prin vicleşug şi strîmbătate. Ascultaţi vorba unui cerşetor cinstit. S—a sălăşluit printre ei un al şaselea simţ, cu ajutorul căruia înhaţă, înfulică şi spurcă tot. Pun pe rug. Trag pe roată. Taie capetele. Aruncă în temniţă. Schingiuiesc, prigonesc şi sărăcesc lumea, fără să mai deosebească binele de rău. Păcatul la ei se cheamă cinste ; cruzimea se numeşte omenie; trădarea îmbracă veşmintele credinţei; hoţia e dărnicie. Legea lor e jaful, iar cînd îl săvîrşesc, toţi oamenii se închină, afară de eretici. Stăpînirea lor e atotstăpînitoare; judecata lor n—are judecător. Uitaţi—vă la ei şi veţi vedea, că troaca lor stă în grajd, deasupra ieslelor. Să vă aduceţi aminte despre aceasta, iar dacă veţi vedea abătîndu—se asupra lumii: ciuma, foametea, războaiele, cutremurele de pămînt, atîtea nenorociri şi sfîşieri între oameni, să ştiţi că nu—i de vină nici aşezarea rău prevestitoare a stelelor, nici volniciile Curiei de la Roma, nici tirania prinţilor care stăpînesc pămîntul,

nici făţărnicia fariseilor, a ereticilor şi a profeţilor mincinoşi, nici lăcomia cămătarilor, nici îndrăzneala plăsmuitorilor de bani, nici neştiinţa, neruşinarea şi nesocotinţa felcerilor sau a spiţerilor, nici stricăciunea femeilor desfrînate, care îşi otrăvesc bărbaţii şi îşi sugrumă pruncii, nu! Pricina nefericirilor omeneşti căutaţi—o în răutatea fără margini a acestor cotoi—îmblăniţi, care ascunşi în vizuinile lor, mai tainice decît cabala evreilor, nu sînt nici îndeajuns de dispreţuiţi, nici bine ţinuţi în frîu şi nici pedepsiţi cum s—ar cuveni. Dar dacă, într—o zi, poporul va ajunge a—i cunoaşte aşa cum sînt, nu se va găsi pe lume nici vorbitori atît de pricepuţi, nici legiuiri atît de aspre, nici judecători atît de puternici, ca să—i poată ocroti, cruţîndu—i de a fi arşi de vii fără milă în hrubele lor ! Înşişi copiii lor, puii de cotoi, ca şi celelalte neamuri ale lor, se vor lepăda de ei şi îi vor blestema. Precum Anibal, la porunca tatălui său Amilcar, a jurat în faţa zeilor că va prigoni pe romani, din toate puterile lui, pînă la ultima suflare a vieţii, tot astfel am primit de la fie—iertatul meu părinte îndemnul de a sta departe de aceşti cotoi—îmblăniţi, aşteptînd să cadă asupra lor trăsnetul din cer şi să—i prefacă în cenuşă, ca pe ceilalţi titani păgîni, vrăjmaşi ai lui Dumnezeu. Oamenii au ajuns atît de puţin simţitori, încît nu—şi mai amintesc despre suferinţele pe care le—au îndurat şi nu se gîndesc la răul pe care îl vor mai suferi; şi chiar dacă şi—ar duce aminte, nu îndrăznesc, nu vor sau nu pot să—l stîrpească.
— Aşa stau lucrurile? a spus Panurge. Să fugim ! Hai, hai! Pentru numele lui Dumnezeu—sfîntul, aici nu—i de noi. S—o ştergem !

Acest calic de treabă atît m—a minunat,
De parcă—n plină iarnă în cer ar fi tunat.

Voind să ne întoarcem la corabie, am găsit poarta încuiată. Am aflat astfel că, de intrat, se putea intra uşor în vizuinea cotoilor—îmblăniţi, dar de ieşit, nu era chip fără o dovadă de descărcare. Din bîlciul care ţine o zi întreagă, nu poţi să pleci, murdar şi cu picioarele pline de praf, tot atît de lesne ca dintr—o dugheană în care tîrguieşti la repezeală. Mai rău a fost cînd ne—am înfăţişat la judecată, ca să ne dea hîrtie la mînă pentru plecare. Ne—am pomenit în faţa unei fiare mai hidoase decît se poate spune. îi zicea Pisihoţul. N—aş putea să—l asemăn decît cu Himera, cu Sfinxul, cu Cerberul infernului sau cu chipul lui Osiris, aşa cum l—au închipuit egiptenii, avînd trei capete lipite unul de altul: un cap de leu care rage, altul de cîine care înoată şi al treilea de lup cu gura căscată, iar toate trei înlănţuite de un balaur care îşi muşcă coada şi împrăştie raze scînteietoare în jurul lui. Avea mîinile pline de sînge; gheare de scorpie, botul ca un plisc de corb, colţii unui mistreţ de patru ani şi ochii învăpăiaţi ca o gură de iad. Jeţul în care şedea, ca şi al cotoilor din dreapta şi din stînga lui, avea înfăţişarea unor iesle, deasupra cărora atîrna o troacă frumoasă şi încăpătoare, aşa cum ne spusese cerşetorul. Deasupra jeţului din mijloc se zărea chipul unei femei bătrîne, care ţinea în mîna dreaptă *o seceră*[18], iar în cea stîngă *o cumpănă.* Pe nas purta ochelari. Talgerele cumpenei erau întocmite din două tolbe de catifea, una plină de bani, atîrnînd greu, cealaltă ridicată mult deasupra limbii cîntarului, şi goală. Era, după cum socot eu, icoana dreptăţii încotoşmănite, pe care vechii tebani o blestemau. Ei ciopleau în aur, argint sau marmură chipul judecătorilor răposaţi, amintindu—l pe fiecare după vrednicia lui. Dar pe toţi îi înfăţişau fără mîini!

Am fost duşi, aşadar, înaintea Pisihoţului. Un soi ciudat de oameni, purtînd saci şi tolbe pline cu vrafuri de hîrtie, ne—au poftit să ne aşezăm pe—o laviţă. Panurge le—a spus:
— Golanilor şi iubiţi prieteni, daţi—mi voie să rămîn în picioare. Laviţa asta e prea joasă pentru unul care poartă izmene noi şi pieptarul scurt.
— Stai jos şi nu mai lungi vorba, s—a răstit unul din ei. O să vă înghită pămîntul de vii, dacă nu veţi răspunde cum se cuvine !

[18] *O seceră,* în loc de tradiţionala spada. Atributele simbolizează aici Justiţia hrăpăreaţă şi venala.

CAPITOLUL XII. Cum ne—a cerut Pisihoţul să—i dezlegăm o ghicitoare

După ce ne—am aşezat cu toţii la rînd, Pisihoţul, care avea alături pe cotoii lui îmblăniţi, s—a răstit la noi cu glas furios şi răguşit:
— Ascultaţi aici, care va să zică ! *(„Care va să zică, toarnă în ulcică",* a murmurat Panurge, cîntînd printre dinţi.) Ascultaţi:

O tînără fetiţă bălăioară
A zămislit un negru fără tată,
Şi facerea i—a fost, oricum, uşoară.
Dar pruncul, ca o viperă—nsetată,
Nerăbdător să iasă la lumină
I—a sfîrtecat din burtă o bucată.
Căi multe—a mers apoi, fără hodină
Zburînd prin ceruri şi pe jos umblînd,
Uimind pe înţeleptul fără vină,
Ce—l socotea drept om, la trup şi—n gînd.

— Carevasăzică, a spus Pisihoţul, vă poftesc să răspundeţi la această întrebare, şi cît mai grabnic, care va să zică.
Eu am răspuns:
— Dacă aş ţine, ca să zic aşa, ca Verres[19], un sfinx la mine acasă, aş şti, ca să zic aşa, cum să răspund. Dar habar n—am şi, prin urmare, ca să zic aşa, sînt bun nevinovat.
— Altceva n—ai de spus? O să—ţi pară rău, care va să zică. Mai bine ajungeai în iad, pe mîna lui Lucifer, care va să zică, decît să cazi în ghearele noastre. Priveşte aici!... Aşadar şi prin urmare, susţii, derbedeule, că eşti nevinovat; ca să scapi de pedeapsă ! Hm ! Trebuie, care va să zică, să ştii, că legile noastre sînt ca nişte pînze de păianjen; fluturii şi gîzele se prind lesne, care va să zică, numai bondarii cei răi şi puternici rup pînza şi trec prin ea. Tîlharii cei mari şi tiranii nu—s pentru noi, care va să zică. Sînt greu de mistuit, care va să zică, şi ne—ar face să ne pierdem minţile. Nouă ne place fragedă şi nevinovată, fără vine care va să zică ! Aşadar şi prin urmare, s—a sfîrşit cu voi! Satana o să vă cînte prohodul!
Întărîtat de vorbirea Pisihoţului, fratele Ioan a spus:
— Hei, diavol îmbrobodit, cum vrei să—ţi răspundă omul, dacă nu ştie? Nu te mulţumeşti cu adevărul?
Pisihoţul a sărit ca ars:
— Îndrăzneşti, care va să zică? Află că de cînd domnesc peste aceste judecăţi, nu mi s—a întîmplat, care va să zică, să răspundă cineva neîntrebat. Cine l—a adus aici pe nebunul ăsta?
— Ai minţit, a spus fratele Ioan, fără să mişte buzele.
— Ce îţi închipui, mîrlane, că te găseşti, care va să zică, în grădinile lui Akademos, laolaltă cu vînătorii pierde—vară şi cu hăitaşii care umblă după adevăruri prin tufişuri şi le iau la goană? Noi avem altceva de făcut, care va să zică ! Nouă să nu ne spui ce ştii, să ne spui ce nu ştii, ai înţeles? Să mărturiseşti ce n—ai făcut. Să răspunzi ce n—ai învăţat. Să stai pe ghimpi şi să ai răbdare. Să smulgi, care va să zică, pana din coada gîştei, fără s—o doară ! De ce vorbeşti, dacă n—ai împuternicire, scutura—te—ar frigurile şi însura—te—ai cu ele?
— O mie şi unu de draci, de arhidraci, de protodraci şi de papadraci! Te—ai apucat să—i însori pe călugări? Hu ! Hu ! Hu ! Ereticule!

---

[19] *Verres (C. Licinius)* (sec. II î.e.n.) — militar roman cu funcţiuni administrative, de tristă memorie: delapidator de importante bunuri publice ori particulare, implicat în procese celebre.

CAPITOLUL XIII. Cum a dezlegat Panurge ghicitoarea Pisihoţului

Pisihoţul, ca şi cum n—ar fi auzit vorbele fratelui Ioan, l—a întrebat pe Panurge:
— Dar tu, maţ—umplut, n—ai, care va să zică, nimic de spus? Panurge a răspuns:
— Văd că ne—am întîlnit cu ciuma, şi ca să zic aşa, o să ne ia dracul, de vreme ce dreptatea noastră a fost pusă sub obroc, iar Satana o să ne cînte, care va să zică, prohodul. Aşadar şi prin urmare, vă rog să—mi daţi voie să plătesc pentru toţi, şi să ne îngădui să plecăm. Sînt sătul de dracul, ca să zic aşa, pînă peste cap !
— Să plecaţi? s—a zborşit Pisihoţul. De trei sute de ani, care va să zică, nu s—a întîmplat pînă acum să scape vreunul de—aici, fără să lase, care va să zică, măcar un smoc de păr, sau o bucăţică de piele. Aveţi neruşinarea să spuneţi că aţi fost aduşi în faţa noastră fără temei, iar noi, care va să zică, vă facem nedreptate? Eşti destul de prăpădit şi—altminteri, care va să zică; dar nenorociri mult mai mari te vor ajunge, dacă nu vei izbuti să dezlegi ghicitoarea pe care ţi—am pus—o. Aşadar şi prin urmare, ce răspunzi?
— E un gîndac negru, care s—a născut, ca să zic aşa, dintr—un bob de fasole albă, ieşind prin gaura pe care a ros—o, a răspuns Panurge. Cîteodată zboară, altă dată, ca să zic aşa, umblă pe pămînt. Căci, după cum arată Pitagora ,cel dintîi iubitor de înţelepciune nevinovată (grecii îl numeau filozof), gîndacul acesta e întruparea, ca să zic aşa, prin metempsihoză, a unei fiinţe omeneşti. După credinţa lui Pitagora, dacă voi înşivă aţi fi oameni, ca să zic aşa, şi moartea v—ar răpune, sufletele voastre, ca să zic aşa, s—ar întrupa într—un gîndac: căci după cum în viaţa de—acum aţi ros şi aţi mîncat, într—o altă viaţă va fi, prin urmare, la fel:

Ca o năpîrcă ce pîndeşte—n cale,
Muşca—vei însuşi sînul maicii tale.

— Dă, Doamne ! a spus fratele Ioan. Aş vrea să—mi crească un bob de fasole unde nu mă arde soarele şi să mi—l roadă gîngăniile astea!
Panurge, sfîrşindu—şi vorba, a azvîrlit pe podea o pungă de piele plină cu galbeni însoriţi. Auzind punga sunînd toţi cotoii îmblăniţi s—au repezit asupra ei, parcă s—ar fi pornit să cînte cu ghearele pe—o lăută fără gît. Apoi au început să strige:
— Sînt dovezi! Dovezi întemeiate ! Judecata e luminată: oamenii aceştia sînt nevinovaţi.
— E aur curat, a spus Panurge. Galbeni însoriţi.
— Aşadar şi prin urmare, Curtea a hotărît, a spus Pisihoţul. Să trecem mai departe. Aţi văzut că dracul, care va să zică, nu—i atît de negru cum credeţi? Sînteţi liberi, care va să zică !
Ne—am întors la corăbii, însoţiţi de cîţiva dulăi. Înainte de a ne despărţi, dulăii ne—au spus, că nu vom putea ridica ancora pînă nu vom trimite unele daruri doamnei Pisihoaţa şi celorlalte mîţe îmblănite. Altminteri au poruncă să ne întoarcă din nou la judecată.
— Pîrţ ! a spus fratele Ioan. Vom scotoci pe fundul lăzii şi vom face aşa ca toată lumea să fie mulţumită.
— Şi să nu uitaţi aldămaşul nostru, au spus dulăii.
— În nici o ţară şi la nici o vreme, a răspuns fratele Ioan, aldămaşul nu lipseşte !

CAPITOLUL XIV. Cum trăiesc din vînat cotoii îmblăniţi

Bine vorba nu sfîrşise, cînd fratele Ioan a văzut trăgînd la mal şaizeci şi opt de galere şi alte corăbii mai uşoare. S—a îndreptat în grabă spre ele şi cercetînd încărcătura lor, a băgat de seamă că erau pline cu vînat: iepuri, claponi, porumbei, mistreţi, căprioare, sitari, pui, raţe, boboci de gîscă şi alte sălbăticiuni şi orătănii. A mai ochit de—asemeni mai multe valuri de catifea, de mătase şi de damasc. Iscodind pe corăbieri şi voind să ştie pentru cine au fost aduse atîtea bunătăţi şi scumpeturi, a aflat că sînt trimise Pisihoţului, cotoilor şi mîţelor îmblănite.

— Ce sînt aceste bunătăţi şi scumpeturi, care se văd aici? a întrebat fratele Ioan.

— Vînat! au răspuns corăbierii.

— Vînat? a spus fratele Ioan. Nu s—au mai săturat, Doamne iartă—mă? Nu—i multă vreme, de cînd părinţii lor i—au mîncat pe acei vrednici cavaleri, care după felul îndeletnicirii lor vînau cu şoimii şi trăgeau cu arcul, pregătindu—se astfel pentru ostenelile războiului şi mînuirea armelor. Căci vînătoarea nu—i altceva decît o deprindere a luptei, iar Xenofon n—a minţit cînd a spus că toţi vitejii căpitani de oaste, care au coborît din burta calului în Troia, fuseseră vînători dibaci. Eu nu sînt mare cărturar, dar am auzit lucrurile acestea de la alţii şi nu le pun la îndoială. Aşadar, Pisihoţul crede că sufletele acelor cavaleri răposaţi s—au întrupat după moarte în mistreţi, cerbi, cocori, potîrnichi şi în tot soiul de alte sălbăticiuni, pe care ei, în timpul vieţii, le—au îndrăgit şi le—au căutat. Acum, după ce cotoii aceştia îmblăniţi le—au prăpădit şi le—au înghiţit castelele, pămînturile, bunurile, cîştigurile şi tot bănetul, umblă să le mai sugă încă o dată sîngele şi să le mănînce sufletul, într—o altă viaţă. O, cîtă dreptate avea acel cerşetor de omenie, şi cît de bine ştia ce spune, cînd ne—a arătat troaca lor aşezată deasupra ieslelor!

— Bine, bine, a spus Panurge, dar după cîte ştiu, marele nostru rege a dat poruncă să fie spînzuraţi toţi cei care s—ar mai atinge de mistreţi, cerbi, capre şi căprioare.

— E adevărat, a răspuns pentru ceilalţi unul din corăbieri, dar marele nostru rege e atît de bun şi de îngăduitor ! Iar aceşti cotoi îmblăniţi sînt atît de turbaţi şi atît de lacomi de sînge omenesc, încît mai bine călcăm poruncile regeşti, decît să—i lăsăm fără vînatul pe care—l rîmnesc. Mai ales că mîine Pisihoţul îşi mărită pe una din mîţişoarele lui cu un motan de seamă, cotoi bine îmblănit. Mai demult, aceşti cotoi îmblăniţi se mulţumeau să roadă hîrtie. Acum mănîncă iepuri, potîrnichi, becaţe, fazani, pui, căprioare, purcei ; nici nu vor să mai audă de alte bucate.

— Măi, să fie al dracului! a spus fratele Ioan. La anul o să mănînce găinaţ, baligă şi aşa mai departe. Nu credeţi?

— O fi, au răspuns aceia.

— Iată ce vom face: vom pune mîna mai întîi pe tot vînatul care se află aci. Mi s—a urît şi mie de atîtea cărnuri sărate ! Mi s—au aprins vintrele ! Vă vom plăti, bineînţeles, preţul cuvenit. În al doilea rînd, ne vom întoarce la Judecată să—i scărmănăm puţin pe toţi diavolii ăştia de cotoi îmblăniţi!

— Eu nu merg ! a spus Panurge. Sînt cam temător din fire...

CAPITOLUL XV. Cum voia fratele Ioan să—i scarmene pe cotoii îmblăniţi

— Anafura şi anteriul! a strigat fratele Ioan, ce fel de călători sînteţi voi? Nişte căcăcioşi! Vă pîrţîiţi, vă cufuriţi, vă spîrcîiţi şi trîndăviţi. Atîta ştiţi. Ei, drăcie cu pălărie ! Eu sînt obişnuit altminteri. Dacă trece o zi fără să fac o faptă vitejească, nu pot să dorm toată noaptea. M—aţi luat cu voi la drum să vă ţiu slujbe şi să vă spovedesc? Pastele şi grijania voastră ! Pe cel dintîi care o veni la împărtăşanie o să—l trimit cu capul în jos să bată mătănii în fundul mării şi să dea arvună Purgatoriului! Care au fost isprăvile nepieritoare care i—au adus lui Hercule faimă şi cinste peste toate veacurile? A călătorit în toată lumea şi a dezrobit popoarele, scăpîndu—le de tirani, de prigoană, de primejdii şi de minciună. A stîrpit pe tîlhari şi pe căpcăuni, şerpii veninoşi şi fiarele răpitoare. A răpus, de—a rîndul, păsările sălbatice de pe lacul Stymfaiului, hidra din Lerna, pe uriaşii Cacus şi Anteu, pe Centauri. Aşa spun învăţaţii; eu nu sînt învăţat. De ce să nu—i urmăm pilda şi să nu facem la fel, ori pe unde vom trece? De ce să nu—i răpunem, ca Hercule, pe aceşti cotoi îmblăniţi, scărmănîndu—i bine? Sînt nişte cutre de draci împieliţaţi. Să mîntuim lumea de pacostea lor ! Ah, dacă aş avea puterea lui Mahomet — afurisit să—i fie numele ! N—aş mai cere sprijinul şi ajutorul vostru. Ei, mergem? Fiţi încredinţaţi că—i vom stîrpi lesne şi fără împotrivire. Au înghiţit de la noi mai multe ocări, decît zece scroafe dintr—un hîrdău de lături. Haidem!
— De ocări, am spus eu, nici că le pasă, iar galbenii pe care i—au pus în turbincă i—ar fi cules şi din lături. I—am răpune, după pilda lui Hercule, dacă am avea un căpitan ca Euriteu; şi aş dori ca Jupiter să dea o raită printre ei, vreo două ceasuri, în felul cum i—a apărut ibovnicei sale Semela, mama cea dintîi a drăgălaşului Bachus.
— Să mulţumim lui Dumnezeu că am scăpat teferi din ghearele lor! a spus Panurge. Eu, unul, nu mă mai întorc să dau ochii cu ei. Mă simt foarte tulburat şi m—a ajuns o arşiţă cumplită pe urma ostenelilor ce—am avut. Nu mă mişc de—aici, din trei anumite pricini: mai întîi fiindcă sînt supărat, al doilea fiindcă sînt foarte supărat şi al treilea fiindcă niciodată n—am fost atît de supărat. Frate Ioane, fudulia mea stîngă, ascultă—mă cu urechea dreaptă şi crede—mă, că oricînd şi de cîte ori vei dori să te duci dracului, în faţa judecăţii lui Minos, a lui Eac, a lui Radamante şi a lui Dis, sînt gata să te însoţesc cu credinţă; să trec cu tine dimpreună Acheronul, Stixul şi Cocitul; să beau cu găleata din apa Letei, să plătesc pentru amîndoi trecerea cu luntrea lui Caron; dar dacă vrei să te întorci la cotoii îmblăniţi, de ţi—a trăsnit prin cap una ca asta, alege—ţi un alt tovarăş de drum, eu nu merg ! Hotărîrea mea e nestrămutată, ca un zid de aramă! Doar să mă duci pe sus, cu puterea, sau mort pe năsălie, altminteri nu mă mişc de aici, cum nu porneşte Calpa să se întîlnească cu Abila[20]! Mă rog dumitale: întorsu—s—a Ulise să—şi mai caute sabia în peştera Ciclopului? Ferit—a sfîntul! Eu n—am uitat nimic în ieslele Pisihoţului. Nu merg!
— O, inimă miloasă şi prieten de nădejde ! Mortăciune ! a spus fratele Ioan. Ascultă, scotistule[21] iscusit şi învăţat, ce ţi—a venit să scoţi punga cu galbeni? Ne dau afară banii din casă? Nu era destul să le fi aruncat cîţiva sfanţi găuriţi?
— Ce mi—a venit? a spus Panurge. Tu n—ai văzut că la fiecare zece vorbe, care va să zică, Pisihoţul deschidea mereu turbinca lui de catifea? Am priceput, aşadar şi prin urmare, că pentru a scăpa trebuia să—i arunc în faţă, care va să zică, bani de aur. Într—o turbincă de catifea nu poţi să bagi sfanţi găuriţi, nici mărunţiş. Catifeaua cere aur ! Mă înţelegi, frate Ioane? Cînd ţi—o fi pielea argăsită ca a mea, o să vorbeşti o altă limbă, cocoşelule ! Cît despre ameninţările lor, să nu mai pomenim !

Smoliţii care ne însoţeau rămăseseră pe ţărm în aşteptarea aldămaşului. Văzînd că întindem pînzele şi ne pregătim de drum, s—au apropiat de fratele Ioan, spunîndu—i că nu ne dau voie să plecăm, pînă nu vom plăti băutura cuvenită aprozilor pentru treaba ce făcuseră.
— Auleo ! Sfinte Sisoie ! Tot aici sînteţi, dulăii dracului? Nu sînt destul de necăjit, mai veniţi şi voi să mă stîrniţi? Mamă—Doamne ! O să vă dau o băutură să vă iasă pe nas !

Trăgînd sabia, a coborît din corabie, hotărît să—i taie în bucăţi fără nici o milă. Dar voinicii au luat—o la sănătoasa şi s—au făcut nevăzuţi.

Am mai avut între timp şi un alt necaz. Pe cînd noi ne găseam la judecata cotoilor îmblăniţi, cîţiva din vîslaşii noştri, cu învoirea lui Pantagruel, intraseră într—un han din apropiere să—şi ude gîtlejul şi să

---

[20] Promontorii stîncoase pe coastele Asiei Mici, pomenite frecvent în literatura antică, cum sînt pomenite Scila şi Caribda.
[21] Adept al filozofului englez Duns Scot (1274—l308).

se ospăteze puţin. Nu ştiu dacă plătiseră sau nu mîncarea şi băutura, dar hangiţa, o babă colţoasă, zărindu—l pe fratele Ioan, a început să se văicărească în gura mare, aducînd ca martori pe un poliţist, ginere de cotoi îmblănit, şi pe alţi doi portărei, că oamenii noştri o păgubiseră. Fratele Ioan, plictisit de plîngerile şi de larma lor, a spus:

— Cum adică, prăpădiţilor? Vreţi să spuneţi că oamenii noştri sînt pungaşi? Eu zic altfel, şi am să vă dovedesc cu sabia că am dreptate.

Fratele Ioan a început să învîrtească paloşul printre ei, iar gloata care se strînsese a intrat în pămînt. A rămas numai baba care acum întorsese vorba, spunînd că oamenii de pe corabie erau muşterii cinstiţi, dar au uitat să plătească patul în care se odihniseră după—masă. Nu cerea mai mult de cinci soli.

— Nu—i prea scump, a spus fratele Ioan. Rău au făcut că n—au plătit. Un pat atît de ieftin n—or să mai găsească nicăieri. Voi plăti eu pentru ei, dar mai întîi să văd patul.

Bătrîna hangioaică l—a dus în casă şi i—a arătat patul. L—a lăudat în toate felurile, mai spunînd o dată că n—a cerut mult cinci soli. Fratele Ioan i—a numărat banii, apoi a sfîrtecat cu sabia faţa plăpumii şi a pernei, aruncînd fulgii pe fereastră în bătaia vîntului. Fără să—i pese de viscoleala fulgilor care zburau prin văzduh şi pierzîndu—şi urma în mijlocul ninsorii, a luat plapuma, salteaua şi două cearşafuri, dîndu—le oamenilor de pe corabie. Iar lui Pantagruel i—a spus că aşternuturile erau mult mai ieftine în ţara aceea decît în Chinonais, cu toate că la noi cresc faimoasele gîşte din Pautile. Hangioaică nu ceruse pentru pat decît cinci soli, pe cînd în Chinonais nu l—ar fi luat fără doisprezece franci.

De îndată ce fratele Ioan şi ceilalţi vîslaşi s—au întors pe corabie, Pantagruel a dat poruncă să se ridice ancora. S—a abătut însă asupra noastră un vînt atît de aprig, încît am rătăcit drumul. Pornisem parcă înapoi spre ostrovul cotoilor îmblăniţi, cînd am intrat într—un vîrtej adînc şi învolburat, iar unul din corăbieri, suit în vîrful catargului dinainte, ne—a strigat că zăreşte din nou spurcatele case ale Pisihoţului. La care, Panurge, tremurînd de spaimă, a strigat:

— Prietene, stăpîne, ţine calea dreaptă, peste valuri şi împotriva vîntului! Nu cumva să ajungem iar în ţara aceea blestemată, unde mi—am lăsat punga!

Vîntul ne—a purtat apoi pînă în preajma unui alt ostrov, unde n—am mai îndrăznit să coborîm. Am tras lîngă un şir de stînci înalte, la o milă depărtare de ţărm.

CAPITOLUL XVI. Cum a ajuns Pantagruel la ostrovul Apedefţilor[22] cu degete încîrligate şi despre grozăviile ce—a văzut aici

Am aruncat ancora şi am pus corabia la adăpost; apoi am coborît luntrea şi după ce bunul nostru Pantagruel a mulţumit Domnului că ne—a ajutat să scăpăm dintr—o mare primejdie, ne—am îndreptat cu toţii spre ţărm. Marea era cuminte şi vîntul contenise. Am ajuns repede şi fără nici o piedică la stîncile din apropiere. Am pus piciorul pe uscat, iar Epistemon, privind aşezarea locurilor acelora şi înfăţişarea ciudată a stîncilor, a zărit cîţiva oameni, trăitori pe acel ostrov. Cel dintîi cu care am intrat în vorbă purta, o haină scurtă, de culoarea purpurii, un pieptar din piele de căprioară, cu mîneci de mătase, şi o scufie cu stemă în frunte. Părea să fie un om de seamă. Am aflat mai tîrziu că îl chema Pungăplină. Epistemon l—a întrebat cum se numeau acele ţinuturi ciudate. Pungăplină a răspuns că era aşezarea unor oameni veniţi din ţara împuternicirilor, iar locul se numea al Condicilor. Dincolo de stînci, trecînd printr—un vad nu prea adînc, am ajuns la ostrovul Apedefţilor.

— Mare—i grădina lui Dumnezeu ! a spus fratele Ioan. Oameni buni, voi cu ce trăiţi pe—aici? O să ne daţi să gustăm din vinul vostru? Nu văd alte scule, decît condeie, suluri de hîrtie şi pergamente.

— Din acestea trăim, a răspuns Pungăplină, căci toţi cei care vin cu treburi în ostrovul vecin trec mai întîi prin mîinile noastre.

— De ce? a întrebat Panurge. Sînteţi bărbieri şi—i tundeţi pe toţi?

— Da, a răspuns Pungăplină, le tundem buzunarele.

— Păzeşte—mă, Doamne ! a spus Panurge. De la mine n—o să scoateţi nici o firfirică ! Frumosule cavaler, vrei să ne duci la aceşti apedefţi? Venim din ţara Cărturarilor, unde n—am cîştigat nimic.

Astfel vorbind, am trecut vadul şi am ajuns la ostrovul Apedefţilor.

Pantagruel a fost cuprins de o mare uimire văzînd cum trăiesc aceşti oameni. Locuiau unii peste alţii, de—a valma, într—un teasc, ridicat pe cincizeci de trepte. Înainte de a ajunge la teascul cel mare (căci erau mai multe şi de mărimi diferite), am trecut printre două şiruri de stîlpi, dincolo de care am zărit, în depărtare, ziduri prăbuşite şi dărîmături aduse din lumea întreagă, tîlhari în ştreang, unelte de caznă şi o puzderie de spînzurători. Simţeam fiori de groază privindu—le.

Pungăplină, văzîndu—l pe Pantagruel atît de tulburat, i—a spus:

— Domnul meu, să mergem mai departe, aici nu—i mare lucru de văzut.

— Nu—i mare lucru? a izbucnit fratele Ioan. Să n—am parte de brăcinarul nădragilor mei, dacă mă mai ţin pe picioare de foame ! Panurge, asemenea. Am vrea mai bine să bem decît să privim aceste grozăvii!

— Veniţi cu mine, a spus Pungăplină.

Ne—a dus la un teasc mai mic, care se afla în spatele celorlalte şi căruia oamenii din partea locului îi spuneau: *pithies*[23]. Nu e nevoie să vă mai spun cu cîtă poftă s—au înfruptat Panurge şi fratele Ioan din bunătăţile ce—au găsit pe rnasă: claponi, dropii, vin dulce din ostroavele greceşti, fel de fel de mîncăruri şi băuturi, gata pregătite şi cu meşteşug dichisite. Un sufragiu mic şi drăgălaş, văzînd pe fratele Ioan ochind o butelcă plină pusă mai la o parte alături de suratele ei, i—a spus lui Pantagruel:

— Domnul meu, văd că unul dintre oamenii dumneavoastră dă tîrcoale acestei butelci. Vă rog să—i spuneţi să nu se atingă de ea. E pusă la păstrare pentru seniorii noştri.

— Cum? a întrebat Panurge. Aveţi şi seniori pe aici? De unde i—aţi cules?

Pungăplină ne—a dus pe—o scară dosnică într—o încăpere a catului de sus, unde seniorii cu pricina stăteau în jurul teascului. Nimeni n—avea voie să pătrundă în acea odaie, fără încuviinţare scrisă. Abia ni s—a îngăduit să privim printr—o ferestruică, de unde am putut să vedem ce se petrece înăuntru, fără ca să fim văzuţi.

În jurul teascului erau vreo douăzeci şi cinci—treizeci şi cinci gealaţi, printre care un gîde pîntecos în straie verzi. Toţi aveau picioare lungi de cocostîrc şi unghiile crescute cel puţin de—un cot. Fiindcă n—aveau voie să şi le roadă, li se încovoiaseră ca nişte iatagane sau ca nişte vîrfuri de ancoră.

N—am avut mult de aşteptat şi am văzut venind un ciorchine mare de strugure, dintr—un soi de viţă care creşte pe pămîntul celor spînzuraţi pentru jafuri de război. Gealaţii au pus strugurele la teasc şi din fiecare bob a început să curgă o zeamă de aur. Atît au strîns teascul, pînă n—a mai rămas în ciorchinele

---

[22] Neştiutori de carte (elină).
[23] Burduf (elină).

uscat şi strivit nici un strop de must.

Pungăplină ne—a spus că asemenea ciorchini nu le sosesc în fiecare zi; totdeauna găsesc însă ce să pună sub teasc.

— Vă sosesc multe soiuri din acest altoi, cumetre? l—a întrebat Panurge.

— Destule, a răspuns Pungăplină. Vezi ciorchinele ăla mic, pe care îl pun acum la teasc? E din soiul zeciuielilor. L—au mai stors o dată ieri, dar dumnealor nu le place; dă zeamă puţină şi are un iz de ladă bisericească.

— Atunci de ce—l mai pun la teasc? a întrebat Pantagruel.

— Să vadă dacă n—a mai rămas puţin must în drojdie, a răspuns Pungăplină.

— Minunea lui Dumnezeu! a spus fratele Ioan. Pe aceştia îi numiţi dumneavoastră neştiutori? Sînt în stare să stoarcă vin şi din piatră seacă!

— Aşa se şi întîmplă uneori, a spus Pungăplină. Pun la teasc ziduri de cetate, livezi, păduri şi din toate scot aur curat.

— Aur furat, vrei să spui! l—a îndreptat Epistemon.

— Am spus: aur curat, adică bun de băut, din care se umplu atîtea butelci, cîte nici nu izbutesc dumnealor să bea. Sînt atît de multe soiuri de viţă, încît le—am pierdut socoteala. Luaţi—o pe aici şi priviţi podgoria: mii şi mii de ciorchini îşi aşteaptă rîndul la teasc. Sînt soiuri obişnuite şi soiuri alese. Altoiuri din zidurile cetăţilor, din împrumuturi, din danii, din cîştiguri întîmplătoare, din pămînturi, din jocuri, din poştalioane, din daruri ale regelui.

— Dar acea viţă bătrînă, în jurul căreia cresc toate celelalte?

— E un tămîios—de—ciorap, cel mai bun altoi din ţara întreagă, a răspuns Pungăplină. Cînd punem la teasc cîţiva ciorchini din aceştia, au ce sa bea seniorii timp de şase luni.

Isprăvindu—şi gealaţii lucrul lor, Pantagruel l—a rugat pe Pungăplină să ne arate teascul cel mare. Pungăplină s—a învoit bucuros. Îndată ce am ajuns, Epistemon, care vorbeşte toate limbile, i—a arătat lui Pantagruel devizele scrise pe teasc. Teascul era frumos şi cuprinzător, cioplit din lemnul pe care a fost răstignit Isus Cristos (după cum ne—a încredinţat Pungăplină). Pe fiecare parte alcătuitoare a teascului era scris cîte un cuvînt în limba ţării aceleia. Pe şurub scria: „încasări", pe uluc: „Bani datoraţi şi neprimiţi"' pe jgheab: „în aşteptare", pe berbeci: *„Radietur*[24]*",* pe mîner: *„Recuperetur",* pe cadă: „Prisosuri", pe toarte: „Condica datornicilor", pe storcător: „Dovezi de primire", pe coşuri: „Drepturi", pe care: „Hotarîri", pe ciubere: „Puterea", pe pîlnii: *„Quitus".*

— Pe mărita regină a scrumbiilor! a strigat Panurge, nici ieroglifele Egiptului nu erau mai greu de înţeles. Dar ia spune, cumetre dragă, de ce li se spune acestor oameni: neştiutori?

— Fiindcă n—au nici voie, nici nevoie, să fie învăţaţi, a răspuns Pungăplină. Aici totul se îndeplineşte sub semnul neştiinţei. Un singur cuvînt hotărăşte despre toate, fără ajutorul gîndirii: Domnii au spus! Domnii au voit! Domnii au poruncit!

— Doamne miluieşte ! a zis Pantagruel. Dacă strugurii dau must atît de mult, înseamnă că lăstarii sînt sănătoşi.

— Mai ai vreo îndoială? Viile noastre dau lăstari în fiecare lună, nu ca ale voastre, numai o dată pe an.

Am cercetat apoi alte o mie de teascuri mai mărunte, avînd fiecare cîte un gîde mai mărunţel, ajutat de patru—cinci nerozi, jegosi şi ţîfnoşi ca nişte măgari cărora le—ai pus iască aprinsă sub coadă. Strîngeau teascul şi mai storceau o dată drojdia rămasă din ajun. Pe limba ţării aceleia se numesc: secătuitori[25].

La o puzderie de alte teascuri, am văzut cum culegătorii adunau boabele cu ajutorul unei scule, care se cheamă strîngătoare de biruri. În sfîrşit, am ajuns într—o încăpere scundă, unde stătea de pază o căţea zdravănă, cu două capete, cu pîntece de lup, păroasă ca un drac, pe care o hrăneau cu lapte de migdale dulci. Aşa dăduseră poruncă stăpînii, fiindcă preţuia pentru fiecare cît o moşie. În limba Neştiinţei se numea: *Dobîndă.* Căţeaua cea bătrînă, care o fătase, îi semăna aidoma, dar avea patru capete şi îi ziceau: *Amenda.* Nu era în partea locului o fiară mai cumplită şi mai primejdioasă, afară de bunică—sa, pe care o ţineau legată în cuşcă şi pe care o chema: *Întîrzierea.*

Fratele Ioan, care avea totdeauna în burtă zece coţi de maţe goale, foarte încăpătoare pentru o tocană

---

[24] *Radietur* etc — încasări, etc (lat.), termeni din vocabularul profesional al podgorenilor şi al contabililor.

[25] Socotitori.

bună de advocaţi, începuse să dea semne de supărare, spunînd mereu lui Pantagruel că ar fi vremea să se aşeze la masă. Ieşind pe uşa din dos, însoţiţi bineînţeles de Pungăplină, am zărit un bătrîn în lanţuri, pe jumătate neştiutor, pe jumătate învăţat, un fel de diavol—fătălău. Era înzăuat cu ochelari ca o broască—ţestoasă, şi se hrănea cu un fel de mîncare numită Judecată.

Dînd cu ochii de el, Pantagruel l—a întrebat pe Pungăplină din ce neam era acel mare—notar şi cum se numea? Pungăplină i—a spus că din vremuri vechi, de cînd se ţine minte, fusese ţinut în lanţuri, spre marele necaz al seniorilor, care bucuroşi l—ar fi lăsat să moară de foame. Numele lui era Revisit[26].

— Pe sfintele fudulii ale papei, a spus fratele Ioan, nu mă mir că toţi seniorii neştuitori de pe—aici îl urăsc pe acest fariseu. Ia uită—te la el, frate Panurge, mie mi se pare, Doamne iartă—mă, că seamănă cu Pisihoţul! Neştiutorii aceştia se pricep la răutăţi mai bine decît mulţi alţii. I—aş trimite pe toţi de unde au venit, cu biciul pe spinare.

— Să n—am parte de ochelarii mei dinspre răsărit, a spus Panurge, dacă nu—ţi dau dreptate. Priveşte mutra acestui viclean Revisit. E mai neghiob şi mai rău decît toţi ceilalţi, pe care i—ai văzut culegînd via fără multă vorbă, punînd ciorchini la teasc fără judecată lungă; ceea ce cotoilor îmblăniţi cîtuşi de puţin nu le place.

[26] Revizuit, judecat din nou (lat.).

CAPITOLUL XVII. Cum am trecut prin ţara îmbuibaţilor şi cum Panurge era să fie omorît

N—am mai zăbovit mult şi ne—am urmat calea mai departe, povestind întîmplările noastre lui Pantagruel, care cu multă bunăvoinţă a stat să ne asculte; ca să—i treacă timpul mai uşor s—a apucat să le aştearnă pe hîrtie. Ajungînd la ostrovul îmbuibaţilor ne—am oprit să ne întremăm puţin, să luăm apă proaspătă şi să căutăm lemne pentru foc. Judecînd după înfăţişarea lor, trăitorii de prin partea locului ni s—au părut a fi oameni de ispravă şi bine hrăniţi. Toţi erau umflaţi şi plesneau de graşi. Am văzut (ce nu mai pomenisem nicăieri) cum unii îşi crestau pielea şi lăsau să se scurgă osînza, ca acei mîrlani de pe la noi, care îşi retează poalele nădragilor ca să se vadă pe dedesubt căptuşeala de mătase. Îmbuibaţii ne—au spus că ei nu se ciopîrţesc din trufie sau ca să pară mai frumoşi, ci fiindcă nu—şi mai încap în piele. În felul acesta cresc mai repede, ca pomii cărora grădinarii le scurtează ramurile ca să se înalţe mai sus tulpina.

Nu prea departe de ţărm se afla un han frumos, cu multă grijă ţinut, spre care am zărit îndreptîndu—se o mulţime de îmbuibaţi de toate vîrstele şi de toate treptele, bărbaţi şi femei. Am crezut mai întîi că se duc la vreo cumetrie sau la vreo petrecere de zile mari. Am aflat însă că toată lumea aceea se grăbea să ia parte la crăpătoarea gazdei, unde fuseseră poftiţi toţi prietenii şi rudele mai apropiate. Necunoscînd felul de a vorbi al oamenilor din ţara aceea, ne—am închipuit că ospăţul lor se cheamă crăpătoare, cum se spune la noi însurătoare, şezătoare, mulsoare, tunsoare, sărbătoare şi aşa mai departe.

Ne—am dumirit însă că gazda, care fusese la vremea lui un chefliu—renumit, mare mîncău şi ciorbagiu fără pereche, priceput să socotească timpul stînd zi şi noapte la masă, dădea afară, de vreo zece ani, atîta grăsime, încît acum, după obiceiul pămîntului, îşi sfîrşea zilele crăpînd. De—atîtea spintecături, nici pielea de pe pîntece şi nici praporul nu mai puteau să ţină măruntaiele, iar maţele se revărsaseră din el ca dintr—un butoi desfundat.

— De ce nu i—aţi legat burta, oameni buni? a întrebat Panurge. Să—l fi încins cu un brăcinar de piele, cu nuiele de corn sau cu cercuri de fier, la nevoie. I—aţi fi strîns maţele în chingi şi n—ar mai fi crăpat atît de repede.

Nici n—a apucat să sfîrşească vorba şi am auzit brăzdînd văzduhul un sunet pătrunzător şi ascuţit, ca şi cum un lanţ greu ar fi plesnit, rupîndu—se în două ! Cei din jurul nostru ne—au spus că în clipa aceea se săvîrşise crăpătoarea; iar acea grozavă pîrîitură fusese ultima suflare a mortului.

Mi—am amintit de cucernicul părinte din Casilliers care nu—şi înghesuia niciodată slujnicele decît înveşmîntat în odăjdii, şi care, spre sfîrşitul zilelor sale, fiind îndemnat de rude şi de prieteni să lase parohia, a răspuns că vrea să moară slujind, aşa ca cel din urmă pîrţ al sfinţiei—sale să miroasă a tămîie.

CAPITOLUL XVIII. Cum s—a împotmolit corabia noastră şi cum am fost ajutaţi de nişte călători din ţara Chintesenţei

Împuţinînd din pînze şi strîngînd parîmele, ne—am lăsat purtaţi mai departe pe aripile uşoare ale zefirului. Dar abia străbătusem vreo 222 de mile, cînd s—a pornit un vîrtej repede şi vînturi potrivnice, în rotirea cărora ne—am potolit mersul, păstrînd numai vela mică a catargului dinainte. Am ascultat sfatul cîrmaciului, care ne spusese, pentru a ne linişti, că vînturile erau blînde, jocul lor o glumă şi valurile potolite; ceea ce nu ne ajută, dar nici nu ne primejduieşte. Ne—am adus aminte de vorba unui vechi filozof, care zicea că sînt multe împrejurări ale vieţii, cînd trebuie să—ţi păstrezi cumpătul şi să rabzi, în aşteptarea clipei prielnice. Totuşi această încrîncenare de vînturi a ţinut atît de mult, încît, la rugămintea noastră, cîrmaciul a încercat să iasă din volbură şi să—şi urmeze calea mai departe. A ridicat, aşadar, pînzele catargului cel mare şi, văzînd că acul busolei se abătea spre stînga, a ţinut strîns cîrma şi, printr—o smucitură puternică, a ieşit din învălmăşeala vuiturilor. Norocul însă nu ne—a ajutat. Ca şi cum ,ferindu—ne de vîrtejul Caribdei, ne—am fi ciocnit de stîncile Scilei, la două mile mai departe corabia noastră s—a împotmolit în nisip.

Năierii noştri se dădeau de ceasul morţii şi vîntul umfla zadarnic pînzele. Fratele Ioan, care nu se pierduse cu firea, trecea de la unul la altul, îmbărbătîndu—i cu vorbe prietenoase; le—a spus că a zărit steaua gemenilor lucind deasupra catargului, semn că cerul în curînd ne va ajuta.

— De—ar da Dumnezeu să mă văd odată pe uscat! a strigat Panurge. Mai mult nu doresc. Tuturor celor care aţi îndrăgit marea, Domnul să vă dăruiască cîte două sute de mii de scuzi. Eu, în cinstea întoarcerii voastre, voi tăia viţelul cel mai gras şi voi pune să se răcească o sută de vedre din vinul cel mai bun. Uite, jur să nu mă mai însor niciodată dacă mă veţi scoate la uscat şi îmi veţi da un cal să ajung acasă. De ţine—cal n—am nevoie. Încalec mai bine fără ajutor. Plaut n—a minţit cînd a spus că toate supărările, nefericirile şi mîniile noastre ni le pricinuiesc slugile, chiar cînd sînt lipsite de limbă {care e partea lor cea mai rea şi mai primejdioasă). Drept pedeapsă pentru păcatele slugilor s—au născocit caznele, tragerea pe roată şi focul Gheenei, deşi tălmăcitorii de legi ai vremii noastre le—au schimbat rostul într—un chip cu totul nepotrivit şi fără noimă.

În vremea aceasta văzurăm venind spre noi o corabie încărcată cu tamburine. Am recunoscut pe punte cîţiva călători de neam bun, printre care şi pe Henri Cotiral, un vechi prieten al meu. Purta la cingătoare un cap de măgar, cum poartă femeile de la noi mătăniile ; în mîna stîngă ţinea o scufie mare, soioasă, veche şi murdară, plină de mătreaţă, iar în mîna dreaptă un cocean de varză.

Cînd a dat cu ochii de mine, a strigat bucuros:

— Mă vezi? Uite aici pe adevăratul Algamana[27] (şi mi—a arătat capul de măgar). Această scufie de doftor e izvorul tămăduirii: *Elixo*[28]. (Apoi mi—a arătat miezul de varză.) Acesta se numeşte *lunaria major*[29]. Vom găti—o la întoarcerea noastră.

— De unde veniţi? l—am întrebat. Încotro vă îndreptaţi? Ce duceţi cu voi? Cum a fost marea?

— Din ţara Chintesenţei.Spre Tourraine.Alchimie pînă în borta şezutului.

— Ce fel de oameni aveţi pe punte?

— Cîntăreţi, muzicanţi, poeţi, astrologi, alchimişti şi ceasornicari. Toţi se întorc din ţara Chintesenţei şi au asupra lor măgulitoare scrisori de recunoaştere.

N—a sfîrşit bine vorba, şi Panurge i—a strigat, plin de mînie:

— Hei, tu, ăla, care te pricepi să faci copii şi vreme frumoasă, cum treci aşa pe lîngă noi, fără să ne dai o mînă de ajutor ca să ieşim din adînc?

— Tocmai aveam de gînd, a răspuns Henri Cotiral. Aşteptaţi o clipă. Vă despotmolesc numaidecît.

A dat poruncă să se desfunde şapte milioane cincizeci şi două de mii opt sute zece tamburine şi le—a îndreptat cu partea spartă spre puntea din faţă; le—a înnodat zdravăn pe toate de parîme, apoi, luînd prova corăbiei noastre în pupa corăbiei lui şi legînd parîmele de cabestan, ne—a scos afară din nisip, nu numai cu mare uşurinţă, ci în chipul cel mai plăcut, căci sunetul dulce al tamburinelor, împletindu—se cu murmurul valurilor şi cu poruncile strigate ale năierilor, alcătuiau laolaltă o muzică mai frumoasă decît a stelelor (pe care Platon spune că ar fi auzit—o în vis nopţi de—a rîndul).

---

[27] Numele unui zeu oriental, cu atributele lui Mercur.
[28] Elixir.
[29] Plantă din familia cruciferelor.

Nevoind a întîrzia să le dovedim recunoştinţa noastră pentru binele ce ni—l făcuseră, am împărţit cu ei scrumbiile, le—am umplut tamburinele cu cîrnaţi şi le—am suit pe punte şaizeci şi două de butoaie cu vin. Din nefericire, două balene uriaşe au trecut valvîrtej pe lîngă corabia lor, revărsînd peste punte mai multă apă decît curge pe Viena de la Chinon pînă la Saumur. Toate tamburinele s—au umplut de apă, pînzele s—au udat leoarcă, iar călătorilor le—a pătruns marea în nădragi, pe la ceafă.

Panurge a rîs atît de tare, şi atît de rău, i s—a zdruncinat splina, că l—au ţinut durerile aproape două ceasuri.

— Mă gîndisem să le dau vin, dar apa le—a sosit tocmai la vreme. Apa dulce nu le place: abia dacă se spală cu ea pe mîini. Apa sărata însă are în ea borax, salpetru şi ţipirig: e tocmai potrivită pentru bucătăria lui Jeber[30].

N—am avut răgaz să schimbăm cu ei mai multe cuvinte. Vîrtejul prin care trecusem ne stricase cîrma şi nu era timp de zăbavă. Căpitanul ne—a rugat să—l lăsăm de—acum înainte să poarte corabia singur, noi mulţumindu—ne să bem şi să mîncăm după pofta inimii. Era vorba, zicea el, să se ferească de volbura valurilor şi să taie de—a curmezişul creasta lor, dacă voiam să ajungem cu faţa curată în ţara Chintesenţei.

[30] *Geber* — (Abu Mussah Jafar al Sofi) *(sf.* sec. VIII — Sec. sec. IX) — alchimist arab.

CAPITOLUL XIX. Cum am ajuns cu bine în ţara Chintesenţei, căreia îi mai zice şi Entelehia

Ocolind cu băgare de seamă vîrtejul timp de—o jumătate de zi, ne—am urmat calea, iar a treia zi vîntul s—a mai potolit şi am ajuns pe ţărmul Matheotehniei[31], la o mică depărtare de palatul Chintesenţei.

Am coborît pe uscat şi ne—am trezit deodată întîmpinaţi de—o mulţime de arcaşi şi alţi oameni înarmaţi, care, pasămite, păzeau cetatea. La început ne—a încercat puţină teamă, fiindcă ne—au cerut să punem jos armele şi cu un glas aspru ne—au întrebat:

— De unde veniţi, fraţilor?

— Dragă vere, a răspuns Panurge, sîntem de felul nostru din Tourraine şi am părăsit pămîntul Franţei, doritori de a ne închina măriei sale Chintesenţa şi a vedea prearenumitul regat al Entelehiei[32].

— Cum ai spus: Entelehia sau Endelehia[33]?

— Iubite vere, a spus Panurge, noi sîntem nişte oameni proşti şi săraci cu duhul, de aceea te rugăm să ne ierţi pentru nepriceperea noastră. Inimile noastre sînt curate şi cinstite.

— Nu v—am întrebat fără temei despre această deosebire, căci mulţi din ţara voastră au trecut pe—aici şi ni s—au părut oameni de treabă, vorbind fără greşeală, dar de prin alte ţări veniră unii neobrăzaţi şi fuduli ca nişte scoţieni, încercînd să se ia la harţă cu noi; dar pe cît s—au arătat de îndărătnici pe—atît i—am scărmănat de bine; să se înveţe minte ! Aveţi, după cît se vede, atîta vreme de pierdut în lumea voastră, încît, în lipsa altor îndeletniciri , n—aţi găsit altceva mai bun de făcut, decît să bîrfiţi fără ruşine pe regina noastră, scriind tot felul de minciuni despre ea ! Era oare nevoie, ca Cicero să lase la o parte cartea lui despre *Republică,* şi să se apuce de asemenea treburi? Iar în urma lui, Diogene Laerte, Teodor Gaca, Argirofil, Besarion, Politian, Buda, Lascaris şi toţi diavolii de filozofi ţicniţi, al căror număr, ca şi cînd n—ar fi fost destul de mare, a mai sporit cu Scaliger, Brigot, Chambrier, Francois Fleury şi nu mai ştiu cîţi alţi derbedei cu lumînări la nas. Li s—a încuibat în gît anghina şi li s—a pus de—a curmezişul omuşorului. Noi, care...

—Ei comedie! a murmurat Panurge printre dinţi. Ăsta s—a apucat acum să—i tămîieze pe diavoli!

— Nu cred că aţi venit aici să le apăraţi sminteala şi, după cum se pare, nici nu vi s—a dat vreo împuternicire pentru aceasta; aşadar, să nu mai vorbim despre ei. Aristotel, cel dintîi dintre oameni şi întruparea desăvîrşită a înţelepciunii, a fost naşul reginei noastre. El a botezat—o: *Entelehia,* căci acesta e numele ei cel adevărat. Să—i crape maţul cui i—o spune altfel şi să se plimbe prin toate vămile văzduhului! Dumneavoastră domnilor, fiţi bineveniţi.

Ne—am îmbrăţişat cu toţii şi ne—am bucurat. Panurge mi—a suflat la ureche:

— Frate—meu, nu te—a îngrijorat puţin această primire?

— Oarecum, am răspuns eu.

— Am simţit mai multă teamă decît ostaşii lui Efraim, cînd fură ucişi şi înecaţi galadiţii, fiindcă au spus *Şiboloth,* în loc de *Siboleth*[34]. Ca să mărturisesc adevărat, mi s—a părut că mă scap pe mine!

Căpitanul care ne—a întîmpinat ne—a dus pe tăcute, cu tot alaiul, pînă la palatul reginei. Pantagruel ar fi vrut să—i vorbească, dar căpitanul, neputînd să—i ajungă pînă la umăr, a cerut o scară sau măcar nişte picioroange. Apoi i—a spus:

— Dacă regina noastră ar da poruncă, am creşte şi noi, tot atît de înalţi ca şi tine; aşa va fi, cînd ea va voi.

Pătrunzînd în palat am văzut în mai multe încăperi o puzderie de oameni bolnavi, împărţiţi după felul suferinţelor lor: de o parte leproşii, de altă parte cei otrăviţi, alături ciumaţii, în cele dintîi rînduri sfrînţiţii şi aşa mai departe.

---

[31] *Metheotehnie* — ştiinţă zadarnica (elina).
[32] *Enthelahia* — desăvîrşire (elină).
[33] *Enitlahia* — stăruinţă (elină).
[34] E vorba de legenda biblică din *Cartea judecătorilor* (XII, 6).

CAPITOLUL XX. Cum vindeca Chintesenţa bolile cu ajutorul cîntecelor

În a doua încăpere, căpitanul ne—a arătat o doamnă tînără, de vreo o mie opt sute de ani, cel puţin; frumoasă, gingaşă, cu grijă înveşmîntată, care aştepta înconjurată de mai multe domnişoare şi de cavalerii ei. Căpitanul ne—a spus:

— Nu—i vorbiţi, ci priviţi cu luare—aminte ceea ce face. În ţara noastră au fost mulţi regi, care ca prin minune, printr—o singură atingere a mîinilor, vindecau fel de fel de boli, precum gîlcii, ducă—se pe pustii, frigurile de baltă şi altele! Regina noastră tămăduieşte bolnavii fără să—i atingă, cîntîndu—le după felul racilei de care sufăr. Ne—a arătat apoi orga, cu ajutorul căreia vindecase atîţi suferinzi.

Orga aceasta era alcătuită într—un chip destul de ciudat: ţevile erau făcute din păstăi de mană, lada din rădăcină de gaiac, clapele din revent, pedalele din siminichie, claviatura din sacîz.

În vreme ce priveam cu uimire înjghebarea ei minunată, au fost aduşi leproşii. În urma lor veneau slujitorii credincioşi ai Chintesenţei: abstractori, alchimişti, gustători, bucătari, înalţi dregători, tineri prinţi, spătari, cavaleri, eunuci, căpitani. Regina a început să cînte nu ştiu ce cîntec, şi leproşii s—au tămăduit de—ndată. Apoi au intrat otrăviţii. Le—a cîntat alt cîntec şi s—au înzdrăvenit toţi. Au venit la rînd: orbii, surzii, muţii şi la urmă ologii. Ne—am simţit atît de cutremuraţi, încît am căzut cu faţa la pămînt, pătrunşi de o adîncă evlavie, văzînd minunile pe care regina le săvîrşise. N—am fi fost în stare să rostim nici un cuvînt. Am rămas aşa, înmărmuriţi, cu fruntea plecată, pînă cînd regina, atingînd pe Pantagruel cu un mănunchi de trandafiri albi, ne—a adus în fire şi ne—am ridicat de la pămînt. Apoi în cuvinte mătăsoase, ca acelea pe care Parysalis le folosea cînd vorbea fiului său Cirus, ne—a spus:

— Strălucita cinste pe care o văd luminînd în jurul fiinţei dumneavoastră, mă încredinţează despre însuşirile tainice pe care le purtaţi în adîncul sufletului. Văzînd plăcuta mlădiere a cuviincioaselor dumneavoastră plecăciuni, am înţeles că inima dumneavoastră nu e stricată de patimi şi nici de stearpa deşertăciune a ştiinţei dispreţuitoare, ci plină de acele învăţături alese, pe care, cunoscînd relele deprinderi ale poporului neluminat, mai mult le dorim decît le vedem înflorind. Iată pentru ce vă întîmpin cu aceste cuvinte, care izvorau altădată dintr—o simţire curată, dar care au ajuns astăzi o urare cu prea multă uşurinţă folosită: „Fiţi bine, şi mai mult decît bineveniţi!"

— Răspunde tu, mi—a şoptit Panurge, eu nu mă pricep.

N—am răspuns nimic. Nici Pantagruel. Toţi am rămas fără cuvînt. Atunci regina a vorbit din nou:

— Din tăcerea voastră am înţeles că sînteţi din şcoala lui Pitagora, leagănul în care au văzut lumina zilei, pe rînd, toţi strămoşii mei. După pilda înaltă a filozofilor din Egipt, v—aţi mulţumit să vă roadeţi unghiile şi să vă scărpinaţi cu degetul după ceafă. Învăţătura lui Pitagora spune că tăcerea e semnul recunoştinţei; egiptenii o socoteau drept o laudă adusă cerului; la Hieropolis preoţii închinau jertfe zeului lor cel mare, fără să rostească un singur cuvînt, departe de orice larmă lumească. Dorinţa mea nu e să pătrund în cugetul vostru pentru a vă sili să—mi fiţi mulţumitori, ci, desprinzîndu—mă din alcătuirea mea trupească, să vă împărtăşesc, printr—o mărturisire vie, gîndurile mele.

Vorbind astfel, s—a întors spre slujitorii ei şi le—a spus: *„Tabachini*[35]*!* La *panaceu!"*

Bucătarii ne—au rugat să nu ne supărăm dacă regina nu va veni să prînzească împreună cu noi, căci ea nu mănîncă decît abstracţiuni, diferite categorii, înţelesuri, subînţelesuri, antiteze, metempsihoze şi judecăţi transcendentale. Am fost duşi într—o mică încăpere, ai cărei pereţi erau împodobiţi de jur împrejur cu clopoţei. Dumnezeu ne e martor cît de bine ne—am ospătat!

Se spune că Jupiter a însemnat toată povestea lumii pe pielea caprei care l—a alăptat în Creta, şi care i—a slujit drept scut cînd s—a războit cu titanii (pentru care a fost supranumit Egiuchus). Jur pe sfînta mea Sete, beţivilor şi iubiţi prieteni, că nici optsprezece piei de capră, chiar dacă aş scrie cu slove mai mărunte decît ale *Iliadei* pe care zice că a citit—o Cicero (atît de mici încît le puteai acoperi pe toate cu o coajă de nucă) — tot nu mi—ar ajunge să vă înşir bucatele gustoase şi dulciurile minunate ce ne—au fost puse dinainte, nici să vă arăt cu de—amănuntul ospăţul îmbelşugat cu care am fost omeniţi.

În ceea ce mă priveşte, chiar de—aş avea o sută de limbi, o sută de perechi de buze, glas de aramă şi graiul dulce ca mierea al lui Platon, n—aş putea nici în patru cărţi să vă povestesc măcar o treime de clipă din ceasurile petrecute atunci. Pantagruel spunea că, după tălmăcirea lui, regina, poruncind bucătarilor : „La *panaceu!"*, a dat acestui cuvînt un înţeles adînc, adică de putere atotstăpînitoare. Tot

---

[35] Bucătari (ebr.).

astfel rostea Luculus numele lui Apolo, de cîte ori ospăta sărbătoreşte pe prietenii lui, chiar atunci cînd picau la masă pe neaşteptate, cum se întîmpla cîteodată cu Cicero şi cu Hortensiu.

CAPITOLUL XXI. Cum îşi petrecea regina ceasurile de după—masă

Sfîrşindu—se ospăţul, am fost duşi de un slujitor în iatacul reginei. Am găsit—o stînd, cum obişnuia după—prînz, în mijlocul domniţelor şi al prinţilor de la curte, alegînd şi cernind timpul printr—o sită de mătase albă şi albastră. Am mai văzut că, reînviind datina din vremuri străvechi, tineri şi fete petreceau jucînd frumoasele danţuri de odinioară ca emelia, coradacul, sicina, iambica, persana, frigiana, nicatina, tracica, calabreza, moloşiţa, cornoforul, mongasa, florula şi încă alte o mie.

Regina a poruncit apoi unui slujitor să ne arate palatul, unde am văzut lucruri atît de nevăzute, de minunate şi de ciudate, încît, numai amintindu—mi—le, sufletul meu e cuprins de încîntare. Mai mult ne—a uimit slujba cavalerilor de la curtea reginei — abstractorii, alchimiştii şi ceilalţi — care ne—au spus că regina nu ia pe seama ei decît racilele fără leac, dîndu—şi toată silinţa pentru a le tămădui, iar ei, căpitanii, îngrijesc şi vindecă pe toate celelalte.

Am văzut cum un tînăr alchimist vindeca pe bolnavii de sfrintie (pe cei de mîna—ntîi, cum spuneţi dumneavoastră la Rouen) atingîndu—le de trei ori noada şirei spinării cu o aşchie dintr—o copită.

Am văzut pe altul care vindeca dropica, lovind bolovanii pe burtă de trei ori în şir cu o secure cu două tăişuri.

Un altul vindeca orice soi de friguri, atîrnînd o coadă de vulpe în partea stîngă a cingătorii bolnavului.

Un altul lua cu mîna durerea de măsele, stropind rădăcina dureroasă cu oţet de flori de soc şi lăsînd—o să se înfierbînte jumătate de ceas la soare.

Un altul vindeca toate felurile de podagră, caldă ori rece, mai veche sau mai nouă, punînd pe bolnav să caşte ochii şi să închidă gura.

Am văzut pe unul vindecînd în cîteva ceasuri nouă cavaleri care sufereau de boala sfîntului Francisc[36], curăţindu—i frumos de toate datoriile şi atîrnînd de gîtul fiecăruia cîte o pungă cu zece mii de galbeni.

Un altul, printr—o armă făcătoare de minuni, arunca odăile pe fereastră şi împrospăta aerul stricat din casă.

Un altul, fără băi, fără lapte, fără prafuri, fără siropuri sau altfel de leacuri, vindeca pe slăbănogi, pe stafidiţi şi pe neputincioşi, călugărindu—i pe timp de trei luni. Dacă nici la mănăstire nu se întremează, spunea el, nici un alt leac nu le mai putea ajuta!

Am văzut pe altul, care venea urmat de o mare mulţime de femei, împărţite în două cete. Unele erau fetişcane drăguţe, plăcute, bălăioare, sprintene, şi (după cum mi s—a părut) îmbietoare. Celelalte, nişte baborniţe ştirbe, răpciugoase, zbîrcite, gălbejite, adevărate mortăciuni. Alchimistul i—a spus lui Pantagruel că el întinerea pe cele bătrîne cu atît meşteşug, încît păreau toate fete—mari, ca şi cele de—alături, pe care chiar în ziua aceea le înnoise şi le redase frumuseţea, statura şi zvelteţea, potrivindu—le boiul şi toate mădularele trupului aşa cum le avuseseră la cincisprezece ani. Numai călcîiele le rămîneau mai scurte decît în cea dintîi tinereţe. De aceea, la întîlnirile lor cu bărbaţii, cădeau mult mai lesne pe spate decît înainte. Ceata babelor aştepta cu nerăbdare să le vină rîndul la retopit, spunînd că e o nedreptate a firii ca frumuseţea să lipsească unor şolduri atît de bucuroase de oaspeţi.

Vraciul îşi îndeplinea meşteşugul fără nici o clipă de odihnă, iar cîştigul lui era neînsemnat. Pantagruel l—a întrebat dacă în cuptoarele şi în alambicurile lui ar putea să întinerească şi pe bărbaţi. Acela i—a răspuns că nu, dar bărbaţii pot să—şi împrospăteze puterea, vieţuind cu una din femeile întinerite. Molipsindu—se de la ele cu acel (al cincilea) soi de sfrintie care se cheamă şerpariţă (pe greceşte *ophisias)* li se schimbă părul şi pielea, ca şerpilor o dată pe an. Renasc întocmai ca pasărea Fenix din Arabia. Cei care astfel fac, găsesc fîntîna Tinereţii, la al cărei izvor, orice bătrîn, cît de hodorogit, îşi redobîndeşte bărbăţia, vioiciunea şi frăgezimea, cum spune Euripide că i s—a întîmplat lui Iolaus.

Tot astfel, binecuvîntat de Venus, a întinerit frumosul Phaon, iubitul lui Safo; apoi Titan, cu ajutorul Aurorei, iar mai tîrziu Eson, vrăjit de Medeea, aceeaşi care l—a atras în mrejele ei şi pe Iason, redîndu—i tinereţea, după cum arată Ferikide şi Simonide. Eschil spune că tot aşa au întinerit doicile lui Bachus, dimpreună cu bărbaţii lor.

---

[36] Sărăcia.

CAPITOLUL XXII. Cu ce se îndeletniceau slujitorii Chintesenţei şi cum am fost primiţi în tagma abstractorilor

Am văzut pe unii vraci cum albeau în cîteva ceasuri pielea etiopienilor, frecîndu—i pe burtă cu fundul unui paner.

Alţii, cu trei perechi de vulpi în jug, arau nisipul de pe ţărm şi semănau fără să piardă nici un bob. Alţii spălau cărămizile şi le puneau la înălbit. Alţii scoteau apă din piatră seacă, pisînd—o îndelung într—o piuă de marmură şi preschimbîndu—i substanţa. Alţii tundeau măgarii şi strîngeau o lînă destul de bună. Alţii culegeau struguri de pe scaieţi şi smochine de prin ciulini. Alţii mulgeau ţapii şi strîngeau laptele într—un ciur, pentru trebuinţele gospodăriei. Alţii spălau în hîrdău capete de măgari şi păstrau cu grijă lăturile. Alţii pescuiau cu năvodul pe undele vîntului şi prindeau nişte raci cît toate zilele.

Am văzut un tînăr alchimist, care scotea pîrţuri dintr—un măgar mort şi le vindea cu cinci gologani cotul.

Altul punea melci la putrezit. Ah ! cît erau de fragezi!

Panurge a vărsat ca un porc, văzînd pe un slujitor al Chintesenţei aşezînd la dospit baligă de cal, într—o putină cu ud de creştin drept—credincios. Ptiu ! Să—i fie ruşine golanului. Dar tot golanul ne—a spus că din acea licoare binecuvîntată dădea de băut regilor şi prinţilor, lungindu—le viaţa cu cel puţin doi stînjeni.

Unii tundeau părul de pe broască şi prindeau peştii de călcîi. Alţii tăiau flacăra cu ferăstrăul şi cărau apă cu ciurul. Alţii împleteau site de mătase din coadă de cîine şi topeau din nori zurgălăi de aramă. Am văzut doisprezece inşi care se desfătau la umbră, bînd din cupe frumoase patru feluri de vin rece şi gustos în sănătatea cui se nimerea. Aşa îşi petreceau vremea, după obiceiul pămîntului, la fel ca Hercule cînd s—a întîlnit cu Atlas.

Unii dădeau cinstea pe ruşine; schimbul era bun şi le aducea folos.

Alţii făceau alchimie cu dinţii şi tot nu izbuteau să umple oalele de noapte.

Cîţiva, pe cuprinsul unei pajişti, măsurau cît sare puricele. După spusa lor, această socoteală era de o mare însemnătate pentru buna cîrmuire a împărăţiilor şi gospodărirea republicilor. Ei porneau de la învăţătura lui Socrate, care cel dintîi a coborît filozofia din cer pe pămînt, dîndu—i un rost folositor, şi şi—a petrecut jumătate din viaţă măsurînd săritura purecelui (după cum ne încredinţează chintesenţialul Aristotel).

Am văzut în vîrful unui foişor doi vlăjgani care stăteau de strajă; ne—au spus că păzesc luna să n—o mănînce lupii.

Am întîlnit pe alţi patru într—un colţ al grădinii: se ciorovăiau de mama focului şi cît pe—aici să se încaiere. I—am întrebat din ce pricină se sfădeau? Mi—au răspuns că de patru zile încheiate vînturau trei mari întrebări, făgăduindu—şi unul altuia munţi de aur, dacă vor putea să le dezlege. Cea dintîi era o nedumerire cu privire la umbra măgarului. A doua privea fumul felinarului. A treia, dacă părul de capră se numeşte lînă. Tot ei ne—au spus că două cugetări care par potrivnice, dacă sînt amîndouă adevărate în timp şi în înţeles, ajung să se împace între ele foarte bine. Iată ceea ce sofiştii din Paris, decît să recunoască, mai bucuroşi s—ar războteza.

CAPITOLUL XXIII. Cum a fost slujit ospăţul reginei şi ce bucate am mîncat

Regina s—a întors către slujitorii ei şi le—a spus:

— Punga stomacului, care împarte hrana trebuincioasă tuturor mădularelor noastre, aşteaptă cu nerăbdare să—i dăm înapoi ceea ce prin ardere fără răgaz s—a istovit. Alchimişti! credincioşii mei slujitori, vouă vi se cuvine cinstea de a întinde cît mai repede mesele şi de a le încărca din belşug cu de—ale gurii. Voi aşijderea, iscusiţi gustători, mi—aţi arătat, cu ajutorul harnicilor sufragii, atîtea dovezi despre îndemînarea şi priceperea voastră, încît nu am nevoie a vă mai da porunci pentru îndeplinirea grijilor şi îndatoririlor ce aveţi. Urmaţi mai departe ca şi pînă acum.

Spunînd acestea, s—a depărtat pentru cîtăva vreme împreună cu celelalte domniţe. Am aflat că s—a dus să se îmbăieze. În vremurile mai vechi această deprindere era tot atît de răspîndită cum e azi la noi obiceiul de a te spăla pe mîini înainte de a te aşeza la masă. Mesele s—au întins degrabă, iar sufragiii au aşternut deasupra pînzături scumpe şi frumos împodobite. Regina, lăsînd la o parte celelalte feluri de bucate, n—a gustat decît puţină ambrozie zeiască şi n—a băut decît nectar ceresc. Cavalerii şi domniţele de la curte s—au ospătat ca şi noi, cu bucate alese, atît de gustoase, atît de bine potrivite, cum nici Apicius n—a visat.

La începutul prînzului ne—a fost pus dinainte un fel de ghiveci măreţ, cu feluri de bucate amestecate, pentru pofta de mîncare a celor flămînzî. Era o oală atît de cuprinzătoare, încît n—ar fi acoperit—o pe de—a—ntregul nici tava de aur pe care Pythius Bitynius o dăruise cîndva regelui Darius. În oala aceea erau fel de fel de ciorbe, salate, tocane, fripturi de căprioară, carne fiartă, fleici la grătar, felii de muşchi afumat, şuncă fragedă, bucăţi alese de peşte prăjit, aluaturi, turte, cuşcuş, brînzeturi, dulciuri şi fructe de felurite soiuri. Toate mi s—au părut minunate. N—am mîncat prea mult, fiindcă eram şi—altminteri sătul şi îmbuibat. Trebuie să vă spun însă că am văzut ce nu mai văzusem: un aluat copt în alt aluat, din care bineînţeles că am luat. Pe fundul tăvii erau rînduite cîteva perechi de zaruri, cărţi de joc şi de taroc, table de şah şi de ţintar, precum şi o cîtime de farfurioare cu scuzi de aur însoriţi, pentru cei care voiau să—şi încerce norocul.

În acelaşi timp am zărit în curte un mare număr de catîri frumos înşăuaţi cu teltii de catifea, precum şi buiestraşi cu şei pentru bărbaţi şi femei; apoi nu mai ştiu cîte lectice cu perne de mare preţ şi carete italieneşti, pentru cei care aveau poftă să se plimbe.

Toate acestea nu mi—au părut prea ciudate; m—a mirat numai felul cum se hrănea regina. Nu mesteca mîncarea: nu fiindcă n—ar fi avut dinţi buni, sau bucatele n—aveau nevoie să fie mestecate, ci fiindcă aşa îi era obiceiul. Gustătorii încercau bucatele şi le treceau căpitanilor. (Gîtul lor era înfăşurat în mătase roşie, ţesută cu fire de aur, iar în gură aveau dinţi albi şi strălucitori, de fildeş.) Căpitanii mestecau cu grijă mîncarea şi o turnau pe gîtlejul reginei printr—o pîlnie de aur, de—a dreptul în stomac. Am auzit de asemeni că regina nu se punea pe oală niciodată; se uşura printr—un împuternicit.

CAPITOLUL XXIV. Cum s—a ţinut în faţa reginei un bal, în chip de întrecere la luptă

Sfîrşindu—se ospăţul, s—a desfăşurat în faţa reginei un danţ în chip de întrecere la luptă, nu numai vrednic de a fi privit, ci într—adevăr de neuitat.

Înainte de a începe danţul, slujitorii au aşternut pe pardoseala sălii un covor mare de catifea, împărţit ca o tablă de şah, adică în pătrate de aceeaşi mărime, jumătate albe, jumătate galbene, avînd fiecare latură a pătratului o lungime de trei coţi.

Treizeci şi doi de dănţuitori s—au înşirat înaintea reginei. Şaisprezece erau înveşmîntaţi în postav ţesut cu fire de aur. Opt dintre ei purtau aceeaşi îmbrăcăminte ca şi nimfele pe care cei vechi şi le închipuiau ca însoţitoare ale Dianei; mai erau de faţă un rege, o regină, doi călăreţi, doi arcaşi şi doi străjeri.

Ceilalţi şaisprezece erau îmbrăcaţi la fel, în straie de argint.

Dănţuitorii s—au rînduit în felul următor: regii, faţă în faţă, pe şirul de pătrate de la marginea covorului, şi anume pe al patrulea pătrat; regele de aur stătea pe pătratul alb, iar regele de argint pe pătratul galben; reginele s—au alăturat regelui lor, regina de aur pe pătratul galben, iar regina de argint pe pătratul alb. Cei doi arcaşi stăteau de o parte şi de alta, păzind pe regele şi regina lor. Lîngă arcaşi au trecut călăreţii, iar lîngă călăreţi, străjerii. În faţa acestora, pe un singur rînd, s—au înşiruit nimfele, opt de o parte şi opt de cealaltă, lăsînd între cele două tabere patru pătrate goale.

La spatele fiecărei tabere de jucători se aflau muzicanţii, îmbrăcaţi la fel, unii în damasc portocaliu, alţii în damasc alb: erau cîte opt de fiecare parte, purtînd în mîini instrumente plăcute, minunat potrivite la sunet între ele, schimbînd cîntecul, timpul şi măsura după cum cerea desfăşurarea danţului. Paşii înainte, paşii înapoi, salturile în lături şi săriturile, întoarcerile, alergările, pîndele, surprinderile şi retragerile mi s—au părut de o mare frumuseţe. Era cu adevărat uimitor cît de repede înţelegeau jucătorii sunetul după care trebuiau să meargă înainte sau să dea înapoi: nici nu începea bine cîntecul, şi ei se găseau la locul cuvenit, deşi acest loc nu era niciodată acelaşi. Nimfele care stăteau înşirate în rîndul întîi al oastei, gata să înceapă lupta, mergeau de—a dreptul împotriva duşmanului de pe un pătrat pe altul, afară de cea care, pornind cea dintîi, putea să înainteze cu două pătrate; nimfele nu păşeau niciodată înapoi. Dacă vreuna din ele pătrundea pînă în rîndul regelui duşman, era încoronată regina regelui ei, avînd aceleaşi drepturi ca şi prima regină; nimfele nu loveau duşmanul decît pieziş, şi numai înainte. Nu li se îngăduia însă să doboare pe vreunul din potrivnici, dacă mergînd asupra lui, lăsa regina fără apărare, ameninţată de a fi prinsă.

Regii mergeau şi îşi loveau duşmanii în toate cele patru părţi, dar nu treceau decît de pe un pătrat pe altul, de pe cel alb pe cel galben, sau de pe cel galben pe cel alb; înainte de a fi făcut o altă mişcare, cînd între rege şi unul din străjeri rămîneau toate pătratele goale, putea să aducă lîngă el pe străjer şi să sară pe deasupra lui pe pătratul rămas gol.

Reginele aveau voie să alerge mai mult decît toţi, în linie dreaptă, cît de departe voiau, înainte şi înapoi, la dreapta şi la stînga, dacă nu întîlneau în cale vreunul din proprii lor supuşi. Acelaşi drum puteau să—l facă şi pieziş, înaintînd sau dînd înapoi, fără să treacă însă de pe o culoare pe alta.

Arcaşii mergeau atît înainte cît şi înapoi, dar numai pieziş şi numai pe pătratele de aceeaşi culoare cu a pătratului de unde porneau la început.

Călăreţii săreau şi loveau în chip de spînzurătoare, trecînd adică peste un pătrat — chiar dacă se afla pe el un duşman — iar ajungînd la pătratul al doilea, o luau spre dreapta ori spre stînga, schimbînd culoarea, ceea ce era destul de primejdios şi cerea mare băgare de seamă.

Străjerii mergeau şi loveau de—a dreptul în faţă, la dreapta sau la stînga, înainte sau înapoi, cît de departe voiau, de cîte ori găseau drumul deschis.

Lupta dintre cele două tabere se sfîrşea în clipa cînd unul din regi era împresurat şi prins, fără ca vreunul din ai lui să—i poată veni în ajutor. Pentru a—l feri de această înfrîngere, fiecare din supuşii lui era gata oricînd să—şi dea viaţa. Se doborau unii pe alţii oriunde îi trimitea cîntecul. Cînd unul prindea în luptă pe duşman, făcea o închinăciune, îl bătea uşor pe umăr cu mîna dreaptă, îl aşeza dincolo de marginea covorului şi îi lua locul. Dacă se întîmpla ca regele să fie primejduit, duşmanul n—avea dreptul să—l lovească, iar cel care îl ameninţa era ţinut să facă o plecăciune şi să—l vestească, spunîndu—i: „Dumnezeu să te aibă în pază!" pentru ca supuşii lui să—i poată veni în ajutor, sau, dacă acesta n—ar fi în stare să se ferească singur, mutîndu—se în alt loc. Regele nu era lovit niciodată şi i se

da toată cinstea cuvenită, chiar cînd era prins. Biruitorul îi spunea: „Bună—ziua" ! şi aceasta însemna că lupta se sfîrşise.

CAPITOLUL XXV. Cum s—au luptat între ei cei treizeci si doi de jucători

Cele două oşti s—au aşezat faţă în faţă, iar muzicanţii au început să cînte un imn măreţ şi înfricoşător, ca o chemare la război. Jucătorii au ridicat frunţile şi şi—au încordat puterile, hotărîţi să lupte vitejeşte. Dintr—o dată, muzicanţii din spatele taberei de argint au tăcut; cei din spatele taberei de aur au cîntat mai departe. Aceasta însemna că oastea de aur avea să înceapă lupta. Ceea ce s—a şi întîmplat fără întîrziere. La un semn al cîntecului, una din nimfele de aur a făcut o întoarcere la stînga spre regele ei, ca şi cum i—ar fi cerut învoire, apoi, după ce a trimis un salut soţilor ei de luptă, a înaintat două pătrate, făcînd o plecăciune în faţa taberei duşmane. Muzicanţii taberei de aur au tăcut. Muzicanţii taberei de argint au început să cînte. N—aş vrea să uit să vă mai spun că nimfa de aur, închinîndu—se înaintea regelui ei şi a întregii tabere, a înţeles a le da de veste să fie pregătiţi de luptă. Ceilalţi au răspuns întorcîndu—se spre stînga, afară de regină, care s—a întors spre dreapta, către regele ei. Astfel s—au salutat jucătorii tot timpul danţului, şi dintr—o parte şi dintr—alta.

În cîntecul muzicanţilor albi, nimfa de argint din faţa reginei s—a închinat înaintea regelui şi a întregii tabere. Soţii de luptă au răspuns la fel ca cei din tabăra de aur, cu singura deosebire că s—au întors spre dreapta, iar regina la stînga. Nimfa de argint s—a aşezat pe al doilea pătrat dinaintea ei, faţă în faţă cu nimfa potrivnică, fără nici o depărtare între ele, ca şi cum ar fi fost gata să—şi măsoare puterile. Celelalte nimfe din amîndouă taberele le—au urmat. S—au strecurat unele printre altele, începînd lupta. Nimfa de aur, care dăduse semnalul bătăliei, a atins cu mîna nimfa de argint din stînga ei şi a scos—o din cîmpul de luptă, luîndu—i locul. Dar, la un alt semnal al muzicii albe, fu ea însăşi lovită de unul din arcaşii de argint. O nimfă de aur l—a silit pe arcaş să dea înapoi; călăreţul de argint a ieşit din stînga taberei. Regina de aur s—a aşezat în faţa regelui.

Regele de argint şi—a schimbat locul, temîndu—se de mînia reginei de aur şi s—a aşezat în dreapta, după străjerul lui, socotindu—se astfel mai adăpostit.

Cei doi călăreţi din stînga, atît cel de aur, cît şi cel de argint s—au pus în mişcare şi au făcut prăpăd printre nimfele potrivnice, care nu mai puteau să dea înapoi. Călăreţul de aur, mai cu seamă, s—a dovedit plin de avînt. Călăreţul de argint a făcut o mişcare isteaţă şi, lăsînd să treacă pe lîngă el o nimfă de aur, pe care ar fi putut s—o doboare, s—a aşezat în faţa oştii duşmane într—un loc de unde a trimis regelui de aur închinarea: „Dumnezeu să te aibă în pază !"

Oastea de aur, văzînd primejdia, s—a cutremurat toată, nu fiindcă n—ar fi fost în stare să—şi apere regele, ci pentru că unul din străjeri, sărind în luptă, se jertfise, fără putinţa de a mai fi mîntuit. Regele de aur a făcut un pas la stînga iar călăreţul de argint a pus mîna pe străjerui de aur. Aceasta era o pierdere simţitoare. Hotărîtă să răzbune pierderea străjerului, oastea de aur a împresurat din toate părţile pe călăreţul de argint, ca să nu mai poată fugi. S—a silit în fel şi chip să iasă la larg, ai lui i—au sărit în ajutor cu fel de fel de vicleşuguri, dar în cele din urmă regina de aur l—a scos din luptă.

Oastea de aur, lipsită de unul din stîlpii ei, s—a înverşunat, şi într—o îndrăzneaţă învălmăşeală a pricinuit duşmanului pierderi grele. Dar oastea de argint, prefăcîndu—se că stă în apărare, aştepta clipa prielnică să lovească.

A trimis în calea reginei de aur pe una din nimfe, întinzîndu—i o capcană; în aşa fel încît, scoţînd din luptă nimfa, regina de aur era cît pe—aci să fie prinsă de călăreţul de argint. Călăreţul de aur s—a îndreptat atunci spre regina şi spre regele de argint, spunîndu—le: „Bună—ziua!" Călăreţul de argint i—a scăpat de primejdie, dar a fost doborît de o nimfă de aur, care la rîndul ei a căzut atinsă de o nimfă de argint. Străjerii au sărit în ajutor şi s—a încins o învălmăşeală cumplită. Oastea de argint a înaintat pînă aproape de cortul regelui de aur, dar a fost repede împinsă înapoi. Din partea cealaltă, regina de aur a făcut minuni de vitejie, a doborît de—a dreptul pe unul din arcaşii duşmani, apoi, izbind pieziş a scos din luptă pe străjerul de argint. Văzînd primejdia, regina de argint şi—a luat avînt şi, repezindu—se ca un fulger, a prins pe ultimul străjer de aur dimpreună cu mai multe nimfe.

Cele două regine s—au luptat îndelung, încercînd să se surprindă, pentru a se pune la adăpost ele înşile şi pentru a păzi fiecare pe regele ei. În cele din urmă, regina de aur a scos din luptă pe regina de argint, dar a fost ea însăşi atinsă de arcaşul duşman. Nu—i mai rămăsese regelui de aur decît trei nimfe, un arcaş şi un străjer. Regele de argint mai avea numai trei nimfe şi călăreţul din dreapta. Lupta s—a mai domolit şi războinicii s—au făcut mai prevăzători.

Cei doi regi păreau foarte mîhniţi de pierderea reginelor lor multiubite, de aceea şi—au încordat

toate puterile pentru a ridica la această treaptă pe una din nimfe, făgăduindu—le dragostea lor deplină dacă vor izbuti să ajungă pînă la marginea cea mai depărtată a taberei duşmane.

Nimfele de aur au izbutit cele dintîi. Una din ele, ajungînd regină, şi—a pus coroana pe frunte şi şi—a schimbat veşmintele. Noua regină de aur şi—a început domnia cu fapte mari şi îndrăzneţe. S—a avîntat cu mult curaj pe cîmpul de luptă; dar între timp călăreţul de argint a pus mîna pe străjerul de aur care păzea marginile taberei. Astfel s—a încoronat o nouă regină de argint, care s—a străduit să se arate tot atît de vitează ca şi protivnica ei. Lupta a pornit din nou cu o sporită înverşunare. Fel de fel de vicleşuguri, fel de fel de loviri, fel de fel de pînde au urmat şi de o parte şi de alta. Regina de argint a pătruns pe neaşteptate în cortul regelui de aur, strigînd: „Dumnezeu să te aibă în pază !" iar regele de aur cu greu a fost scăpat de primejdie de noua lui regină.

Călăreţul de argint, în mai multe sărituri, a venit lîngă regina lui şi împreună au tăbărît asupra regelui de aur, punîndu—l într—o cumpănă atît de grea, încît acesta a fost silit să—şi jertfească regina; regele de aur a doborît pe călăreţul de argint. Arcaşul de aur şi cele două nimfe ce—i mai rămăseseră au apărat cu toată puterea pe regele lor, dar au fost prinşi pînă la urmă şi scoşi afară din luptă. Regele de aur a rămas singur. Toată oastea de argint i—a făcut o adîncă plecăciune, zicîndu—i: „Bună—ziua!"

Regele de argint biruise. Cele două muzici au pornit să cînte deodată, vestind izbînda. Prima parte a danţului s—a încheiat în mijlocul unei veselii a tuturor. Mişcările atît de plăcute ale jucătorilor, ţinuta lor atît de cuviincioasă şi întreaga lor înfăţişare atît de atrăgătoare ne—au umplut sufletul cu o negrăită mulţumire. Ni se părea, într—adevăr, că ne aflăm sub cerul Olimpului, înfruptîndu—ne din înaltele şi zeieştile lui desfătări.

Sfîrşindu—se întîia parte a luptei, ostile s—au înşiruit din nou pe cele două rînduri ale taberei lor, stînd gata să—şi măsoare încă o dată puterile. Pasul muzicii s—a scurtat cu o jumătate de timp, iar desfăşurarea bătăliei a fost şi ea cu totul alta. Am privit cum regina de aur, voind parcă să răzbune înfrîngerea pe care o suferise mai înainte oastea ei, s—a ridicat în sunetul cîntecului şi a pornit în frunte, însoţită de un arcaş şi un călăreţ. Puţin a lipsit ca regele de argint să nu fie încolţit în mijlocul căpitanilor săi. Văzînd că cea dintîi încercare a ei n—a izbutit, regina de aur s—a pornit să hărţuiască rîndurile duşmane şi a doborît atîtea nimfe şi atîţi căpitani, încît te cuprindea jalea. Ai fi zis că e Penthesileia, trecînd ca un fulger prin tabăra grecească.

Această răfuială n—a ţinut mult, căci oastea de argint, adînc zguduită de pierderile îndurate, dar înfrînîndu—şi durerea, a întins reginei de aur o capcană într—un colţ mai îndepărtat, unde a fost prinsă de un arcaş şi un călăreţ duşman, care au azvîrlit—o dincolo de cîmpul de luptă. Restul oştii a fost repede înfrînt. Regina a învăţat minte, ca altă dată să stea mai aproape de regele ei, sa nu se depărteze atît de mult şi, mai ales, să nu plece neînsoţită. Oastea de argint a rămas pentru a doua oară biruitoare.

La a treia şi cea din urmă întrecere, ostile s—au avîntat cu şi mai multă înverşunare. Muzica a pornit pe o măsură şi mai repede, dînd cîntecului acel vitejesc răsunet frigian, pe care Marsias cel dintîi l—a chemat la viaţă. Jucătorii se mişcau cu atîta sprinteneală, încît într—un timp al cîntecului făceau cîte patru paşi. Săreau, se încurau şi alergau necontenit. Îi priveam cum se răsucesc într—un picior şi îi asemuiam în gînd cu sfîrlezele pe care copiii le fac să se învîrtească, plesnindu—le cu sfîrcul biciului. (Sfîrleaza se învîrteşte atît de repede, încît pare că ar sta pe loc, iar stropul de vopsea de pe muche se mişcă cu atîta iuţeală, încît se ajunge din urmă pe el însuşi alcătuind o linie neîntreruptă. (Nicolae Cusanul a fost cel dintîi care a băgat de seamă această ciudăţenie şi a trecut—o în însemnările sale atotştiutoare.)

Am văzut şi am auzit apoi, de—o parte şi de alta, vesele bătăi din palme şi felurite mişcări mereu reînnoite. Caton cel neînduplecat dacă ar fi fost de faţă, sau bătrînul Crassus care nu rîdea niciodată, Timon din Atena, duşmanul oamenilor, sau Heraclit care ura cea mai firească însuşire a omului: rîsul, oricare din ei şi—ar fi uitat felul, privind în sunetul muzicii săltăreţe acele sute şi sute de mişcări sprintene ale tinerilor, care în danţ, în salt, în învîrtiri şi în alergare, jucau alături de reginele şi nimfele lor, cu atîta dibăcie, că niciodată nu se stinghereau unii pe alţii.

Cu cît era mai mic numărul celor rămaşi pe cîmpul de luptă, cu atît mai multă vioiciune arătau, născocind tot felul de vicleşuguri şi apucături isteţe, pentru a se surprinde unii pe alţii, după cum îi îndruma cîntecul.

Vă voi mai aminti încă ceva: dacă acea privelişte, mai presus de orice închipuire, ne—a încîntat cu adevărat simţurile, ne—a uimit şi ne—a făcut să ne uităm pe noi înşine, mai mult încă ne—a înfiorat şi

ne—a cucerit inimile glasul cîntecului. Aşa cred că i—a cîntat Ismeneu lui Alexandru cel Mare, cînd l—a făcut să se ridice de la ospăţ, să lase bucatele începute şi să—şi părăsească tihna, ca să prindă în mîini armele şi să pornească la luptă, în a treia încercare a biruit regele de aur.

Pe nesimţite, în timpul danţului, regina, gazda noastră, s—a făcut nevăzută şi nici nu s—a mai arătat ochilor noştri. Ajutoarele marelui Geber ne—au arătat drumul la bucătărie, unde am fost trecuţi în catastife, după cum regina însăşi poruncise. Am coborît pe ţărmul Mateotenei şi am intrat în corăbii. Văzînd că se ridică un vînt prielnic şi aflînd că nu—l vom mai avea decît peste trei pătrare de lună, am hotărît să—l folosim fără întîrziere şi am plecat mai departe.

CAPITOLUL XXVI. Cum am ajuns la ostrovul Odelor, unde drumurile umblă

Călătorind pe mare încă două zile, am ajuns la ostrovul Odelor. Aici am văzut un lucru vrednic de a fi amintit: drumurile ostrovului sînt vii! (Dacă e adevărată gîndirea lui Aristotel, care spunea cu hotărîre că tot ce se mişcă de la sine are viaţă.)

Aşadar, ca nişte fiinţe însufleţite, drumurile din ostrovul Odelor umblă. Unele sînt drumuri rătăcitoare ca planetele; altele sînt drumuri de răspîntie, drumuri care se întretaie. Am auzit, cum unii călători străini, ca şi oamenii din partea locului, întrebau: „Unde *duce* drumul ăsta? Dar celălalt?" Şi primeau răspunsul: „De la Midi la Fontenelle; la biserică, la gîrlă, în oraş". Apoi, apucînd drumul cel bun, fără nici o grijă sau osteneală, se pomeneau ajungînd la locul dorit, aşa cum ai pleca, să zicem, din Lyon la Avignon sau la Arles, cu luntrea pe Ron. Dar, după cum bine ştiţi, nici un lucru nu e fără cusur, şi nici mulţumirea nu se găseşte pe toate drumurile; astfel am aflat că mişunau, prin partea locului, un soi rău de oameni, care bat cîmpii şi pîndesc pe la răscruci. Sărmanele drumuri se temeau şi se fereau de aceşti tîlhari, aşa cum se tem şi se feresc lupii de capcane şi potîrnichile de clei. Am văzut pe unul judecat foarte aspru, fiindcă trecînd pe lîngă Pallas, greşise şi, ocolind, apucase drumul şcolii; un altul se lăuda că a ales calea armelor, care i se păruse mai lesnicioasă pentru a—l purta unde rîvnise.

Am zărit drumul de ţară care duce la Bourges, şi l—am recunoscut uşor, după umbletul lui de popă; l—am văzut cum a luat—o la goană, ferindu—se de cărăuşii care îl prindeau sub pasul cailor şi—i treceau cu căruţele peste burtă. (Cum a trecut Tullius cu carul peste pieptul tatălui său, Servius Tullius, cel de—al şaselea rege al Romei.)

Am văzut bătrînul drum, care duce de la Peronne la Saint—Quentin, şi mi s—a părut că arată încă destul de bine.

Am văzut, printre stînci, celălalt drum, cuminte ca un bunic, mergînd spre Ferrata călare pe un cogeamite urs. L—aş fi asemuit, de departe, cu chipul zugrăvit al sfîntului Jerome, dacă în loc de urs ar fi călărit pe un leu. Era slab şi vlăguit, cu o barbă mare, albă şi încîlcită, semănînd cu nişte ţurţuri de gheaţă; purta mătănii noduroase din lemn de molift sălbatic; nu stătea nici în picioare, nici culcat, ci în genunchi; se bătea în piept cu nişte bolovani grei şi colţuroşi. Ne cuprinsese mila şi spaima deodată.

În timp ce—l priveam, un băieţandru care venea de—acasă ne—a arătat un alt drum, neted, alb, presărat cu paie, spunîndu—ne:

— De—acum înainte să nu mai nesocotiţi adevărul dovedit de Thales din Milet, care ne—a învăţat că apa e începutul tuturor lucrurilor, şi nici vorbele lui Homer, care spunea că lumea s—a născut din valurile mării. Drumul pe care îl vedeţi a răsărit din adîncul apei, după cum în apă se va întoarce. Pînă acum două luni purta pe unda lui corăbii; acum duce căruţe.

— Nu—i cine ştie ce minune mare, a spus Pantagruel. în lumea noastră se întîmplă în fiecare an sute de asemenea prefaceri.

Pe cînd priveam astfel curgerea drumurilor călătoare, Pantagruel ne—a împărtăşit credinţa lui că în acel ostrov veniseră pe vremuri să caute adevărul filozofii Philolaus şi Aristarc, după ce Seleucus arătase că pămîntul se învîrteşte în jurul osiei sale, iar nu cerul, cum am fi îndemnaţi să credem. Cînd plutim pe apa Loarei, ni se pare că arborii de pe mal se fugăresc, dar ei nu se mişcă, ci luntrea în care noi plutim.

Întorcîndu—ne la corăbiile noastre, am văzut în apropierea ţărmului cum erau traşi pe roată trei răufăcători care fuseseră dovediţi că tăiaseră un drum; tot acolo se prăjea pe foc scăzut un derbedeu, care scurta drumurile tăindu—le coastele. Am aflat mai tîrziu că era vorba de calea care trece de—a—lungul Nilului, în Egipt.

CAPITOLUL XXVII. Cum am coborît pe ostrovul Galenţilor şi despre călugării fredoni

Am coborît apoi pe ostrovul Galenţilor, ai cărui locuitori se hrăneau numai cu ciorbă de peşte. Regele acelui ostrov, Benius, al treilea cu acest nume, ne—a primit şi ne—a găzduit cum se cuvine. După ce ne—a dat de băut ne—a dus să vedem noua mănăstire a fraţilor fredoni, întemeiată şi ridicată după îndrumările lui. Lămurindu—ne pentru ce i—a numit astfel pe călugări, ne—a spus că pe uscat trăiau fraţii prieteni şi slujitori ai sfintei Stăpîne Yiitin vrednicii şi frumoşii fraţi minoriţi, născuţi dintr—o jumătate de bulă a papei, fraţii minimişti, mari mîncăi de scrumbii afumate, şi fraţii dominicani, cei lungi de mînă. Voind să le scurteze măcar numele, le—a zis fredoni. În temeiul legilor şi al încuviinţării primite din partea Chintesenţei, fraţii fredoni sînt înveşmîntaţi ca nişte salahori, dărîmători de case. Aşa după cum, în Anjou, meşterii care învelesc casele poartă genunchiere, fraţii fredoni îşi pingelesc burţile şi nici unul nu umblă altminteri decît cu pîntecele argăsit. Nădragii lor au două prohaburi, croite ca nişte papuci; unul în faţă şi altul în spate, spunînd că în această îndoită despicătură se ascunde un tîlc plin de tainic şi tulburător înţeles. Purtau încălţări cu talpă ferecată, rotunde ca nişte străchini, cum se obişnuieşte pe ţărmurile nisipoase. Barba şi—o rad. Voind să arate cît de puţin se sinchisesc dacă norocul le întoarce spatele, îşi smulg părul de pe partea dinapoi a capului, rămînînd din creştet pînă în ceafă golaşi ca nişte purcei. Părul, de la frunte în sus pe—o jumătate de scăfîrlie, îl lasă să crească în voie. Vor să arate în felul acesta că dispreţuiesc bunurile pămînteşti.

Pentru a dovedi şi mai bine că înfruntă puterea Fortunei schimbătoare, poartă, dar nu în mînă ca zeiţa, ci la brîu ca pe mătănii, un brici al cărui tăiş îl ascut de două ori pe zi şi îl trag pe curea de trei ori pe noapte.

Îşi leagă o ghiulea peste laba piciorului, fiindcă Fortuna are şi ea una sub picioare. Gluga o poartă atîrnînd pe dinainte şi îşi acoperă cu ea obrazul, bătîndu—şi joc de noroc şi de norocoşi, cum fac domnişoarele noastre, cînd îşi ascund chipul sub mască. Aşa cum umblăm noi cu faţa descoperită, ei îşi descoperă partea dinapoi a capului. Umblă cu fundul sau cu burta dinainte, după cum poftesc. Văzîndu—i mergînd cu fundul dinainte, ai zice că e umbletul lor firesc, atît din pricina încălţărilor rotunde, cît şi a despicăturii de la spate a nădragilor. Îşi încondeiază ceafa, zugrăvind pe ea ochi şi gură, semănînd aidoma cu nişte nuci de India. Cînd umblă cu burta înainte, parcă sînt nişte băieţandri care se joacă de—a baba—oarba. E o privelişte foarte plăcută.

Iată cum i—am văzut trăind:

De îndată ce lumina luceafărului de seară răsărea deasupra pămîntului, fraţii fredoni îşi trăgeau cizmele şi, milostivi cum sînt, îşi potriveau unul altuia pintenii. Astfel încălţaţi şi împintenaţi, se culcau şi dormeau (sau cel puţin sforăiau), iar în somn purtau pe nas ochelari (cu hulube, dacă nu găseau alţii).

Această deprindere ni s—a părut cu totul ciudată, dar ei ne—au răspuns că judecata de apoi îi va apuca pe ceilalţi oameni dormind şi odihnindu—se. Pentru a fi gata să se înfăţişeze Judecătorului laolaltă cu cei fericiţi, ei îşi trăgeau cizmele şi îşi puneau pintenii, ca să încalece numaidecît ce vor auzi sunînd vestirea trîmbiţei.

Cînd bătea ceasul de amiază (trebuie să vă spun că toate clopotele mănăstirii, ale bisericii, ale ceasornicului şi ale prînzitorului erau făcute din puf, iar limba dintr—o coadă de vulpe), aşadar, cînd erau chemaţi la masă, se trezeau din somn şi se descălţau. Care îşi făcea nevoile, care tuşea, care strănuta, după plac. Toţi însă, fără deosebire, erau ţinuţi să caşte cît mai mult, cu gura pînă la urechi, ospătîndu—se căscînd. Priveliştea mi s—a părut foarte hazlie. Rînduindu—şi cizmele şi pintenii la rastel, coborau în arhondaric, se spălau cu grijă pe mîini şi îşi clăteau gura, apoi se aşezau în şir pe o laviţă lungă şi se apucau să se scobească în dinţi, pînă cînd stareţul făcea un semn şi sufla în palme. Atunci deschideau toţi gura cît puteau mai mare şi mai căscau o dată vreme de o jumătate de ceas, uneori mai mult, alteori mai puţin, cum socotea stareţul că trebuie să ţină prînzul, după sfîntul din calendarul zilei aceleia. După aceea se înşirau în alai, purtînd în frunte doi prapuri. Pe unul din ei era zugrăvit chipul Virtuţii, pe celălalt al Norocului. Cel dintîi frate care deschidea alaiul ducea prapurul Norocului. În urma lui păşea al doilea, purtînd prapurul Virtuţii şi ţinînd în mînă busuiocul înmuiat în apă de argint—viu, de care pomeneşte Ovidiu în *Fastele* lui; cu acea sfîntă agheasmă stropea tot timpul pe fratele dinaintea lui.

— Această rînduială a alaiului, a spus Panurge, e potrivnică învăţăturii lui Cicero şi a filozofilor academici, care spun că Virtutea trebuie să aibă pasul înaintea Norocului.

Fraţii ne—au lămurit că Virtutea trebuie să lase întîietate Norocului, ca să—l poată ajunge cu biciul

din urmă.

În timpul cît treceau în alai, fraţii murmurau un cîntec printre dinţi, dar nu ştiu ce axion era, fiindcă nu înţelegeam limba pe care o vorbeau. Ascultîndu—i mai bine, am băgat de seamă că nu cîntau decît din urechi. Ce muzică plină de frumuseţe ! Cît de bine se împletea cu sunetul clopotelor! Nu se ivea nici o nepotrivire.

Pantagruel a rostit cîteva vorbe înţelepte despre alaiul lor:

— Aţi băgat de seamă, ce minte subţire au aceşti fraţi? Au ieşit cu alaiul lor pe o uşă a bisericii şi s—au întors pe alta. Îţi dau cuvîntul meu că sînt oameni subţiri: subţiri şi suflaţi cu aur, subţiri ca un jungher de plumb, subţiri, nu subţiaţi, cernuţi prin sită subţire.

— Această subţirime izvorăşte dintr—o filozofie prea ascunsă, a spus fratele Ioan. S—o ia dracul! Nu pricep nimic.

— Tocmai de aceea mi se pare de temut, fiindcă e neînţeleasă. Căci subţirimea văzută, cunoscută şi de toţi ştiută, pierde nu numai însuşirea, dar şi numele ei: se cheamă grosolănie. Nici vorbă despre aşa ceva la aceştia.

Alaiul încheindu—se, ca o plimbare sau ca o mişcare prielnică sănătăţii, fraţii fredoni au trecut în prînzitor şi s—au aşezat în genunchi sub masă, sprijinindu—şi pieptul şi burta pe un felinar. Atunci intra marele Galent, purtînd în mînă o furcă cu care le dădea să mănînce. Începeau masa cu brînză şi o sfîrşeau cu muştar şi lăptuci, după obiceiul celor vechi, pe care îl aminteşte Marţial. La sfîrşitul mesei primea fiecare cîte o porţie bună de muştar.

Mîncărurile lor erau acestea:

Duminica: scrumbii, caltaboşi, cîrnaţi, fripturi felurite, ficat de gîscă la frigare, potîrnichi, şi, ca de obicei, brînză la începutul mesei şi muştar la sfîrşit.

Lunea: mazăre cu slănină şi bogate adnotări între boabe.

Marţea: anafura, plăcintă, dulciuri, pesmeţi şi pişcoturi.

Miercurea: capete de miel, de viţel, de bursuc (bursuci se găsesc mulţi în acele locuri).

Joia: şapte feluri de ciorbe şi, ca încheiere, nelipsitul muştar.

Vinerea: nimic decît coarne, şi (după cum le—am văzut la faţă) nu tocmai bine coapte.

Sîmbăta rodeau oase, dar nu fiindcă ar fi fost săraci sau suferinzi; dimpotrivă, toţi erau înzestraţi cu burţi bine împlinite.

Băutura lor era un vin „împotriva—norocului", cum îl numeau ei.

Cînd voiau să mănînce sau să bea, îşi lăsau glugile pe piept cum se lasă în jos fereastra coifului.

După masă se rugau lui Dumnezeu murmurînd. În restul zilei aşteptau judecata de apoi şi făceau fapte de milostenie. Duminica se luau la bătaie. Luni îşi dădeau bobîrnace. Marţi se scărpinau unii pe alţii. Miercuri se trăgeau de limbă. Joi îşi suflau unii altora nasul. Vineri se gîdilau între ei. Sîmbătă se biciuiau care pe care.

Aşa trăiau în cuprinsul mănăstirii. Iar cînd, la porunca stareţului, ieşeau în lume, nu aveau voie, sub ameninţare de cumplită pedeapsă, nici să se atingă de peşte, nici să—l mănînce (dacă se aflau pe mare sau în altă parte pe apă) şi nici carne oricare ar fi fost (dacă se găseau pe uscat). Era bine ştiut pentru fiecare că, întrucît aveau parte la ei acasă de toate bunătăţile, nu le era îngăduit să fie nici hrăpitori, nici lacomi. În privinţa aceasta erau de neclintit, ca Stînca Marpeziană. Pe toate le făceau cu măsură şi la timp potrivit, cîntînd din urechi, aşa precum am spus. Cînd soarele apunea în mare, îşi trăgeau cizmele şi îşi potriveau unul altuia pintenii; îşi aşezau ochelarii pe nas şi se pregăteau de culcare. La miezul nopţii, Galentul intra în dormitor şi toată lumea călugărească era în picioare. Fraţii îşi ascuţeau bricele, iar după săvîrşirea slujbei îşi aşezau mesele dinainte şi mîncau aşa cum am spus.

Fratele Ioan Retezătorul, privind pe veselii călugăraşi şi văzînd rînduiala mănăstirii, nu s—a putut stăpîni şi a strigat cît a putut:

— Ah, ce mai şobolani de bucătărie ! Frînge—le—aş gîtul şi duce—m—aş după ei! Of, de ce nu—i aici Priap, ca în sărbătoarea de noapte a Canidiei, să—i asculte cum murmură din şezut, cu basul şi cu contrabasul! Abia acum îmi dau seama că ne găsim la capătul pămîntului. În ţara nemţească se dărîmă mănăstirile şi se răspopesc călugării; aici ei sînt sfinţiţi de—a—n—doaselea şi în răspăr !

CAPITOLUL XXVIII. Cum Panurge, punînd întrebări unui frate fredon, a primit răspunsuri scurte

În timpul acesta Panurge n—a făcut altceva decît să privească mutrişoarele acestor minunaţi fredoni. Apucînd de mînecă pe unul din ei, sfrijit ca o scrumbie afumată, l—a întrebat:

Panurge — *Fraier* fredon fredonel, unde—s fetele?

Fratele a răspuns scurt — Jos.

Panurge — Sînt multe?

Fratele — Nu.

Panurge — Cîte sînt cu toate?

Fratele — Opt.

[.....]

Fratele — Albi.

Panurge — Ciorapii?

Fratele — Lungi.

Panurge — Cu ce se îndeletnicesc toata ziua?

Fratele — Stau.

Panurge — Ies cîteodată sa se plimbe?

Panurge — Să trecem acum în bucătăria feţelor. Nu te grăbi .

P*anurge* — Ce fac mai înainte?

Fratele — Foc.

Panurge — Ce le trebuie ca sa aprindă focul?

Fratele — Jar.

Panurge — Ce le daţi să ardă?

Fratele — Lemn.

Panurge — Ce fel de lemn?

Fratele — Fag.

Panurge — Şi pentru surcele?

Fratele — Brad.

Panurge — Dar în chilii ce fel de lemn ardeţi? Să ştii că eu fac parte pe din două cu fetele; cît e tainul lor?

Fratele — Mult.

Panurge — Ce le daţi?

Fratele — Pîini.
Panurge — De grîu sau de secara?
Fratele — Grîu.
Panurge — Dimineaţa ce le daţi?
Fratele — Terci.
Panurge — La prînz ce carne manîncă?
Fratele — Miel.
Panurge — Cum îl gătesc?
Fratele — Fript.
Panurge — Ce fel de ciorba?
Fratele — Borş.
Panurge — Ce fel de peşte?
Fratele — Crap.
Panurge — Alt peşte, nu?
Fratele — Somn.
Panurge — Şi mai ce?
Fratele — Raci.
Panurge — Afară de raci?
Fratele — Scoici.
Panurge — Cum le plac fetelor ouăle?
Fratele — Tari.
Panurge — Asta—i tot ce mănîncă?
Fratele — Nu.
Panurge — Dar ce mai mănîncă?
Fratele — Pui.
Panurge — Şi altceva?
Fratele — Porc.
Panurge — Numai atît?
Fratele — Curci.
Panurge — Alte păsări?
Fratele — Gîşti.
Panurge — Pentru prăjeală ce le daţi?
Fratele — Unt.
Panurge — Şi ce fel de plăcinte?
Fratele — Dulci.
Panurge — Struguri mănîncă?
Fratele — Mulţi.
Panurge — Cum le place să fie?
Fratele — Copţi.
Panurge — Alte poame, nu le daţi?
Fratele — Nuci.
Panurge — De băut, beau?
Fratele — Rar.
Panurge — Ce beau mai bucuros?
Fratele — Vin.
Panurge — Ce fel de vin?
Fratele — Bun.
Panurge — Alb sau roşu?
Fratele — Alb.
Panurge — În timpul iernii, ce fel de vin beau?
Fratele — Sfînt.
Panurge — Primăvara?
Fratele — Nou.

Panurge — Vara?
Fratele — Vechi.
Panurge — Şi toamna, la culesul viilor?
Fratele — Must.
Panurge — Mulţumesc.
— Ei drăcie cu pălărie ! a strigat fratele Ioan, dar bine mai trăiesc ştrengăriţele ! Grăsuţ trebuie sa le fie fredoneţul şi grăbit la aşternut, după atîta belşug de băutură şi de mîncare,
— Aşteaptă puţin, a spus Panurge, că n—am sfîrşit.
Panurge — Care—i ceasul la care se culcă fetele?
Fratele — Opt.
Panurge — Iar la sculare?
Fratele — Opt.
— Uitaţi—vă la el! a spus Panurge. E cel mai drăguţ fredonel, pe care o să umblu călare la vară. Să dea Dumnezeu şi binecuvîntatul sfîntul Fredon şi binecuvîntata cuvioasa Fredonica, să ajungi într—o zi cel dinţii judecător al Parisului! Maica ta, Cristoase ! Cum ai mai grăbi judecăţile ! Cum ai mai scurta pricinile ! Cum ai mai vîntura hîrtiile ! Cum ai mai da peste cap dovezile ! Ei, să trecem acum la alte bunătăţi şi să vorbim mai pe şleau despre milostivele noastre surori sus—pomenite.
Panurge — Cum e trupul lor?
Fratele — Plin.
Panurge — Şi mai cum?
Fratele — Cald.
Panurge — Pîntecele?
Fratele — Larg.
Panurge — Buricul?
Fratele — Mic.
Panurge — Sub buric ce au?
Fratele — Păr.
Panurge — Ce fel de păr?
Fratele — Creţ.
Panurge — Ce culoare?
Fratele — Blond.
Panurge — Iar cele bătrîne?
Fratele — Alb.
Panurge — Cum sînt la aşternut?
Fratele — Iuţi.
Panurge — Sînt rele de muscă?
Fratele — Cam.
Panurge — De cîte ori le cercetaţi?
Fratele — Des.
Panurge — Şi cum le ţineţi în braţe?
Fratele — Strîns.
Panurge — Şi ele ce spun?
Fratele — Tac.
Panurge — Copii fac?
Fratele — Nu.
Panurge — Cum vă culcaţi?
Fratele — Goi.
Panurge — Gîndeşte—te la jurămîntul pe care l—ai făcut şi spune: cîte binecuvîntări pe brînci le daţi fetelor în fiecare zi?
Fratele — Cinci.
Panurge — Şi noaptea?
Fratele — Opt.
— Ia te uită, păcătosul! a spus fratele Ioan. Parcă s—ar teme să nu treacă peste treisprezece. Mai mare

ruşinea!

Panurge — Să fie cu putinţă, frate Ioane? Tu te—ai încumeta să te masori cu vitejia lui? Ceilalţi fac la fel?

Fratele — Toţi.

Panurge — Care—i cel mai harnic dintre toţi?

Fratele — Eu.

Panurge — Şi nu dai greş niciodată?

Fratele — Nici.

Panurge — Mărturisesc drept că m—ai cam pus pe gînduri şi nu mai ştiu ce să cred. Ia spune, după ce ţi—ai vărsat tot focul în ajun, mai ai şi pentru a doua zi?

Fratele — Mai.

Panurge — Aţi găsit faimoasa iarbă din India, despre care pomeneşte Teofrast? Dar dacă, zic, printr—o împrejurare oarecare, eşti nevoit să scurtezi numărul rugăciunilor, cum te simţi?

Fratele — Rău.

Panurge — Şi fetele, ele ce zic?

Fratele — Cer.

Panurge — Adică mai vor?

Fratele — Vor.

Panurge — Şi dacă nu le binecuvîntaţi, ce fac?

Fratele — Plîng.

Panurge — Şi ce le daţi?

Fratele — Pumni.

Panurge — Iar ele ce fac ca să se apere?

Fratele — Pîrţ !

Panurge — Aminteşte—ţi de jurămîntul ce—ai făcut şi spune: în care zi a săptămînii te simţi mai moleşit?

Fratele — Luni.

Panurge — Şi care—i luna anului în care eşti mai în putere?

Fratele — Mai.

Panurge — Am înţeles.

Panurge a zîmbit şi a spus:

— Aveţi în faţa dumneavoastră pe fratele cel mai strîmtorat din lume. L—aţi auzit cît e de scurt, de strîns la vorbă şi de zgîrcit în răspunsuri. Cred că ar fi în stare să împartă în patru un fir de muştar!

— O fi, a spus fratele Ioan, dar cu fetele lui vorbeşte mai pe îndelete. Zici că ar fi în stare să taie un fir de muştar în patru? Sfinte Sisoie ! Cred că ar înfulica o pulpă de viţel din două înghiţituri şi ar da de duşcă dintr—o dată o vadră de vin ! Uită—te la el, cît e de deşelat!

— Călugării ăştia, a spus Epistemon, sînt soi rău. Se arată lacomi la mîncare şi spun că n—au altceva pe lume decît viaţa. Ce naiba mai au atunci regii şi împăraţii?

CAPITOLUL XXIX. De ce lui Epistemon nu—i plac posturile

— L—aţi auzit pe acest mîrlan de frate, că luna martie e cea mai prielnică destrăbălării?
— Da, a spus Pantagruel, deşi martie nu lipseşte niciodată din post, iar postul a fost rînduit tocmai pentru a potoli poftele trupului, a pune stavilă simţurilor şi a înfrîna pornirile cărnii.
— Aşadar, poţi să—ţi dai seama ce anapoda a judecat papa care cel dintîi ne—a poruncit să postim, deoarece acest prăpădit de călugăr mărturiseşte că în nici un alt timp al anului nu se simte mai îmboldit de ispita plăcerilor trupeşti. Şi e firesc să fie aşa întrucît, după cum toţi bunii şi pricepuţii doftori spun, bucatele cele mai aţîţătoare la dragoste trupească se mănîncă tocmai în timpul săptămînilor postului, precum mazărea, fasolea, ceapa, scoicile, scrumbiile, sălăţile şi toate celelalte verdeţuri, prielnice împreunării, ca varza creaţă, lăptuca, tarhonul, loboda, macul, untişorul, păpădia; de asemeni, hameiul, smochinele, orezul şi strugurii.
— Te va cuprinde mirarea aflînd, a spus Pantagruel, că bunul nostru papă a aşezat dinadins postul cel mare în acel timp al anului, cînd căldura păstrată în sînul pămîntului de—a lungul lunilor îngheţate ale iernii iese la iveală şi se răspîndeşte în toate mădularele odată cu sucul care musteşte în carnea copacilor; astfel, el a poruncit credincioşilor să mănînce în post tocmai acele bucate care, cum spuneai, ajută la înmulţirea neamului omenesc. Acum îmi amintesc că în catastiful de botezuri din Thouars, după cum am văzut cu ochii, numărul celor nou—născuţi e mai mare în octombrie şi în noiembrie decît în toate celelalte zece luni ale anului. Socotind vremea înapoi, înseamnă că au fost zămisliţi în timpul postului!
— Am ascultat cu multă plăcere vorbele ce—ai rostit, a spus fratele Ioan, dar popa din Jambert credea altminteri. El zicea că femeile sînt mai puioase la vremea aceea, nu din pricina mîncărurilor amintite, ci numai şi numai fiindcă toţi duhovnicii răpănoşi, predicatorii încălţaţi şi alţi pleşcari mai mărunţi ameninţă cu blestemul iadului şi cu ghearele lui Scaraoţchi pe bărbaţii însuraţi care săvîrşesc în post păcatul preacurviei, iar aceştia, neîndrăznind să se mai întindă cu slujnicele, sînt nevoiţi a rămîne pe lîngă muierile lor. Am zis!
— Tălmăciţi fiecare aşezarea postului după cum vă trăsneşte prin cap, a spus Epistemon, născocind tot felul de pilde în sprijinul susţinerilor dumneavoastră. Adevărul e că dacă s—ar şterge posturile, ceea ce găsesc că ar fi cu cale, cei dintîi care s—ar împotrivi ar fi, după cît cunosc, tocmai doftorii. Fiindcă oamenii nemaipostind nu s—ar mai îmbolnăvi, iar doftoricescul meşteşug nemaifiind la preţ, felcerii ar muri de foame. Toate bolile se prăsesc în timpul postului. Postul e răsadniţa şi patul prielnic, în care încolţesc toate racilele ! Nu numai atît. Ajunarea nu slăbeşte numai sănătatea trupului, dar mai ales tulbură liniştea sufletelor. Diavolii îşi găsesc de lucru, habotnicii scot capul şi popii îşi fac mendrele cu puzderia lor de sinoade, predici, spovediri, iertări, canoane, afurisenii. Nu vreau să spun că arismaspienii[37] ar fi în privinţa aceasta mai buni decît noi. Vorbesc numai ce e drept.
— Ascultă, cocoşel cocoşat, fredonel fredonat, omul acesta nu ţi se pare că e un eretic?
Fratele — E!
Panurge — Şi pentru a—şi primi pedeapsa ce—ar trebui să fie?
Fratele — Ars!
Panurge — Şi cît mai repede?
Fratele — Cît.
Panurge — Fără să—l mai fierbem?
Fratele — Da.
Panurge — Şi cum să—l punem pe foc?
Fratele — Viu.
Panurge — Şi cum să—l scoatem?
Fratele — Mort.
Panurge — Te—a supărat rău?
Fratele — Rău.
Panurge — Şi ce ţi se pare a fi?
Fratele — Drac.
Panurge — Mai rău decît nebun?

---

[37] Popor din nord. Probabil aluzie la faptul că, primind Reforma, nu mai ţineau postul catolic.

Fratele — Mai.
Parurgc — Cum trebuie să piară, aşadar?
Fratele — Fript.
Panurge — Au mai fost şi alţii ca el?
Fratele — Mulţi.
Panurge — Şi au fost arşi?
Fratele — Toţi.

— Nu pricep ce plăcere îţi face, a spus Epistemon, să stai la sfat cu acest călugăr janghinos, şi te—aş ţine de rău dacă nu te—aş cunoaşte.

— Ba nu ,zău, a spus Panurge, flăcăul îmi place şi bucuros l—aş duce să i—l arăt lui Gargantua. Cînd mă voi însura îl voi da nevestei mele să—l ţină pe lîngă ea.

— Adică să se ţină cu ea, a spus Epistemon.

— Panurge, iubitule, ce—ai căutat ai găsit, a spus fratele Ioan. De ce ţi—a fost scris n—ai să scapi. Ai să porţi coarne pînă şi—n călcîie !

CAPITOLUL XXX. Cum am ajuns în ţara Mătăsurilor

Bucuroşi că am cunoscut credinţa cea nouă a fraţilor fredoni, ne—am urmat calea pe apă încă două zile. A treia zi, cîrmaciul nostru a desluşit în zare un alt ostrov, mai frumos şi mai plăcut decît toate cele întîlnite pînă atunci. Ostrovul se numeşte al Postavurilor, fiindcă toate drumurile lui sînt aşternute cu postav. Tot acolo se afla şi ţinutul Mătăsurilor, cel mult lăudat de pajii de la curte. Copacii şi ierburile mari nu—şi leapădă niciodată podoaba florilor, nici frunzele lor, care sînt de catifea şi de damasc. Dobitoacele şi păsările sînt ţesute la gherghef. Multe din ele, ca şi copacii de altminteri, semănau cu păsările şi dobitoacele de la noi. Mai erau şi altele pe care nu le văzusem niciodată: elefanţi mişcîndu—se greu — şase de parte bărbătească, şase de parte femeiască — dintre cei arătaţi de îmblînzitorul lor în circ, la Roma, pe timpul lui Germanicus, nepotul împăratului Tiberiu. Am văzut elefanţi ştiutori de carte, muzicanţi, dănţuitori, filozofi. Stăteau la masă în bună rînduială, mîncau şi beau în tăcere, ca nişte călugări cuminţi în prînzitorul lor mănăstiresc. Au un nas lung de doi coţi (noi îi zicem trompă) cu care beau apă, apucă prune, curmale şi altele de—ale gurii. Se apără şi lovesc cu el, cum lovim şi ne apărăm noi cu braţul. Cînd pornesc la luptă, azvîrlă oamenii în văzduh şi—i lasă să cadă la pămînt, făcîndu—i să crape de rîs. Au urechi mari şi frumoase, ca nişte tărăboanţe. Îndoaie picioarele şi din genunchi şi din glezne. Cei care îi înfăţişează altfel nu i—au văzut niciodată, decît zugrăviţi pe pînză. În gură, printre dinţi, poartă două coarne. Aşa le numeşte Juba, iar Pausanias spune de asemeni că sînt coarne, nu sînt dinţi; Filostrat, dimpotrivă, că sînt dinţi, nu coarne. Mie totuna mi—e, dar trebuie să aflaţi că sînt de fildeş curat, au o lungime de trei pînă la patru coţi şi pornesc din falca de sus, iar nu din cea de jos. Dacă v—aţi lăsat amăgiţi de cei care spun altfel, aţi nimerit—o mai rău decît Elian, şoimanul minciunilor. Pliniu a văzut elefanţi cu clopoţei jucînd pe frînghie ca saltimbancii şi călcînd peste mese, în plin ospăţ, fără să facă vreun rău băutorilor.

Am văzut un rinocer aidoma cu cel pe care mi l—a arătat oarecînd Henri Clerberg: nu se deosebea mult de un vier bătrîn pe care l—am văzut în tîrg la Limoges, atît numai că avea deasupra botului un corn ascuţit la vîrf, lung de vreun cot, cu care se bizuia să lupte chiar împotriva elefantului, spintecîndu—i burta (care—i partea lui cea mai slabă) şi lăsîndu—l mort—înţepenit.

Am văzut treizeci şi doi de inorogi. Inorogul e o fiară de—o cruzime nemaipomenită; seamănă la trup cu un armăsar voinic, are capul ca al cerbului, picioare de elefant, coada în sfredel ca mistreţul, iar în frunte poartă un corn negru şi ascuţit, lung de vreo şase sau şapte picioare, atîrnîndu—i ca creasta unui cocoş de India. Cînd porneşte la luptă sau vrea să se slujească de el în alt chip, îl ridică în sus, iar cornul se întăreşte ca un os. Am văzut pe unul într—o haită de alte fiare sălbatice, dărîmînd cu cornul o fîntînă.

Panurge îmi spunea că unul din mădularele lui ar semăna cu acel corn, dar nu în lungime, ci în cealaltă însuşire a lui.

Am văzut lîna de aur pe care a răpit—o Iason. Cei care spun că nu era lînă, ci un măr de aur, n—au fost niciodată pe ostrovul Postavurilor.

Am văzut un cameleon, aşa cum îl zugrăveşte Aristotel şi cum mi l—a arătat şi mie o dată Charles Marais (un felcer de mare renume de pe Ron). Cameleonul se hrănea cu aer ca şi alţii de soiul lui.

Am văzut trei hidre, aidoma cu cele pe care le ştiam din alte părţi; sînt nişte şerpi avînd fiecare cîte şapte capete.

Am văzut paisprezece fenicşi. În cărţi scrie că nu—i pe lume decît unul singur; dar după slaba mea judecată, cei care spun astfel, numească—se ei chiar Firmien Lactance, n—au văzut fenicşi decît în ţara basmelor.

Am văzut pielea măgarului lui Apuleius. Am văzut trei sute nouă pelicani şi şase mii şaisprezece păsări ale paradisului, mergînd în şir şi ciugulind lăcustele din grîu; am văzut pasărea cu cap de cîine, piţigoi, mulgătoarea—caprelor, ulii, crotonotari (vreau să spun: onocrotali) cu gîtul lung, stimfalide, scorpii, pantere, dorcade, cerbi, cinocefali, satiri, cartozoni, tauri negri, monopede, pefagi, cefagi, neari, steri, cercopiteci, bizoni, musimoni, bituri, ofiri, păsări de noapte şi grifoni.

Am văzut Jumătatea—Postului călare; Mărţişor şi Cireşar îi ţineau scara. Am văzut oameni—lupi, centauri, tigri, leoparzi, hiene, camelo—pardali, licorni.

Am văzut un peşte mic, numit opritor (grecii îi spun *echeneis)*. Se proptise înaintea unei corăbii mari şi o ţinea pe loc, deşi corabia plutea în larg cu toate pînzele sus, desfăşurate în bătaia vîntului. Cred că era corabia lui Periandru, tiranul pe care un peştişor l—a împiedicat să—şi urmeze calea. Mutianus l—a

văzut tot în ţara Mătăsurilor, nu în altă parte. Fratele Ioan spunea că în grădinile Parlamentului, unde se ţin judecăţile, trăiesc două soiuri de peşti. Unii care rod carnea şi otrăvesc inimile împricinaţilor, seniori şi ţărani, bogaţi şi săraci, mari şi mici; aceştia sînt rechinii. Ceilalţi sînt peşti—opritori, care se pun de—a curmezişul judecăţilor şi le ţin în loc la nesfîrşit.

Am mai văzut maimuţe, pantere, rîşi şi cefalopozi (care au picioarele dinainte ca nişte mîini şi labele dinapoi ca nişte picioare de om); apoi cucorute şi eali, mari ca nişte hipopotami, cu coada ca a elefantului, cu fălci ca ale mistreţului şi coarne mişcătoare ca urechile de măgar. Cucorutele sînt nişte dobitoace foarte sprintene, de mărimea catîrilor din Mirebalais, au gîtul, coada şi pieptul de leu, picioare de cerb, botul despicat pînă la urechi, iar în gură numai doi dinţi, unul sus şi altul jos. Se zice că au glas de om, dar eu nu le—am auzit vorbind. (Unii spun că nimeni n—a văzut vreodată un cuib de vultur; eu am văzut unsprezece, să ţineţi minte.)

Am văzut halebarde potrivite dinadins pentru mîna stîngă, ceea ce nu ştiam să fie.

Am văzut manticori, nişte animale foarte ciudate: au trup de leu, părul roşu, faţa şi urechi de om, trei şiruri de dinţi petrecîndu—se unii într—alţii, cum vîri degetele de la o mînă printre degetele celeilalte. Poartă un ac în coadă, împungînd cu el, ca scorpia, şi au glasul frumos.

Am văzut catoblepi, alte fiare sălbatice, cu trupul mic şi capul peste măsură de mare, abia se pot ridica de la pămînt. Ochii le sînt atît de veninoşi, încît oricine îi priveşte moare pe loc, ca cei trăsniţi de căutătura şarpelui—bazilic.

Am văzut dobitoace cu două spinări, care mi s—au părut nespus de vesele şi de jucăuşe; îşi săltau tîrtiţele în vînt ca nişte cozi de codobatură.

Am văzut — ce nu mai pomenisem pînă atunci — raci de apă dulce mergînd ca soldaţii în rînd, unul lîngă altul. Nu mă mai săturam privindu—i !

CAPITOLUL XXXI. Cum am văzut în ţara Mătăsurilor pe Se—Zice şi despre şcoala martorilor

Trecînd mai departe prin ţara Mătăsurilor, am văzut înaintea noastră, despicîndu—se pînă în adînc valurile Mării—de—Mijloc, aşa cum, în largul noianului de ape al Arabiei s—a despărţit în două Marea Roşie, ca să lase calea deschisă evreilor la ieşirea lor din Egipt. Am zărit pe Triton cîntînd din scoica lui uriaşă, pe Glauco, pe Proteu, pe Nereu şi pe ceilalţi zei şi balauri ai mărilor. O puzderie fără număr de peşti de tot soiul jucau, zburdau, săltau, se războiau, răsuflau, se împreunau, vînau, se hărţuiau, se pîndeau, se sfătuiau, se sfădeau, se împăcau, se hîrjoneau şi petreceau.

În alt loc, nu prea departe, am zărit pe Aristotel cu un felinar în mînă, aidoma pustnicului zugrăvit de Saint—Cristophe: privea în jurul lui cu luare—aminte şi însemna tot ce vedea. În spatele lui stăteau ca nişte ciraci ai lui alţi filozofi: Apian, Eliodon, Atheneu, Porfir, Pancraţiu, Arhadian, Numenius, Poseidonius, Ovidius, Opian, Olympius, Seleucus, Leonida, Agatocle, Teofrast, Demostrat, Mutianus, Nimfodor, Elian şi alţi cinci sute de oameni fără treabă, ca Chrysip şi Aristarc din Sola, care vreme de cincizeci şi opt de ani a privit zborul albinelor, fără ca altceva să mai facă. Am zărit printre ei pe Pierre Gilles, care ţinea în mînă o oală şi cerceta cu multă luare—aminte udul peştilor.

Privind încă o dată minunata ţară a Mătăsurilor, Pantagruel a spus:

— Privirile mele s—au îmbătat de atîtea frumuseţi, dar de săturat, nu m—am săturat. Îmi chiorăie maţele de foame!

— Să încercăm, am spus eu, să gustăm din aceste frunze de anacam—serote[38], care ne sînt la îndemînă. Ptiu! nu—s bune de nimic!

Am cules cîteva corcoduşe care atîrnau pe un colţ de covor, dar n—am izbutit nici să le mestec, nici să le înghit. Aş fi jurat că—s jurubiţe de mătase! N—aveau nici un fel de gust. Îmi vine să cred că în acest loc învăţase Heliogabal să ospăteze pe flămînzi. După ce—i ţinea neînfricaţi făgăduindu—le feluri alese, îmbelşugate, împărăteşti, le punea dinainte bucate plăsmuite din ceară, din marmură şi din lut sau zugrăvite pe faţa de masă.

Cutreierînd, aşadar întreg ţinutul pentru a găsi ceva de mîncare, am auzit deodată un zgomot răsunător şi împrăştiat, ca şi cum ne—am fi aflat la Bazacle, lîngă Toulouse, unde spală femeile rufe cu lopăţica.

Fără să mai stăm pe gînduri, ne—am îndreptat spre partea de unde pornea larma aceea. Am dat peste o babă cocoşată, strîmbă şi pocită. Numele ei era Se—Zice. Avea gura lăbărţată pînă la urechi, în gură îi jucau şapte limbi şi fiecare limbă era despicată în alte şapte. Vorbea necontenit despre orice, cu toate limbile şi în toate graiurile lumii. Întreg trupul ei, din cap pînă—n picioare, era numai urechi; avea atîtea urechi, cîţi ochi avea pe vremuri Argus. Baba era oarbă şi oloagă de picioare.

Am văzut în jurul ei o mulţime nemăsurată de bărbaţi şi de femei, ascultînd—o cu luare—aminte. Am deosebit printre ei cîţiva care păreau a fi oameni în toată firea; unul ţinea în mînă un glob al pămîntului şi, arătîndu—l celorlalţi, le împărţea lămuriri despre tot ce vedea pe el. În cîteva ceasuri, ascultătorii ajungeau învăţaţi. Omul acela avea o ţinere de minte nemaipomenită şi vorbea frumos despre o seamă de lucruri minunate, pe care, dacă ai vrea să le cunoşti tu însuţi, nici o viaţă de om nu ţi—ar ajunge şi nici a o suta parte din ele nu le—ai şti: despre piramidele Nilului şi ale Babilonului, despre troglodiţi, himantopozi, blemiţi, pigmei, canibali, despre munţi hiporboreeni; despre oegipanzi şi alte drăcii pe care le aflase de la doamna Se—Zice.

Am văzut, tot acolo, pe Herodot, pe Pliniu, pe Solon, pe Filostrat, pe Mela, pe Strabon şi pe alţii din cei vechi; apoi pe marele iacobin Albert, pe Pierre Temoin, papa Pius II, Volateran, pe bărbatul viteaz Polo Iovio, Jacques Cartier, Şafton Armeanul, Marco—Polo Veneţianul, Ludovic Romanul, Pietro Alvarez şi nu mai ştiu pe cîţi alţii dintre cronicarii de astăzi, ascunşi după un covor şi scriind pe furiş fel de fel de isprăvi mari, toate auzite de la Se—Zice.

În dosul unei perdele de catifea, pe care erau zugrăvie frunze de izmă—creaţă, se strînseseră în jurul lui Se—Zice o mulţime de şcolari silitori şi destul de tineri, din Perche şi din Manceau. Întrebîndu—i ce învaţă, am aflat că din fragedă lor pruncie se pregătesc şi se deprind să fie martori. Ei ajung să stăpînească atît de bine acest meşteşug, încît, întorcîndu—se acasă, reuşesc să trăiască în chip cinstit din meseria de martor, vînzînd mărturii învăţate de la Se—Zice, celor care le plătesc mai mult ziua de lucru.

---

[38] Plantă închipuită, reaprinzînd o dragoste stinsă.

Puteţi să—mi spuneţi despre ei orice veţi vrea, dar nouă ne—au dat să ne înfruptăm din pîinea lor şi ne—au îmbiat să bem din ulciorul lor, pe săturate. Ne—au sfătuit apoi prieteneşte să mai ocolim adevărul, pe cît ne va fi cu putinţă, dacă dorim să ajungem binevăzuţi la curtea marilor seniori.

CAPITOLUL XXXII. Cum am nimerit în ţara Luminilor

Răuprimiţi şi prosthrăniţi în ţara Mătăsurilor, am pornit mai departe pe mare şi am mers astfel vreme de trei zile. A patra zi, dis—de—dimineaţă, ajungînd în apropiere de ostrovul Luminilor, am zărit pe deasupra valurilor un joc uşor de focuri zburătoare. în ceea ce mă priveşte, mi—am închipuit că sînt nu felinare, ci peşti, ale căror cozi înflăcărate se zbăteau peste ape; sau poate licurici care scînteiau de departe, cum lucesc către asfinţit, la noi în ţară, boabele de orz cînd dau în pîrg. Cîrmaciul ne—a spus însă că erau felinare de strajă. Întreg ţinutul era luminat de jur împrejur de aceste felinare din partea locului, care călăuzeau alte felinare străine, de cordelieri şi iacobini, venite să ia parte la conciliul ce *se* ţinea acolo.

Ne—am temut să nu fie vreun semn de furtună; dar cîrmaciul ne—a liniştit, spunîndu—ne să n—avem nici o grijă.

CAPITOLUL XXXIII. Cum am coborît pe ţărmul Lihnobienilor şi am intrat în ţara Luminilor

Ajungînd la ostrovul Luminilor, Pantagruel a zărit în vîrful unui foişor înalt fanarul de la Rochelle, care ne—a luminat calea. Am mai văzut fanarul de la Păros din Nauplia, şi pe cel din Atena, aprins pe Acropole în cinstea Minervei. Aproape de ţărm se află un mic sat unde locuiesc lihnobienii, un neam de oameni care trăiesc din lumină, ca în ţara noastră călugării—cerşetori din pantahuza maicilor. Sînt oameni cumsecade şi harnici. (Demostene tot aici s—a luminat.) Din satul acela şi pînă la palat am fost însoţiţi de trei obeliscolihniţi care sînt străjile înarmate ale ţărmului, purtînd fesuri înalte ca albanezii. Le—am arătat pricina călătoriei noastre şi dorinţa ce—aveam de a primi din partea reginei Luminilor un felinar, care să ne lumineze calea şi să ne călăuzească pînă la oracolul Butelcii. Ne—au făgăduit că ne vor sta în ajutor, adăugind că am sosit într—un ceas priincios, cînd vom putea să alegem un felinar de mîna întîi, întrucît tocmai atunci se ţinea un sinod al lor.

Ajungînd la palatul domnesc, ne—am înfăţişat reginei, însoţiţi de două felinare de onoare: unul era felinarul lui Aristofan, celălalt, felhuarul lui Cleante. Panurge, care cunoştea graiul lor, le—a arătat, în puţine cuvinte, ţinta călătoriei noastre. Regina ne—a făcut parte de—o primire prietenoasă şi ne—a poftit în seara aceea la masă, avînd a ne alege totodată felinarul dorit. Ne—am bucurat şi am primit poftirea, fără să uităm însă a cerceta şi a însemna cu grijă îmbrăcămintea, purtarea, mişcările ei, precum şi întreaga rînduială a ospăţului.

Regina era înveşmîntată într—un strai de cleştar limpede, frumos şlefuit şi încrustat cu diamanturi mari. Felinarele de sînge regesc erau îmbrăcate, unele în sticlă limpede şi sclipitoare, altele în marmoră străvezie de Capadochia. Celelalte, în aşchii subţiri de unghie, în foi de hîrtie şi în pînză ceruită. Lămpile erau înşiruite după tagma şi vechimea neamului lor. Am văzut una plămădită din lut, ca o oală, stînd printre cele mai de frunte; mult m—am mirat cînd am aflat că era lampa lui Epictet, pe care odinioară nimeni nu voia să dea trei mii de drahme.

Am privit cu luare—aminte întocmirea şi înfăţişarea lămpii cu mai multe fitiluri a lui Marţial, ca şi lampa cu douăzeci de flăcări, pe care a închinat—o zeilor fiica lui Tisias, Canope. N—am trecut fără să privim lampa care atîrna altădată la Teba în altarul lui Apolo Palatinul, şi strămutată mai tîrziu de Alexandru Cuceritorul la Cumes în Eolida. Am mai zărit o alta, vrednică de luare—aminte din pricina ciucurelui frumos de mătase roşie pe care îl purta: am aflat că e lampa lui Bertol, lumina legilor. Am mai însemnat pe răbojul minţii alte două, diferite de celelalte, fiindcă aveau la brîu două clistire. Mi s—a spus că una era *lumînarea—mare,* cealaltă *lumînarea—mică*[39]*,* a spiţerilor.

Venind ceasul de cină o dată cu asfinţitul, regina s—a aşezat în fruntea mesei, iar celelalte lămpi şi felinare, după treapta slujbelor lor. Fiecăruia i s—a pus dinainte, drept gustare, o lumînare groasă, afară de regină, pentru care s—a adus o făclie aprinsă, de ceară albă, mare şi vînjoasă, puţin înroşită la capăt. Felinarele de sînge regesc şi—au primit şi dumnealor partea ce li se cuvenea; felinarului episcopesc din Mirebalais i s—a dat o lumînare — din unt de nucă, iar celui din Poitou o lumînare ferecată. Dumnezeu mi—e martor cîtă lumină puteau să răspîndească feştilele lor! Nu mai vorbesc — despre alte felinare mai tinerele, care păreau să stea sub ascultarea unei lămpi bătrîne, şi luminau într—un fel deosebit de celelalte, în nişte culori care mie mi s—au părut cam deşucheate.

După cină ne—am dus să ne odihnim. A doua zi dimineaţa, cu învoirea reginei, ne—am ales drept călăuză unul din felinarele cele mai de seamă. Apoi ne—am luat rămas bun şi am pornit mai departe.

Mi s—a dus vestea de prost .
Unde eşti, iubita mea?
Fie—ţi milă!
Nu mai cred în iubire.
M—am despărţit de ea plîngînd în dragoste am suferit.
Cînt şi oftez.
Nu ştiu de ce?
Hai, iubito, hai!
Rumenă şi argăsită Frumoasa Françoise.

---

[39] *Luminare majus* şi *Luminare apothecarium* (lat.) — celebre farmacopei, apărute la sfîrşitul sec. al XVI lea.

Aşa gîndesc.
Nădejdea mea.
Aşa—mi place!
Mielul pocăit.
Daruri din Spania.
Rămas bun.
Să nu—ţi fie frică .
Cu ce—a greşit iubirea mea?
A sosit vremea să plîng
M—a făcut mama să—ţi seamăn
Mărturisesc
Mă voi întoarce *Dulcis amica*
Pampeluna
Ai minţit!
Bucuria mea
Pe jumătate
Verişoara Revino !
Cîntecele mele dragi
Vîră—te—n mine
Castelul De—a—ndoaselea!
Norocul chior Nemţoaica
Gîndul dragii mele
Frumoasa mea, n—ai făcut bine !
Doamne, rea—i muierea mea
Cînd inima va vorbi
Mănătăluţa verde
Tulburelul
Triste plăceri
Durerea mea
Ţesătoarea
Păstoriţo,
draga mea Pavana
La anii ce—au trecut
Freamăt de pădure
Va veni ziua aceea
Mixandra
La căldurică
Ce bine—i să iubeşti
Pe toate părţile.

I—am mai văzut jucînd după un cîntec din Poitou, pe care—l cînta un felinar din Saint—Maxent şi o gură—cască din Parthenay—le—Vieux. Trebuie să mai aflaţi, beţivilor, că felinarele ţineau foarte bine pasul danţului şi ţopăiau cum nu se poate mai frumos pe piciorul lor de lemn.

La sfîrşit, am mai închinat un pahar la botul—calului, iar regina ne—a dat să ne călăuzească pe unul din felinarele ei, care ne—o plăcea. Am ales unul, pe care—l ştiam prieten de—al cuviosului părinte Lamy şi pe care îl cunoşteam ca pe un om de ispravă. El m—a recunoscut de asemeni, şi mi s—a părut a fi cel mai luminat, cel mai săritor, cel mai învăţat, cel mai chibzuit, cel mai bun vorbitor, sufletul cel mai ales şi felinarul cel mai potrivit dintre care se aflau acolo.

La ieşirea din palat am auzit glasul unui felinar cu picior răsucit, care spunea că nu s—ar lipsi de o noapte bună, să—i dea cineva atîtea bună—dimineaţa, cîte castane au intrat în tocătura de ficat de gîscă, de la potop încoace. Voia să ne lase a înţelege că nu poate să mănînce şi să bea cu poftă decît noaptea, cînd felinarele sînt la locul lor, în tovărăşia lămpilor drăgălaşe. Soarele nu vede cu ochi buni asemenea ospeţe, dovadă că Jupiter, cînd a fost să se culce cu Acmena, mama lui Hercule, l—a ţinut ascuns vreme

de două zile, după ce, nu demult, aflase că Venus s—a dat în dragoste cu Marte.

CAPITOLUL XXXIV. Cum am ajuns la oracolul Butelcii

Luminaţi şi călăuziţi cu multă voioşie de acel vrednic felinar, am sosit la ostrovul căutat, unde sălăşluia oracolul Butelcii. Punînd piciorul pe uscat, Panurge s—a învîrtit o dată ca o sfîrlează şi i—a spus lui Pantagruel:

— După atîtea osteneli şi atîta trudă, iată—ne ajunşi la locul ce—am dorit!

A mulţumit cu multă cuviinţă felinarului, iar acesta ne—a îndemnat să avem încredere şi să nu ne înspăimîntăm de cele ce vom vedea.

Pentru a pătrunde pînă la templul sfintei Butelci, a trebuit să trecem printr—o întinsă podgorie, în care se aflau cele mai felurite soiuri de viţă, Falern, Malvoise, Muscadet, Tago, Beaune Mireveaux, Orleans, Picardent, Arbois, Coussi, Anjou, Graves, Vierron, Nerac şi altele. Via fusese săditä odinioară de însuşi Bachus, care a hărăzit—o să poarte frunze, flori şi ciorchini în toate timpurile anului, ca portocalii din San Remo. Bunul nostru felinar ne—a îndemnat să gustăm fiecare cîte trei struguri, să ne învelim încălţările în foi de viţă şi să prindem în mîna stîngă cîte o coardă verde. La capătul podgoriei am trecut pe sub o poartă bătrînă, pe care era cioplit cu multă gingăşie chipul unui băutor. De o parte stăteau rînduite tot felul de şipuri, butelci, clondire, butoaie, poloboace, oale, vedre şi amfore; apoi, atîrnînd la umbra unei bolţi de viţă, de partea cealaltă grămezi de usturoi, de arpagic, de ceapă, de şunci, de caltaboşi, de brînzeturi, de limbi afumate şi un fel de magiun amestecat cu foi de viţă. Chipul era înrămat cu multă migală într—un chenar împletit din coarde de viţă. Alături erau înşirate vreo sută de feluri de pahare: pahare cu picior, pahare cu talpă, ulcioare, pocale, potire, găvane, căuşuri, ploşti, ulcele şi alte arme de—ale lui Bachus. Pe pragul de sus al porţii, sub zoofor[40], erau scrise aceste două stihuri:

De vrei să treci această poartă,
Să ţii un felinar de toartă!

— Am avut grijă, a spus Pantagruel; în toată ţara Luminilor nu—i un felinar mai bun şi mai sfînt ca al nostru.

Poarta dădea spre o boltă largă şi frumoasă de viţă, încărcată cu struguri în cinci sute de culori şi de cinci sute de soiuri, potrivite şi alese de meşteşugul podgoreanului: galbeni, albaştri, ruginii, portocalii, liliachii, negri, albi, verzi, viorii, bulbucaţi, pistruiaţi, lungi ca ţîţa—vacii, băşicaţi, înspicaţi, despicaţi, ţuguiaţi, brumaţi, înfloraţi. La capătul ei, bolta era perdeluită cu trei tulpini de iederă bătrînă, iar printre frunze se deschideau o puzderie de luminişuri. Ajunşi aici, strălucitul nostru fanar ne—a poftit să ne întocmim cîte un fes albanez din frunze de iederă şi să ni—l punem pe cap. Ceea ce, fără zăbavă, am făcut.

— Niciodată, în cele trecute vremuri, preotesele lui Jupiter nu s—ar fi încumetat să treacă pe sub această boltă de viţă ! a spus Pantagruel.

— Credinţa lor însăşi le—ar fi oprit, a răspuns luminatul nostru felinar. Trecînd pe sub bolta cu struguri, le—ar fi stat vinul deasupra capului, şi ar fi însemnat să se lase stăpînite de puterea lui; preoţii, ca şi toţi cei ce—şi închină viaţa lor adîncind tainele dumnezeirii, trebuie să—şi păstreze sufletul liniştit, departe de tot ce—ar putea să le răscolească simţurile; iar dintre toate patimile trupeşti, cea mai tulburătoare de minte e beţia. Nici voi, trecînd pe sub această boltă, nu veţi fi vrednici a pătrunde în altarul sfintei Butelci dacă marea preoteasă Bacbuc nu va vedea frunze de viţă pe talpa picioarelor voastre, ca semn că nu vă e teamă de puterea vinului, ci, tocmai dimpotrivă, călcînd peste ea, o stăpîniţi.

— Nu sînt un mare învăţat, a spus fratele Ioan, şi îmi pare rău; dar în cartea rugăciunilor mele, în Apocalips, scrie, ca despre un lucru minunat, cum o femeie mergea avînd luna sub picioarele ei: aceasta vrea să însemne, după cum Bigot ne—a lămurit, că nu era din soiul celor cu capul în lună, adică lunatice cum s—ar zice. Iată de ce mă simt îndemnat să cred cele ce—ai spus, domnule felinar şi iubite prietene.

---

[40] Friză împodobită cu reprezentări de animale.

CAPITOLUL XXXV. Cum am coborît sub pămînt pentru a pătrunde în altarul Butelcii şi pentru ce Chinon e cel dintîi oraş din lume

Am coborît apoi sub pămînt, pe un drum sfredeluit în stînci de var. Pe peretele alb era zugrăvit, fără prea multe podoabe, un alai de femei şi de satiri, însoţind pe bătrînul Silene, care trecea rîzînd, călare pe măgar. I—am spus lui Pantagruel:

— Tinda aceasta îmi aminteşte o hrubă care se află în cel mai vechi oraş din lume, şi unde se găsesc chipuri tot atît de frumos zugrăvite ca şi cele de—aici.

— Unde? a întrebat Pantagruel. Care e cel mai vechi oraş din lume despre care vorbeşti?

— Chinon! am răspuns eu. Sau cum i se mai spune: Cainon, în Tourraine.

— Ştiu unde e Chinon—ul, a spus Pantagruel. Cunosc şi acel beci cu chipuri zugrăvite. Am deşertat acolo multe cupe de vin bun şi rece. Nu mă îndoiesc că e un oraş foarte vechi, după cum arată stema lui, pe care scrie:

Chinon, Cainon, străveche aşezare,
E mic oraşul, faima lui e mare.
Sus, străjuiesc pădurile—nverzite
Jos, curge Viena—n unde liniştite.

Dar de unde ai scos—o, că e cel mai vechi oraş din lume? Scrie undeva? Ce dovadă ai?

— Am citit în Sfînta Scriptură, că cel mai vechi ziditor de oraşe a fost Cain ;şi nu e greu de înţeles că a dat numele lui cetăţii pe care a întemeiat—o mai întîi: Cainon. După cum, mai tîrziu, urmîndu—i pilda, toţi ceilalţi ctitori de oraşe şi cetăţi au făcut la fel. Astfel, Atena şi—a primit numele ei de la Minerva, căreia grecii îi spun Atena, Alexandria de la Alexandru; Constantinopol de la Constantin; Pompeiopolis din Cilicia, de la Pompei; tot astfel s—au numit Canaaenii de la Cana; Sabeianii de la Saba; Asirienii de la Asur; apoi Ptolemais, Cezareea, Tiberium şi Herodium din Iudeea.

În timp ce schimbam între noi aceste cuvinte, am văzut ieşind un clondir mare —(felinarul nostru spunea că e filozof, sfetnicul sfintei Butelci), însoţit de străjile altarului, nişte butelcuţe franţuzeşti. Văzîndu—ne înarmaţi cu coarde de viţă şi încununaţi cu frunze de iederă (aşa cum am arătat), cunoscînd de—asemeni pe renumitul nostru felinar, ne—a poftit să intrăm fără sfială, dînd poruncă să fim duşi de—a dreptul la prinţesa Bacbuc, însoţitoarea sfintei Butelci şi marea preoteasă a tuturor tainelor lumii. Ceea ce s—a îndeplinit.

CAPITOLUL XXXVI. Cum am coborît treptele numerelor şi despre spaima care l—a cuprins pe Panurge

Am coborît o scară de marmură, care ducea sub pămînt: aici am ajuns la un loc neted şi ne—am oprit puţin. După aceea au urmat alte patru scări la fel. Panurge a întrebat:

— Am ajuns?

— Cîte scări aţi numărat?

— Una, două, trei, patru, a răspuns Pantagruel.

— Adună aceste numere, a spus felinarul. Cît fac?

— Zece, a răspuns Pantagruel.

— Urmează socoteala căreia Pitagora i—a spus *tetradă,* şi înmulţeşte aceleaşi numere cu zece.

— Zece, douăzeci, treizeci, patruzeci.

— Adună—le şi pe acestea.

— O sută.

— Înmulţeşte cu opt, şi cînd vei ajunge la acest număr predestinat, vom fi la poarta templului. Aceasta e adevărata *psihogonie* a lui Platon, atît de lăudată de învăţaţii academici, şi totuşi atît de puţin înţeleasă: fiecare jumătate a ei e alcătuită din unitatea a două numere prime, din două ridicate la pătrat şi două la cub.

De mare folos la coborîrea acestor trepte ne—au fost mai întîi picioarele, căci altminteri ne—am fi dus la vale de—a rostogolul, ca nişte butoaie, iar în al doilea rînd, felinarul nostru nepreţuit, căci nici o altă lumină n—am zărit. Parcă ne—am fi aflat în hruba sfîntului Patriciu în Hibemia sau în groapa lui Trofoniu din Beoţia.

Coborîsem cam şaptezeci şi opt de trepte, cînd Panurge a început să strige deodată către luminatul

nostru felinar:
— Minunate domn, te rog din adîncul inimii mele îngrijorate să ne întoarcem! Maică, măiculiţa mea, mor de frică ! Jur că nu mă mai însor! Ţi—ai dat destulă osteneală pentru mine, Dumnezeu te va răsplăti pe lumea cealaltă şi nici eu nu te voi uita dacă voi scăpa cu viaţă din această vizuină de troglodiţi; dar să ne întoarcem ! Fie—ţi milă! Mi—e teamă să nu fi ajuns pe ţărmul Tanarei, unde coboară drumul în iad. Mi se pare că aud pe Cerber cum latră. El e ! Au început să—mi vîjîie urechile ! N—am pentru javra asta nici o evlavie. De cîte ori văd un cîine repezindu—se la picioarele mele să mă înhaţe, mă apucă o durere cumplită de măsele. Am nimerit în groapa lui Trofoniu, o să ne mănînce de vii strigoii şi vîrcolacii, cum l—au înghiţit odinioară pe unul din arcaşii lui Demetrius, fiindcă nu luase cu el nimic de mîncare... Unde eşti, frate Ioane? Borţosule, stai aici lîngă mine, că mor de frică. Unde ţi—e sabia? Eu n—am nici o armă: nici ca să dau, nici ca să mă apăr. Să ne întoarcem !
— Aici sînt, a răspuns fratele Ioan, nu—ţi fie teamă. Te ţin bine de chică şi nici optsprezece draci nu vor fi în stare să te smulgă din mîinile mele, măcar că n—am sabia la mine. De sabie n—ai nevoie niciodată, cînd ţi—e braţul voinic şi inima tare. Primi—vom întru ajutor armele cerului! Aşa a plouat cu pietre (care se mai văd şi astăzi în Provenţa, pe cîmpul de la Crau, lîngă gropile Mariane) — cînd Hercule n—a mai avut la îndemînă alte arme să lupte împotriva celor doi fii ai lui Neptun. Cum, adică? Am ajuns în stihiile unde se duc sufletele nou—născuţilor care mor nebotezaţi? (Păzeşte—ne, Doamne, or să ne spîrcîie pe toţi!) Sîntem la talpa iadului, în bîrlogul diavolilor? Las' pe mine, am să le frîng oasele la toţi, că am foi de viţă pe tălpi! Nu mă dau ! Unde sînt? Să—i văd ! Nu mi—e teamă decît de coarnele lor. Dar cînd mă gîndesc la coarnele pe care le va purta Panurge cînd s—o însura, mă simt la adăpost. Cu duhul meu cel prevestitor, îl şi văd ca pe Acteon, încornorat, cornificat.
— Ia seama, *frater,* a spus Panurge, pînă li s—o îngădui călugărilor să se însoare, nu cumva să te cununi cu frigurile. Eu am să—ţi fiu naşul, dacă voi scăpa cu viaţă din gaura asta ! Mă tem că frigurile nu sînt neveste tocmai vesele. După cum mi—aduc aminte, şi Pisihoţul voia să te însoare cu ele, cînd l—ai făcut eretic.

Strălucitul nostru felinar ne—a curmat cearta, spunîndu—ne că în acel loc trebuia să păstrăm tăcerea, punînd strajă gurii şi înghiţindu—ne vorbele. Totodată ne—a liniştit, încredinţîndu—ne că n—avem a ne teme şi vom auzi oracolul Butelcii, de vreme ce sîntem încălţaţi cu foi de viţă.
— Să mergem, a spus Panurge. Să înfruntăm mînia diavolilor ! O singură dată moare omul. Eu, unul, spun drept, aş fi dorit să cad în luptă. Înainte ! Înainte ! Am curaj cît îmi trebuie şi chiar mai mult. Adevărat că—mi cam tremură inima, dar de răceala şi umezeala beciului. Nu de frică, ci de frig. Înainte şi fără teamă să bă... Eu sînt Panurge—Inimă—de—Leu!

CAPITOLUL XXXVII. Cum s—au deschis singure porţile templului

La capătul scărilor am dat peste o poartă tăiată în piatră de matostat, sprijinită pe columne dorice. Pe pragul de sus scria cu litere de aur această cugetare: *in vino veritas* (în vin e adevărul). Cele două aripi ale porţii erau făurite din aramă de Corint şi împodobite cu chipuri frumos turnate şi şlefuite după legile minunatului meşteşug al sculpturii. Uşile, prinse în ţîţînile lor, se îmbinau fără lacăt, zăvor sau altă legătură. Deasupra lor atîrna un diamant indian de mărimea unui bob de fasole egipteană, încrustat în aur curat; iar de fiecare parte, către pereţi, atîrna cîte o funie de usturoi.

Felinarul nostru şi—a cerut iertare că nu ne poate însoţi mai departe, dar de—acum încolo nu vom mai avea altceva de făcut decît să ne supunem îndrumărilor marii preotese Bacbuc. După cum am înţeles, acelui felinar nu—i era îngăduit să pătrundă în templu, dintr—o pricină pe care nu găsea cu cale s—o împărtăşească muritorilor de rînd. Pentru orice întîmplare, ne—a sfătuit să nu ne pierdem cu firea şi să n—avem nici o teamă; ne—a mai spus că putem să ne bizuim din nou pe ajutorul lui, cînd vom dori să ne înapoiem. Apoi a luat diamantul care atîrna la împreunarea celor două uşi şi l—a aruncat într—o cutie de argint, dinadins pregătită pentru a—l primi. Pe pragul fiecărei uşi a tras de un şnur de mătase roşie, lung de vreun stînjen şi jumătate, la capătul căruia spînzura o căpăţînă de usturoi. A legat şnurul de două inele de aur (care se aflau acolo), apoi s—a depărtat.

Ca prin farmec, poarta s—a deschis singură, fără a scoate acel sunet ascuţit, pe care îl fac, scrîşnind, porţile grele de aramă, ci numai un murmur uşor şi dulce, care a tremurat prelung sub bolta templului. Pantagruel a înţeles fără greutate de unde venea murmurul acela, văzînd pe muchea dinspre perete a fiecărei uşi, de—a lungul pervazului, un mic cilindru, care se învîrtea cu uşa deodată, pe o lespede de marmură, tare şi netedă, lustruită de—atîta frecare.

Mult m—am mirat privind cum se deschid porţile, fără ca cineva să le fi împins; şi pentru a dezlega taina, m—am apropiat să văd cu ce putere sau prin ce maşinărie se închiseseră din nou, bănuind că îndatoritorul nostru felinar, deschizîndu—le, folosise iarba—fiarelor, numită *ethiopis,* care deschide orice încuietoare. Dar, în partea unde cele două aripi ale porţii se prindeau în canatul lor, n—am deosebit decît o lamă de oţel subţire, îmbucată în ţîţîna de bronz.

Am mai zărit două bucăţi lungi de magnet indian, groase de o jumătate de palmă, de culoarea cerului, netede şi bine lustruite, care erau înfipte pe toată lărgimea lor în pereţii templului, unde porţile, deschizîndu—se, întîlneau zidul şi se opreau.

Aşadar, atrase cu putere de acel magnet, lamele de oţel, printr—o minunată şi tainică lege a naturii, porneau mişcarea uşilor. Dar nu oricînd şi oricum; căci atunci cînd magnetul era scos de la locul lui, oţelul nu i se mai supunea; după cum, dimpotrivă, căpăţînile de usturoi (care ucid puterea magnetului şi îi răpesc puterea de a atrage), trebuiau înlăturate; ceea ce felinarul nostru făcuse trăgînd de funia în care erau legate.

Pe magnetul din dreapta era scris, cu litere latine frumos săpate, acest stih în metru iambic:

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt[41].

Pe celălalt magnet am citit această cugetare însemnată cu litere mari: TOATE LUCRURILE SE ÎNDREAPTĂ SPRE SFÎRŞITUL LOR.

---

[41] Destinul îl poartă pe cel ce i se supune, pe cel ce—i stă împotrivă îl Urăşte (lat.).

CAPITOLUL XXXVIII. Cum era alcătuită pardoseala templului şi înstemată cu pietre rare

După ce am citit acele pisanii ale măreţului templu, am stat şi am privit minunata întocmire a pardoselii, cu care nici o altă lucrare a mîinilor omeneşti nu se poate asemui; nici pavelele templului Fortunei din Perenesta, zidit pe vremea lui Sylla, nici podeaua pe care a aşternut—o Sosistrat la Pergam, şi căreia grecii îi spun *Asarotum*[42]. Era un mozaic îmbinat din lespezi de piatră rară, tăiate în patru muchii şi frumos lustruite, păstrînd fiecare culoarea ei firească. Unele de jasp roşu, stropit cu felurite culori plăcute ochiului; altele de ofită; unele de porfir; altele de licoftalm, cu sclipiri de aur lucitor, mărunte ca firele de nisip; unele de agată cu rîuri şerpuitoare de culoarea laptelui; altele de caledoniu, piatră de mare preţ; altele de matostat verde, cu vine galbene şi roşii. Se înşirau unele lîngă altele şi se întreţăiau în linii piezişe, îmbinate şi potrivite fiecare la locul ei.

În dreptul stîlpilor porţii se afla un alt mozaic, alcătuit din fărîme de piatră, adunate laolaltă cu atîta dibăcie, încît întocmeau împreună chipul pe care meşterul îl dorise. Ai fi zis, văzîndu—le, că o mînă azvîrlise pe pardoseală, în neorînduială, o risipă de frunze de viţă. În unele părţi căzuseră mai multe, în alte părţi mai puţine, dar aceeaşi podoabă de frunze se vedea pretutindeni.

În lumina scăzută se zăreau, ici şi colo, melci suindu—se pe ciorchini, şopîrle alergînd printre ramuri, struguri pe jumătate copţi şi alţii pîrguiţi, potriviţi cu atîta iscusinţă de meşterul pietrar, încît graurii şi oricare alte păsări ale cîmpului s—ar fi înşelat, tot atît de lesne ca şi surioarele lor, pe care le—au amăgit chipurile zugrăvite de Zeuxis din Heracleea. Noi înşine ne—am înşelat, căci ajungînd pe locul unde pietrarul aşternuse frunze mai dese, temîndu—ne să nu le luăm în picioare, am început să facem paşii mari, cum am fi mers pe un drum desfundat de ploi şi semănat cu pietre. Am privit apoi bolta templului, ai cărui pereţi, împodobiţi cu mozaicuri de marmură şi porfir, înfăţişau un şirag întreg de chipuri minunate, începînd din partea stîngă a intrării. Aici era închipuită bătălia în care vrednicul Bachus i—a biruit pe indieni; şi anume în felul următor.

---

[42] Nemăturată (din elină).

CAPITOLUL XXXIX. Cum era înfăţişat războiţii biruitor pe care Bachus l—a purtat împotriva indienilor

Mai întîi erau înfăţişate oraşele, satele, castelele, cetăţile, cîmpiile şi pădurile mistuite de flăcări. Am văzut o mulţime de femei dezmetice şi hămesite, care spintecau viţei, miei şi mioare vii, muşcînd cu lăcomie din carnea lor însîngerată. Toate acestea voiau să însemne, după cum am înţeles, că Bachus, pătrunzînd în India, a lăsat în urma lui numai foc şi sînge.

La început, indienii nu l—au luat în seamă şi nu i—au aţinut calea, înştiinţaţi fiind de iscoadele lor că le—a călcat hotarul nu o oaste de războinici, ci numai un bătrînel dolofan ca o muiere şi mereu beat, însoţit de o ceată de tineri pădureţi, goi, cu coarne şi cu coadă ca iezii, sărind şi ţopăind, de gît cu o haită de femei bete. Indienii hotărîseră să—i lase să treacă şi să nu li se împotrivească în luptă, gîndind că o biruinţă asupra unei asemenea gloate n—ar fi fost un lucru de cinste, ci mai degrabă de ruşine. Astfel dispreţuit, Bachus a pătruns tot mai adînc în inima ţării, punînd pretutindeni foc şi vărsînd valuri de sînge. Foc, fiindcă focul şi pulberea care arde sînt armele părinteşti ale lui Bachus. El de la naştere a fost întîmpinat de fulgerele lui Jupiter, pe cînd casa mamei sale Semeia se mistuia în flăcări. Sînge, fiindcă Bachus sînge dăruieşte în vreme de pace şi sînge varsă în timp de război. Dovadă stau cîmpiile ostrovului Samos, numite Panena (adică pline de sînge), unde Bachus, ajungînd din urmă amazoanele fugite de pe meleagurile Efesului, le—a răpus însîngerînd întreaga cîmpie. Aceste spuse, veţi înţelege mai bine decît din vorbele lui Aristotel tîlcul vechii înţelepciuni: „Pe timp de război, nici să nu mănînci, nici să nu semeni izmă". Şi iată de ce, în învălmăşeala luptei, lovit poate fi oricare, fără deosebire; dar nu—i cu putinţă, sau e foarte greu, să opreşti sîngele unui rănit care în ziua aceea a cules sau a băut izmă.

Pe—acel perete Bachus era înfăţişat, aşadar, pornind la război într—un car măreţ, tras de trei perechi de leoparzi tineri, înhămaţi unul lîngă altul. Obrazul lui era al unui copil, arătînd astfel ca beţivii adevăraţi nu îmbătrînesc niciodată; avea obrazul roşu ca al heruvimilor, fără un fir de păr în barbă. Purta pe frunte coarne ascuţite, iar peste ele o cunună împletită din frunze de viţă şi struguri, cu o mitră roşie pe creştet. Încălţările lui erau de aur.

În jurul lui Bachus nu se zărea nici un bărbat. Straja şi toată oastea lui se alcătuia din femei deşănţate, zălude şi turbate: *basaride, evande, euniade, edonide, trieteride, ogide, mimalone, menade, tiade* şi *bachide*[43]. Purtau la cingătoare şopîrle şi şerpi vii; umblau cu părul despletit şi cu năframe în foi de viţă. Erau înveşmîntate în piei de cerb şi căprioare, ţineau în mîini securi, tirsuri, împodobite cu iederă şi viţă, cîrlige de fier şi halebarde, aidoma ştiuleţilor de brad. Unele purtau scuturi uşoare, care răsunau la cea mai uşoară atingere; băteau cu ele toba ca în nişte tamburine.

Femeile erau în număr de şaptezeci şi nouă de mii două sute douăzeci şi şapte. Vîrful oştii stătea sub porunca lui Silen, în care Bachus avea o încredere deplină; îi pusese de multe ori la încercare vitejia, mărinimia şi chibzuinţă. Era un bătrîn mărunţel, burtos şi hodorogit, adus din spate rotund, ca un samar de măgar. Avea urechi mari şi ţuguiate, nas vulturesc şi ascuţit, sprîncene lungi şi aspre, umbla fudul călare pe un măgar şi ţinea în mînă o bîtă, rezemîndu—se în ea, gata de bătaie. Cînd umbla pe jos se îmbrăca muiereşte şi purta o rochie galbenă. Oastea lui era alcătuită din flăcăi pădureţi, cu coarne de cerb, cruzi ca nişte lei, care jucau, săreau şi ţopăiau în pielea goală. Se numeau *titiri* sau *satiri* şi erau în număr de optzeci şi cinci de mii o sută patruzeci şi trei.

Pan, un fel de om strîmb şi pocit, venea cu cea din urmă ceată. De la brîu în jos semăna cu un ţap, coapsele îi erau acoperite de păr şi purta coarnele în sus. Faţa îi era roşie şi aprinsă, barba stufoasă ca a unui bărbat îndrăzneţ şi viteaz, necugetat şi grabnic la mînie; în mîna stîngă ţinea un fluier, iar în mîna dreaptă o cîrjă; ostaşii lui erau *satirii, hemipanii, egipanii, argipanii, silvanii, faunii, lemurii, larii, farjadeţii* şi *spiriduşii,* în număr de şaptezeci şi opt de mii o sută paisprezece. Deviza lor era un singur cuvînt: *Evohe*[44] *!*

---

[43] Diferite nume de bacante.
[44] Strigătul bacantelor în cinstea lui Bachus.

CAPITOLUL XL. Cum s—a luptat Bachus cu indienii

Bachus era înfăţişat, aşadar, lovind cu război pe indieni. După cum mi—am dat seama, Silen, căpetenia călărimii, era asudat leoarcă, iar măgarul îl necăjea cumplit, suflînd greu, zbătîndu—se, zvîcnind şi smucindu—se de mama focului, ca şi cum i—ar fi vîrît cineva un tăun sub coadă.

Satirii, căpitanii, sutaşii, căprarii sunau din corn strigări de luptă, dădeau ocol în goană grosului oştii, sărind, pufnind, năvălind, pîrţîind şi îndemnîndu—şi soţii la luptă. [...] au năpustit cele dintîi asupra indienilor, scoţînd ţipete înfricoşate, în larma cumplită a scuturilor şi tobelor lor; tot cerul răsuna de strigătul lor ! Să nu mai spuneţi că numai Apelle, Aristide din Teba şi ceilalţi meşteri se pricepeau să zugrăvească fulgerele, trăsnetele, tunetul, furtunile, cuvintele, firea oamenilor şi gîndurile lor!

Indienii au fost înştiinţaţi că Bachus face prăpăd pe unde trece. Atunci s—au urnit în luptă elefanţii, purtînd în spinare turnuri de cetate, cu un număr neînchipuit de războinici în ele. Întreaga oaste s—a pus în mişcare, iar înaintea şi în urma ei mergeau elefanţii, întîmpinaţi de strigătele grozave ale bacantelor care, înspăimîntate, îşi pierduseră capul.

Să—l fi văzut pe Silen înfuriat, dînd de zor pinteni măgarului şi învîrtind bîta ca pe—un paloş ! Măgarul dădea tîrcoale elefanţilor, gîfîia cu gura căscată şi zbiera semnalul de luptă. (Tot atît de vitejeşte s—a trezit din somn şi nimfa Lotis, în timpul bacanalelor de altădată, apărîndu—se împotriva lui Priapcare încerca s—o priapuţuiască pe cînd dormea.)

Să—l fi văzut pe Pan, cum sălta pe picioarele lui strîmbe în jurul menadelor, îndemnîndu—le cu fluierul la luptă ! Să fi văzut cum un satir mai tînăr înhăţase şaptesprezece regi şi cum o bacantă încolăcise cu şerpii ei patruzeci şi doi de căpitani indieni; cum un faun numai de—o şchioapă ducea pe braţe douăsprezece steaguri smulse duşmanului şi cum nenea Bachus se plimba în carul lui fără să—i pese, de—a lungul cîmpului de bătaie, rîzînd, glumind şi bînd în sănătatea tuturor.

La sfîrşit era închipuită biruinţa veselului Bachus şi prada luată în război. Carul lui de învingător era împodobit cu iederă culeasă de pe muntele Meros; iederă care în India nu se află. Tot astfel s—a înfăţişat şi Alexandru, după ce i—a supus pe indieni: carul lui era tras de patru elefanţi înhămaţi în şir, unul după altul. Aşa a intrat şi Pompei—cel—Mare în Roma, cînd s—a întors biruitor din Africa. Bachus, stînd în carul lui, bea dintr—o amforă (ca şi Caius Marius mai tîrziu, după izbînda lui asupra cimbrilor la Aix, în Provenţa). Toţi din oastea lui Bachus purtau pe frunte cununi de iederă. Toate scuturile, toate tobele, toate buzduganele erau împodobite cu iederă; pînă şi măgarul lui Silen se îmbrăcase în frunză verde.

În dreapta şi în stînga carului lui Bachus mergeau regii prinşi în luptă, cu lanţuri de aur la picioare. Întreaga oaste înainta în alai de sărbătoare, fremătînd de bucurie, cărînd o pradă nesfîrşită şi cîntînd cîntece voioase de război, doine păstoreşti şi imnuri răsunătoare de slavă.

Tot pe—acel perete era arătată ţara Egiptului: cu Nilul lui, cu crocodilii lui, cu maimuţele lui fără coadă, *cercopitecii, ibişii, ihneumonii, hipopotamii* şi celelalte fiare îmblînzite de Bachus. Iar Bachus străbătea aceste ţinuturi tras de doi boi: pe unul scria cu litere de aur *Apis,* iar pe celălalt, *Osiris.*

Înainte de venirea lui Bachus, nu se pomeniseră în Egipt nici boi, nici vaci.

CAPITOLUL XLI. Cum era templul luminat de o lampă minunată

Înainte de a vă împărtăşi răspunsul Butelcii, voi încerca a vă vorbi despre o lampă minunată, a cărei lumină se răspîndea cu atîta dărnicie în toată încăperea templului, încît, deşi ne aflam sub pămînt, vedeam ca în plină amiază, cînd soarele limpede şi netulburat îmbrăţişează cu razele lui zarea întreagă a pămîntului. În mijlocul bolţii atîrna un inel de aur greu; de mărimea unui pumn de bărbat, de care erau legate trei lanţuri frumos împletite, mai subţiri decît inelul, lungi de două picioare şi jumătate, cuprinzînd într—un triunghi o tăblie de aur rotundă, al cărei diametru depăşea doi coţi. Tăblia de aur avea patru găuri şi în fiecare din ele se afla cîte un glob scobit pe dinăuntru, cu o deschizătură pe partea de deasupra ca o mică lampă, măsurînd de jur împrejur două palme. Globurile erau tăiate din piatră nestemată: unul de ametist, al doilea de marmură străvezie de India, al treilea de opal, al patrulea de antracit. Fiecare glob era umplut cu apă—de—foc[45], trecută de cinci ori prin alambic şi care, ca uleiul lămpii de aur a lui Pallas din acropola Atenei, nu scade niciodată. În apă pluteau cinci fitiluri, făcute din azbest (la fel cu cele din templul lui Jupiter—Amon, pe care cică le—ar fi văzut isteţul filozof Cleombrat) şi din in carpazian, pe care flacăra nu le mistuie, ci mai degrabă le împrospătează.

Cam la două picioare sub această lampă, cele trei lanţuri de aur treceau prin cele trei toarte ale unei lămpi mai mari, de cleştar curat, măsurînd în lărgimea ei un cot şi jumătate. Un vas mai mic de cleştar asemănător, avînd înfăţişarea unui dovleac, sau mai degrabă a unei oale de noapte, cobora pînă în fundul lămpii celei mari, cu atîta cîtime de apă, ca flacăra azbestului să se ridice pînă în mijlocul lămpii celei mari. Astfel părea că întreaga sferă a acesteia ardea, fiindcă flacăra se afla tocmai în punctul ei mijlociu.

Aşa precum nu te poţi uita la soare, era cu neputinţă să priveşti de—a dreptul acea lampă. Datorită alcătuirii meşteşugite a lucrării, lumina de—o limpezime desăvîrşită a celor patru lămpi mici, cu răsfrîngerea feluritelor culori ale pietrelor preţioase, era trimisă în lampa cea mare de sub ele. Strălucirea luminii umplea cu tremurul ei neîntrerupt toate ungherele templului, iar pe luciul marmurei care acoperea pereţii încăperii, jucau culorile curcubeului, ca în zilele cînd soarele atinge cu razele lui coama norilor purtători de ploaie.

Era o născocire minunată. Şi mai mult m—a umplut însă de uimire bătălia sprintenă şi glumeaţă a unor copii, cu care meşterul împodobise, de jur—împrejur, brîul de cleştar al lămpii celei mari. Copiii stăteau călări pe căişori de lemn, purtînd în mîini suliţe din cîrcei de viţă şi scuturi înjghebate din ciorchini împletiţi cu frunze. Pornirea lor la luptă şi mişcările lor ştrengăreşti erau cu atîta dibăcie arătate, cum natura însăşi n—ar fi izbutit mai bine. Nu păreau a fi numai tăiate pe faţa cleştarului, ci păreau cioplite pe de—a—ntregul, ca o sculptură de chipuri vesele, însufleţite de lumina care pătrundea prin ele dinlăuntrul lămpii.

---

[45] Rachiu.

CAPITOLUL XLII. Cum ne—a arătat marea preoteasă Bacbuc fîntîna luminoasă din mijlocul templului

Pe cînd priveam cu sufletul înfiorat de uimire acea lampă nemaivăzută şi acel templu minunat, s—a apropiat de noi, bucuroasă şi surîzătoare, preacinstita mare preoteasă, însoţită de toate ajutoarele ei. Văzîndu—ne înveşmîntaţi aşa cum înţeleptul felinar ne sfătuise, ne—a dus numaidecît pînă în mijlocul templului, sub lampa amintită, unde se afla o fîntînă mai măreaţă şi mai minunată decît ar fi visat vreodată Dedal însuşi. Ghizdurile fîntînii, pereţii şi temelia ei erau tăiate din cel mai curat şi mai străveziu alabastru. Fîntîna, înaltă de trei palme, avea şapte laturi şi era împodobită de jur

Împrejur cu stilobate, arulete, cimeze şi frize dorice. Peretele dinăuntru al fîntînii era rotund. La unghiurile de întîlnire ale celor şapte laturi, pe marginea fîntînii, se înălţa cîte o columnă, îngroşată spre mijloc, alcătuind o balustradă de fildeş (pe care meşterii de azi o numesc *protri)*. Erau cu totul şapte columne, după cum şapte erau şi colţurile fîntînii. Înălţimea lor de la temelie pînă la arhitrave era de cel puţin şapte palme, la o depărtare potrivită de linia de mijloc a cercului şi a rotundului dinafară.

Cea dintîi columnă ce s—a ivit privirii noastre la intrarea în templu era tăiată în safir albastru ca lumina cerului.

A doua, de hiacint, amintind culoarea florii în care s—a prefăcut sîngele mîniat al lui Ajax.

A treia, de diamant vrăjit, izbăvitor de otravă, care scînteia şi lucea ca un fulger.

A patra, de rubin străveziu, cu răsfrîngeri de ametist, ale cărui flăcări se topeau într—o lumină de purpură viorie.

A cincea, de smarald; de cinci sute de ori mai măreaţă decît a zeului Serapis din labirintul Egiptului şi mai strălucitoare decît smaraldele înfipte în ochii leului care străjuieşte mormîntul regelui Hermias.

A şasea, de agată; mai veselă şi în mai felurite culori decît aceea la care atît de mult ţinea Pirus, regele Epirului.

A şaptea, de selenit străveziu cu limpezimi de smarald alb, strălucitor ca mierea albinelor de pe muntele Hymet, răsfrîngînd în apele lui chipul lunii cum se iveşte pe cer: plină, nouă, în creştere, în descreştere.

După credinţa vechilor caldeieni şi a magilor de odinioară, aceste şapte nestemate sînt semnele celor şapte planete ale cerului.

Pe columna cea dintîi, deasupra capitelului, se înălţa chipul turnat în plumb curat al lui Saturn, care ţinea în mînă coasa şi avea la picioare un cocor cu totul şi cu totul de aur, smălţuit în culorile fireşti ale păsării saturnine.

Pe a doua, de hiacint, în partea stîngă se ridica Jupiter, turnat în cositor şi purtînd pe piept un vultur de aur, smălţuit cum îi sînt penele adevărate. Pe a treia se înălţa Febus, plămădit din aurul cel mai curat şi ţinînd în mînă un cocoş alb.

Pe a patra stăpînea Marte, îmbrăcat în cupru de Corint, cu un leu culcat la picioare.

Pe a cincea, apărea Venus în veşmînt de aramă (metalul pe care l—a folosit Aristot, cînd a turnat chipul lui Athamos, voind să înfăţişeze îmbujorarea ruşinii ce—a simţit, văzînd pe fiul său Learh mort dintr—o nepricepută cădere). La picioarele lui Venus se afla o porumbiţă.

Pe a şasea strălucea Mercur, învăluit în argint viu şi aşteptînd în nemişcare, cu un cocostîrc la picioare.

Pe a şaptea, lumina Luna, avînd la picioarele ei un ogar.

Statuile depăşeau cu o treime înălţimea columnelor pe care erau aşezate. Măsurile erau atît de bine socotite după planurile geometriei, încît nici Policlet cu toată ştiinţa lui, n—ar fi putut să izbutească mai bine.

Temelia columnelor, capitelurile, arhitravele, frizele şi cornişele erau alcătuite după tiparele greceşti, din aurul cel mai curat, mai ales, cum nu se găseşte nici în nisipul Ledei, lîngă Montpellier, nici în Gangele din India, nici în apele Padului din Italia, nici ale Hebrului din Tracia, ale Tagului din Spania sau ale Patoclului din Lidia.

Aripile care legau columnele între ele erau tăiate din aceleaşi pietre preţioase ca şi columnele în felul următor: aripa de safir se arcuia pînă deasupra columnei de hiacint, aripa de hiacint se întindea pînă la columna de diamant şi aşa mai departe.

Pe partea dinăuntru a acestor aripi arcuite şi între capitelurile columnelor se întindea o boltă de

cleştar, care acoperea fîntîna. Temelia ei avea şapte laturi, ca şi fîntîna, apoi se rotunjea spre creştet în chipul unei jumătăţi de sferă. Cleştarul era atît de limpede şi de curat, atît de bine şlefuit şi atît de desăvîrşit în apele lui, fără umbre, fără brumă, fără aburi şi fără vine, încît pot să spun că nici Xenocrat însuşi n—a cunoscut un altul asemănător.

Pe marginea boltii de cleştar erau înfăţişate, în chipuri şi slove cu meşteşug tăiate, cele douăsprezece semne ale Zodiacului, cele douăsprezece luni ale anului cu însuşirile lor, cele două solstiţii, cele două echinoxuri, calea pe care o urmează pămîntul şi cele mai frumoase stele de pe cerul polului de miazăzi şi de—aiurea; cu atîta meşteşug, cu atîta adevăr redate, încît părea să fie lucrarea regelui Necepsos sau a bătrînului astrolog Petosiros.

Pe creştetul bolţii, tocmai deasupra mijlocului fîntînii, atîrnau trei nestemate, şlefuite în chip de pară, limpezi ca lacrima şi alcătuind prin înclinarea lor o floare de crin de mărimea unei palme. Din potirul crinului răsărea o piatră de granată, mare cît un ou de struţ, tăiată în şapte feţe (care e numărul cel mai prielnic), atît de minunată şi de strălucitoare, încît ridicînd privirea pentru a o cuprinde, era să pierdem lumina ochilor. Nici fulgerul, nici flacăra focului, nici soarele însuşi nu revarsă atîta orbitoare văpaie ! Pe bună dreptate am socotit cu gîndul că Asia întreagă, Africa şi Europa laolaltă nu cuprind atîta bogăţie şi atîtea minuni nemaivăzute, ca acea fîntînă şi acele lămpi ale templului. Scînteietorul potir de lumină ar fi lăsat în umbră pînă şi *pantarbul,* faimoasa piatră de mare preţ a vrăjitorului Iarhac din India, tot aşa cum se ascund stelele cînd luceşte pe bolta cerului soarele de amiază. Nici Cleopatra, regina Egiptului, n—ar putea să se mai laude cu cele două diamanturi de India, care îi spînzurau la urechi. Pe unul din ele, dăruit de triumvirul Antoniu, l—a băut topit în apă neîncepută; fusese preţuit la o sută de sesterţi.

Zadarnic se fudulea Lullia Paulina cu haina ei ţesută în mărgăritare şi smaralde, stîrnind cu acel scump veşmînt uimirea întregii Rome (despre care se spunea că ar fi fost vizuina şi hambarul tîlharilor biruitori al lumii întregi).

Apa fîntînii curgea prin trei ţevi şi trei jgheaburi, alcătuite din mărgăritare şi aşezate închipui a trei unghiuri cu laturile egale. Jgheaburile aveau înfăţişarea unei spirale retezată în două.

Ne pregăteam să ne îndreptăm privirile în altă parte, cînd Bacbuc ne—a îndemnat să ascultăm curgerea apei. Am prins cu urechea, la început, un sunet minunat, dar încă nedesluşit şi întrerupt, ca şi cum ar fi venit de sub pămînt şi de departe. Murmurul acesta tainic nu ni s—ar fi părut atît de plăcut, dacă l—am fi ascultat mai de aproape şi mai lămurit.

Precum inima noastră se bucurase la vederea atîtor lucruri minunate, asemenea ne încînta sufletul acea muzică desfătătoare pe care o ascultam.

Bacbuc ne—a spus:

— Filozofii voştri nu vor să creadă că priveliştile sînt născătoare de mişcare. Priviţi, ascultaţi şi vă veţi încredinţa. Aceste jgheaburi în chip de melc, pe care le vedeţi tăiate în două, alcătuind o încincită împerechere, sînt puse în mişcare de fiecare val pornind din adînc, şi aşa cum ar pătrunde în vîna cavă în loc de a intra în ventricolul drept al inimii, fac să curgă apa sfintei fîntîni; iar curgerea ei trezeşte acea cîntare minunată, care străbate pînă la mările lumii voastre.

CAPITOLUL XLIII. Cum apa din fîntînă lua gustul vinului dorit de băutor

Bacbuc a poruncit să ni se împartă pocale, căni şi ulcele: de aur, de argint, de cleştar şi de porţelan; apoi ne—a poftit să bem apă din fîntînă, ceea ce am făcut bucuroşi.

E de prisos să vă mai spunem că nu sîntem nici din neamul acelor păsărele care nu mănîncă pînă nu le mîngîi pe coadă, nici al viţeilor, care nu beau şi nu mănîncă pînă nu le pui ciomagul pe spinare. Nimeni nu s—a ostenit pînă acum degeaba poftindu—ne să bem.

I—am răspuns că apa acelei fîntîni ni s—a părut mai proaspătă şi mai plăcută, mai limpede şi mai cristalină decît a Argirondei din Etolia, a Peneului din Tesalia, a Axiului din Migdonia şi a Cidnului din Cilicia (pe care Alexandru, văzînd—o atît de îmbietoare şi mai ales atît de rece pentru timpul verii, a fost ispitit să se scalde în undele ei, cu toate că avea să plătească scump această plăcere de—o clipă).

— Ah, a spus Bacbuc, cît de mult greşesc cei care nu privesc în ei înşişi, ca şi cei care nu stau să asculte mişcările pe care le face limba, cînd vinul se prelinge de—a lungul ei, pentru a coborî, nu în plămîni prin artera—neegală, cum credea Platon, Plutarh, Macrob şi alţii, ci prin esofag în stomac. Călătorilor, aveţi oare gîtul argăsit, pardosit sau smălţuit (ca altădată Phitilus, despre care pomeneşte Theutus) de n—aţi deosebit gustul şi buchetul acestei licori cereşti? Aduceţi aici răzătoarele pe care le ştiţi (a spus ea ajutoarelor ei), să răzuim, să spălăm şi să curăţim cerul gurii acestor nepricepuţi !

Aşadar, ni s—au adus două şunci frumoase, plinuţe şi vesele, urmate de cîteva limbi afumate, vesele şi plinuţe şi frumoase, săraturi felurite, caltaboşi, icre, cîrnaţi vînătoreşti şi alte răzătoare ale gîtlejului. După porunca ce—am primit am mîncat, am mîncat, am mîncat, pînă cînd ne—am simţit stomacurile bine răzuite şi ne—a cuprins o sete aprigă.

Bacbuc ne—a spus:

— Un căpitan al evreilor, înţelept şi cutezător, a călăuzit odinioară prin deşert poporul său, care suferea de—o foame cumplită. El s—a rugat, şi din ceruri a căzut mană; iar mana atît de bună li s—a părut, încît îşi închipuiau că e carne. Tot astfel, bînd din această licoare vrăjită, veţi simţi pe limbă gustul vinului la care vă veţi gîndi fiecare. Daţi aripi închipuirii, şi beţi!

Ceea ce am făcut. Panurge a strigat:

— Dumnezeu să mă ţie ! E cel mai bun vin din Beaune pe care l—am băut în viaţa mea. Să mă ia o sută unu de draci dacă mint! Ca să—i simt mai îndelung gustul, ar trebui să am un gîtlej de trei coţi, cum l—ar fi vrut Filoxen, sau măcar ca un cocostîrc, cum şi—l dorea Melantius !

— Pot să jur pe fitilul felinarului nostru, a spus fratele Ioan, că beau vin din Graves, voios şi săltăreţ ! Pentru numele lui Dumnezeu, învaţă—mă şi pe mine, surato, cum faci?

— Mie îmi pare că beau vin de Mirevaux, pentru că la el m—am şi gîndit. Atît numai, că e mult prea rece; mai rece decît gheaţa, mai rece decît apa fîntînii Contoporiei din Corint, care îţi îngheţa stomacul şi toate măruntaiele nutritoare.

— Luaţi şi beţi! a spus Bacbuc. O dată, de două ori, de trei ori! Schimbîndu—vă dorinţa, se va schimba şi vinul, luînd gustul, buchetul şi tăria pe care vi le închipuiţi. Să mai spuneţi de—acum încolo că la Dumnezeu nu—i totul cu putinţă !

— Asemenea vorbe n—am rostit niciodată. Noi spunem şi credem că Dumnezeu e atotputernic.

CAPITOLUL XLIV. Cum l—a înveşmîntat Bacbuc pe Panurge pentru a primi cuvîntul Butelcii

Sfîrşindu—se deodată şi vorbele şi băutura, Bacbuc a întrebat:
— Care dintre voi doreşte să afle cuvîntul Butelcii?
— Eu, nevrednicul tău băutor, a răspuns Panurge.
— Prietene, n—am a—ţi da decît un singur sfat. Înfăţişîndu—te oracolului, să—l asculţi numai cu o ureche.
— Urechea la care duce vinul, a spus fratele Ioan.

Bacbuc i—a dat lui Panurge să îmbrace o zeghe ţărănească, i—a pus în cap o glugă albă şi frumoasă, i—a dat să tragă nişte nădragi de viaţă lungă, de care a atîrnat un ciucure cu trei obeliscuri, i—a dat nişte mănuşi făcute din două buzunare vechi, l—a încins cu trei cimpoaie legate unul de altul, l—a pus să—şi spele faţa în fîntînă de trei ori, i—a azvîrlit în obraz un pumn de făină, i—a înfipt trei pene de cocoş în pulpana din dreapta a nădragilor, l—a trimis să ocolească fîntîna de nouă ori, să sară în sus de trei ori, l—a dat de şapte ori cu fundul de pămînt, murmurînd nu ştiu ce cuvinte vrăjite în limba etruscă şi citind de cîteva ori dintr—o carte pe care i—o ţinea dinainte una din ajutoarele sale.

Nici Numa Pompiliu, al doilea rege al Romei, nici preoţii din Toscana de altădată şi nici sfîntul căpitan al evreilor nu—şi îndeplineau slujbele închinate cerului, după un tipic mai sărbătoresc; nici profeţii zeului egiptean Apis dinMemfis, nici euboienii din cetatea lui Ramnes în Ramnuzia, nici slujitorii altarului lui Jupiter—Amon, nici cei din Feronia, nu păzeau cu atîta grijă rînduiala sfintelor lor închinăciuni.

Panurge, astfel dichisit, s—a despărţit de ceata noastră, iar Bacbuc, prinzîndu—i mîna dreaptă, l—a scos afară din templu pe—o poartă de aur, într—un paraclis rotund zidit din marmură străvezie de Capodochia, prin care, fără uşi şi fără ferestre, lumina soarelui pătrundea cu atîta strălucire şi cu atîta uşurinţă, ca şi cum ar fi izvorît dinăuntru, nu dinafară. Lucrarea nu era mai puţin minunată ca templul sfînt din Ravena de odinioară, nici mai prejos de—acela din ostrovul Chemnis al Egiptului. Voi spune numai atît, că acest locaş rotund era cu atîta măiestrie zidit, încît lărgimea temeliei nu întrecea nici cu un vîrf de unghie înălţimea bolţii.

În mijloc se afla o altă fîntînă frumoasă de alabastru, cu şapte laturi, pe ghizdurile căreia erau încrustate felurite frunze, care de care mai ciudate. Fîntîna era plină cu o apă limpede, iar în apă stătea cufundată pînă în brîu sfînta Butelcă, în cel mai luminos veşmînt de cleştar, rotunjoară la trup şi cu mijlocul puţin mai împlinit decît s—ar fi potrivit cu statura ei.

CAPITOLUL XLV. Cum s—a înfăţişat Panurge înaintea sfintei Butelci

Marea preoteasă Bacbuc, după ce l—a pus pe Panurge să facă o adîncă închinăciune şi să sărute ghizdurile fîntînii, i—a poruncit să se ridice şi să joace trei danturi repezi în cinstea lui Bachus. Apoi l—a aşezat cu fundul pe pămînt, între două şei. A deschis o carte de rugăciuni şi, suflîndu—i la urechea stîngă, l—a învăţat să cînte astfel:

Butelcă sfîntă,
Ce porţi în tine
Marea minune,
Priveşte—n mine,
Şi—n taină—mi spune
Veştile bune,
Pe care, smerit, le aştept,
în pîntecul tău înţelept
Se—ascunde nectarul în care
Bătrînul Bachus cel Mare
A spus adevărul cel drept,
în vinul ce curge—n pahare
Urîta minciună lipseşte,
Iar arca lui Noe pluteşte
Departe de orice—ntristare.
Licoare cerească, vorbeşte!
Durerea din mine—o răpune,
Zîmbeşte în cupele pline,
Vin alb, ca şi roşu mă—ncîntă!
Butelcă sfîntă,
Ce porţi în tine
Marea minune,
Taina ţi—o spune,
Vino spre mine,
Vorbeşte şi cîntă!

După acest cîntec, Bacbuc a aruncat nu ştiu ce în fîntînă, şi dintr—o dată apa a început să fiarbă, asemeni cratiţei celei mari din Bourgeuil cînd pornesc călugării cu crucea în frunte cu prapurii în vînt. Panurge asculta în tăcere, cu o singura ureche. Bacbuc stătea în genunchi lîngă el. Cînd, deodată, din adîncul Butelcii a pornit un zumzet ca al albinelor care s—au născut din trupul taurului ucis şi grijit după pilda lui Aristeu; ca săgeata care porneşte din arbaletă vîjîind, sau ca ropotul de ploaie, care se porneşte vara, fără veste. Am desluşit atunci cuvîntul „Gîl—gîl!"

— Pentru numele lui Dumnezeu ! a spus Panurge. Să ştiţi că s—a spart! Mai bine zis: a crăpat... Aşa vorbesc la noi butelcile, cînd pleznesc la foc.

Bacbuc s—a ridicat, l—a prins pe Panurge de braţ şi i—a spus:

— Prietene, mulţumeşte lui Dumnezeu cum se cuvine. Sfînta Butelcă şi—a rostit cuvîntul ei. Cuvîntul cel mai vesel, cel mai zeiesc dintre toate, cel mai lămurit din cîte am auzit de cînd mă găsesc în slujba sfintei. Ridică—te ! Să mergem şi să căutăm în Cartea cea Mare pagina unde se găseşte tîlcuirea acestui cuvînt.

— Să mergem, a spus Panurge. N—am fost niciodată un copil mai ascultător ca astăzi. Luminează—mă: unde—i Cartea cea Mare? Arată—mi pagina! Unde—i mica şi drăgălaşa tîlcuire?

CAPITOLUL XLVI. Cum a tălmăcit Bacbuc cuvîntul Butelcii

Bacbuc a mai azvîrlit nu ştiu ce în apă, şi dintr—o dată fierberea apei s—a domolit. L—a dus apoi pe Panurge în templul cel mare, pe locul unde se găseşte fîntîna cea luminoasă.

— Filozofii, predicatorii şi învăţaţii lumii voastre vă hrănesc cu vorbe frumoase, care vă intră pe—o ureche şi ies pe alta. Noi vă turnăm înţelepciunea noastră pe gît. De aceea, nu te voi îndemna să citeşti cu glas tare această pagină, nici să asculţi tîlcuirea cărţii, ci îţi voi spune: ridică această carte şi soarbe tălmăcirea ei! Un profet evreu din trecutele vremi a rumegat o dată o carte şi a ajuns cărturar din tălpi şi pînă în creştet. Eu îţi voi da una s—o bei, şi vei fi învăţat pînă în măduva oaselor. Deschide gura !

Panurge a căscat ciocul şi Bacbuc a luat în mînă o carte de argint. Adică aşa ne—am închipuit că ar fi: o carte de rugăciuni. Era însă un şip plin cu vin de Falern, din care i—a dat lui Panurge să bea.

— Iată o carte înţeleaptă şi o tălmăcire limpede ! a strigat Panurge. Aceasta vrea să însemne cuvîntul Butelcii de trei ori sfinte? Sînt foarte mulţumit!

— Atît şi nimic mai mult, a răspuns Bacbuc. *Gîl—gîl* e un cuvînt pe care—l înţeleg toate neamurile lumii. înseamnă: Bea ! Voi, cei din lumea voastră, spuneţi că vorba *sac* se găseşte în toate limbile şi e primită de toate popoarele. Căci, după cum spune Esop în pilda lui, toţi oamenii vin pe lume cu un sac de gît, săraci din născare, cerşind unul de la altul. Nu—i sub cerul atotputernic nici un împărat, care să n—aibă nevoie de nimeni; nici un sărac atît de fudul, ca să nu primească de la altul mai bogat, numească—se el Hippian, filozoful care ştia să le facă pe toate. De sac poţi să te lipseşti însă mai lesne decît de băutură. Firea omului nu e să rîdă, ci să bea: înţeleg prin aceasta vin bun — şi rece ! Nu uita, prietene, că însuşi cuvîniul *divin* purcede *de la vin* (căci un pahar *de vin* e *divin),* iar puterea harului e—n fundul paharului. Academicii noştri spun, cercetînd obîrşia cuvîntului [...], îl caută în greceşte în [...] ceea ce pe latineşte se spune *vis,* adică putere. Căci vinul e putere [...] umple sufletul cu adevăr, ştiinţă şi înţelepciune. Dacă ai citit cu băgare de seamă cele scrise cu litere greceşti deasupra porţii acestui templu, ai putut înţelege că adevărul în vin se ascunde. Sfînta Butelcă te îndrumă ea însăşi cu—aceste cuvinte, în care vei găsi tîlcul celor ce vrei să întreprinzi.

— Nici nu se pot închipui vorbe mai înţelepte decît cele pe care le rosteşte această preacinstită preoteasă, a spus Pantagruel. Am înţeles acest lucru de la început şi nu vi l—am ascuns. Aşadar: *Gîl—gîl!* Ce—ţi spune inima însufleţită de puterea lui Bachus?

— Să bem! a spus Panurge.

Trăiască Bachus ! Hai să bem !
De bucă lată nu mă tem!
Voi mîngîia—o peste burtă
C—un retevei de piele scurtă,
Voi pune zurgălăii mei
La jucăria dumneaei,
Şi vesel o să joace patul
Cum o să—i cînte subsemnatul!
Îmi spune inima curat
Că—s numai bun de însurat;
Femeia mea abia aşteaptă
Să ne luăm la luptă dreaptă,
Şi se va—ncinge între noi
Al dragostei plăcut război.
Din cîţi au fost pe lume soţi,
Voi fi mai harnic decît toţi,
Cel mai voinic, mai năzdrăvan!
Pan să trăiască! Io Pan!
Trăiască partea bărbătească,
Însurătoarea să trăiască!
Oracolul ce—am auzit
Adevărat a prevestit,

Ehei,ascultă, frate Ioane,
Îţi jur pe sfintele canoane,
Că vorba lui se va—mplini:
Aşa e scris şi—aşa va fi!

CAPITOLUL XLVII. Beţia poetică a lui Panurge şi a celorlalţi

— Ai căpiat sau te—a deocheat careva? a spus fratele Ioan. Uite—l cum face clăbuci la gură şi scoate stihuri pe nas ! O mie de draci! Ce—ai mîncat azi? Dai ochii peste cap, ca o capră cînd îi vine să moară! Dă—te mai încolo şi fă—ţi nevoile în altă parte! Mestecă iarba—cîinelui, să te uşurezi, sau, după obiceiul mănăstiresc, bagă—ţi pumnul pe gît, pînă în cot, şi deşartă—ţi hipocondrii! Ia şi afumă părul cîinelui care te—a muşcat!

Pantagruel l—a mustrat pe fratele Ioan astfel:

Beţia lui poetică te miră?
Vinul e bun, şi Bachus îl inspiră,
În stihuri dîndu—i glas de cîntăreţ.
Dulcea licoare îmbietoare,
Ameţitoare,
Mintea i—o—ncîntă;
Vesel făcîndu—l,
Şi îndemnîndu—l
Să—şi schimbe gîndul,
Îi spune: Cîntă!
Ca o regină,
Inima—i plină
Ne dă lumină.
Cînd versul lui e—atît de îndrăzneţ,
Cum pot să las să fie scărmănat
Un cîntăreţ atît de minunat?

— Cum? a spus fratele Ioan, face şi măria—ta stihuri? Martor mi—e Domnul, că am rămas cu gura căscată ! Să mulţumim lui Dumnezeu că bunul Gargantua nu ne vede în această stare ! Mă întreb dacă aş fi cu adevărat vrednic să—mi măsor puterile cu măria—ta? Cum văd, am nimerit cu toţii la stihărie. Sfinte Ioane, voi face şi eu rime ca toată lumea, şi să iertaţi dacă stihurile mele nu roşesc.

Părinte, sfinte Dumnezeu,
Ce—ai prefăcut, din apă, vinul,
Fă un fanar din fundul meu,
Să pot să—mi luminez vecinul!

Panurge, la rîndul său, şi—a depănat stihurile mai departe:

Nici Pithia, în templul ei,
Pe vremea anticilor zei
N—a dat, de cind s—a pomenit,
Răspuns mai bine lămurit.
Ai crede că—n acest izvor
Stă duhul ei prevestitor
Şi—ai fi îndreptăţit să zici
Că Delfi s—a mutat aici!
Aici Plutarh să fi băut,
N—ar fi—ntrebat, nepriceput,
De ce la Delfi a rămas
Acel oracol fără glas,
De ce e mut şi nu vorbeşte,
Ci tace, tace ca un peşte?
Acum Plutarh s—ar lămuri

Că Delphes, Delfi e aci!
Vrăjitul scaun din altar,
Menit cu—al profeţiei dar,
Cum însuşi Atheneu spunea
Chip de Butelcă, zău, avea,
Umplută pînă—ntr—o ureche
Cu vin ales, de viţă veche,
Cu tainic înţeles divin;
Căci Adevărul e în Vin!
Nu e pe lume ghicitor,
Mai fără greş prezicător,
Ca vorba fără—asemănare
Ce din Butelcă doar răsare!
Deci, frate Ioane,eu te—ndemn
Să—i ceri Butelcii tale—un semn
Să afli şi să ştii curat,
Dacă eşti bun de însurat.
Iar dacă, vrînd să—ţi iei muiere,
Te temi de—a dragostei plăcere
Şi ţi—e puterea prea puţină,
Azvîrle—o mînă de făină!
Fratele Ioan a răspuns cu mînie:
Să mă însor? Fac jurămînt
Pe cizma lui Benoit cel Sfînt,
Şi martori iau pe cîţi mă ştiu,
Că ras în cap aş vrea să fiu,
De rîsul lumii—ntregi,
decît Juvăţul să mi—l pun de gît!
Ştiu eu prea—bine ce—i aceia,
Să—ţi iei pe cap, stăpîn, femeia.
Eu n—aş primi poruncitor
Asupra mea, nici un senior,
Să fie el suit pe tron,
Ca Alexandru Machedon,
Şi nici pe Cezar, pot s—o spui,
De—aş fi chiar ginerele lui!

Panurge şi—a scos din cap gluga pe care o purta de cînd se juruise, şi a răspuns:

Aşa vei fi, dulău scîrbos,
Ca cel din urmă păcătos,
Zvîrlit în iad, spurcată marfă!
Pe cînd, serafic ca o harfă,
Eu mă voi duce drept în rai,
Şi, răsfăţat în vesel trai,
De sus, m—oi uşura pe tine!!
Iar tu, aşa cum se cuvine,
Cînd vei ajunge printre draci,
Şi Proserpinei o să—i placi,
(Că nici această întîmplare
N—ar fi un lucru de mirare),
Vei altoi—o pe sub burtă,
Din cele trei cu cea mai scurtă;

Cînd pe—a infernului podea
Vei face dragoste cu ea,
Şi cînd o vei pofti la cină
Pe pofticioasa Proserpină,
Vei bea din vinul blestemat
Pe datorie cumpărat
La crîşma unde Lucifer
E cîntăreţ şi temnicer.
Aşa cum ştiu şi—mi stă în gînd,
Cu drăgălaşii fraţi, nicicînd
N—a fost zgîrcită Proserpina;
Şi e frumoasă, bat—o vina!

— Ajunge ! a strigat fratele Ioan. La naiba ! Nu mai pot! Atîta—m stihărit, că mi—au rămas stihurile în gît. Să le udăm!

CAPITOLUL XLVIII. Cum ne—am despărţit de Bacbuc şi de sfînta Butelcă

— Să plătim acum ce—am băut, a spus fratele Ioan.
— Grija aceasta să vă lipsească, a răspuns Bacbuc. Plata noastră e să vă ştim mulţumiţi. În cercul lumii noastre, al cărui punct de mijloc e oriunde, plăcerea cea mai mare e de a da, nu de a primi; ne socotim fericiţi, nu cînd apucăm de la alţii (cum e deprinderea lumii voastre), ci cînd dăruim altora cît mai mult. Vă rugăm numai atît, să scrieţi în această carte numele vostru şi ţara de unde veniţi.

A deschis înaintea noastră o condică mare şi frumoasă, în care cuvintele noastre vorbite s—au înşirat prin mijlocirea uneia din preotesele lui Bacbuc, ca şi cum ar fi fost scrise cu un stilet de aur; dar ceea ce rămăsese scris nu se vedea.

Bacbuc ne—a umplut trei vase din acea apă vrăjită şi ne—a spus:
— Mergeţi cu bine, iubiţi prieteni, sub paza sferei gînditoare pe care o numim Dumnezeu, şi care e în tot locul şi pretutindeni. Întorcîndu—vă în lumea voastră, să puneţi mărturie despre comorile şi minunile pe care le—aţi întîlnit sub pămînt. Ceres (cea preamărită în lumea întreagă, fiindcă a învăţat pe oameni să semene grîul, dezvăţîndu—i de a mînca ghindă) n—a jelit degeaba cînd fiica i—a fost răpită şi dusă în ţinuturile noastre subpămîntene — ştia zeiţa că va găsi aici bunuri pe care nici ea, maică—sa, nu i le dăruise pămîntului! Voi ce—aţi făcut cu puterea de—a smulge fulgerul din cer şi cu focul născocit odinioară de Prometeu? Nepricepuţi aţi fost şi le—aţi pierdut; au coborît în pămînt şi sînt în folosinţa noastră. Zadarnic vă miraţi, văzînd cum ard cîteodată oraşele aprinse de fulgerele şi de focul care vouă vi se pare că se revarsă din văzduh. Voi nu ştiţi de unde vine această urgie care vă înspăimîntă, dar pe care noi o găsim prielnică şi trebuitoare.

Filozofii voştri se plîng că toate cele ce se pot şti au fost cunoscute mai demult de cei vechi, iar lor nimic nu le—a mai rămas de aflat. Greşesc ! Tot ce se întîmplă în cer — şi pe care voi le numiţi *fenomene* — tot ce v—arată pămîntul şi tot ceea ce mările şi rîurile cuprind nu se poate asemăna cu ceea ce se mai află încă ascuns în pămînt.

De aceea stăpînul din adîncul pămîntului e numit în fel şi chip de neamurile lumii. Cînd filozofii voştri se vor trudi şi îşi vor da silinţa să caute adevărul cu ajutorul lui Dumnezeu cel atotputernic (căruia egiptenii în limba lor îi spuneau Abscons, adică cel ascuns, şi astfel numindu—l îl rugau să li se dezvăluiască) — cunoaşterea lor va spori, iar ei vor fi călăuziţi de inima lor bună. Căci filozofii cei vechi, pentru a străbate mai repede calea înţelegerii celor sfinte şi spre a culege mai uşor roadele înţelepciunii, socoteau că sînt de trebuinţă două lucruri: ajutorul lui Dumnezeu şi tovărăşia oamenilor.

Iată pentru ce, în căile pe care le—a cercetat, filozoful Zoroastru şi—a luat ca însoţitor pe Arimasp; Esculap, pe Mercur; Orfeu, pe Muzeu; Pitagora, pe Agleofem. Războinicii şi regii, la fel: Hercule, în cele mai grele încercări ale sale l—a avut alături pe Tezeu; Ulise, pe Diomed; Enea, pe Achate,

Voi aţi făcut la fel, luînd drept călăuză pe strălucitul vostru însoţitor, Felinarul. Mergeţi cu bine, Dumnezeu să vă aibă în paza lui!

Încheind aceste cuvinte, ne—a încredinţat scrisori întărite cu peceţi şi, după mulţumirile aduse atotputernicului, ne—a însoţit pînă la poarta templului.

Am străbătut apoi un ţinut plin de încîntătoare frumuseţi, mai blînd decît Tempe din Tesalia; mai sănătos decît acea parte a Egiptului care priveşte spre Libia; mai verde decît Thermishria; mai mănos decît valea apărată de crivăţ a muntelui Taurus sau decît ostrovul Hiperboreu din Marea Iudaică; tot atît de înflorit, de senin şi de rîzător ca ţara Tourraine—i.

Astfel am ajuns la ţărmul unde aşteptau corăbiile noastre.

SFÎRŞITUL CĂRŢII A CINCEA DESPRE FAPTELE ŞI PILDELE VITEJEŞTI ALE VREDNICULUI PANTAGRUEL